سائین قطب شاہ

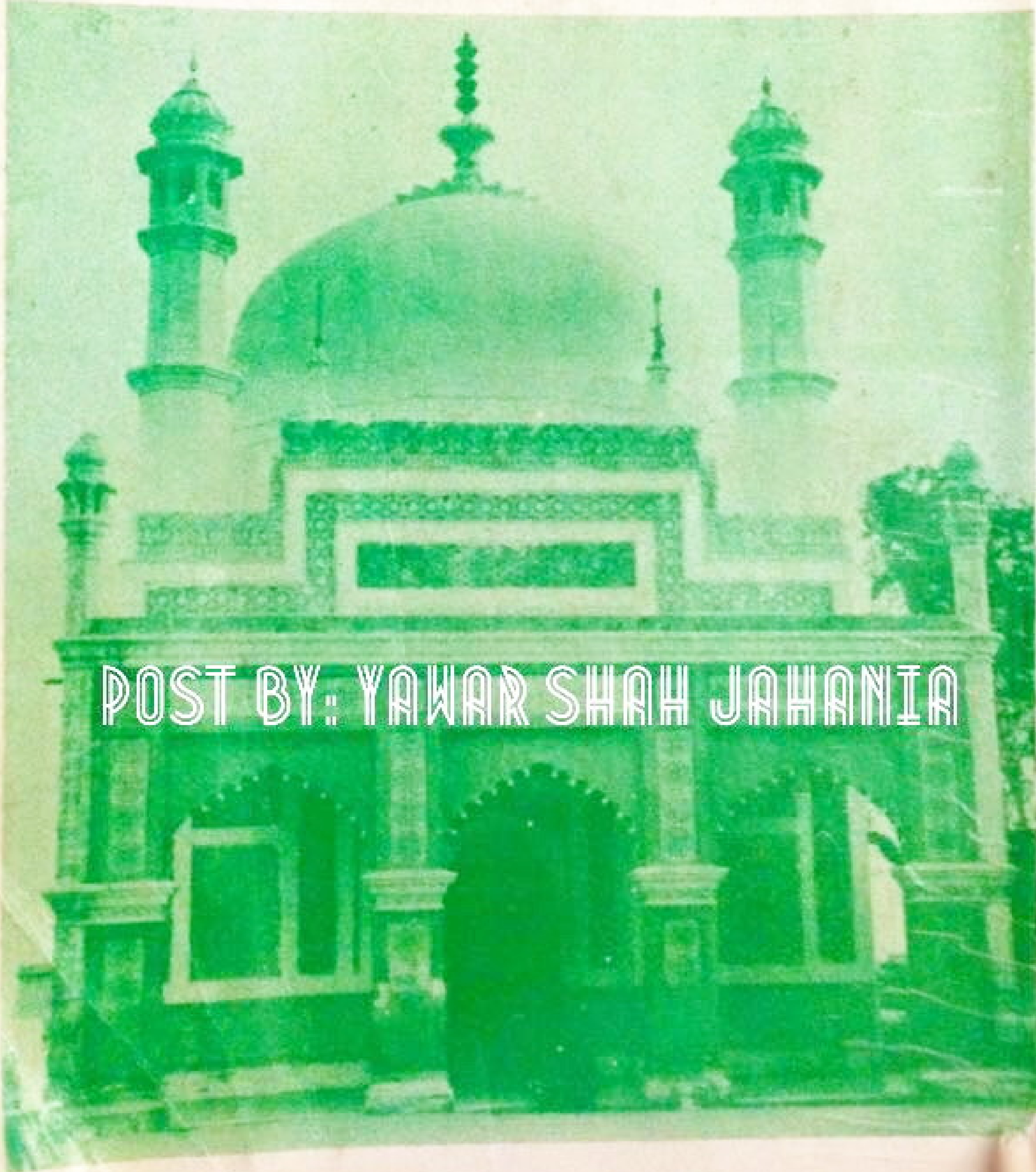
POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

POST BY: YAWAR SHAH-JAHANIA

مخدوم حضرت قطب علي شاھ صاحب جھانيان بخاري
صوفي قلندر عليه الرحمة

سائين قطب شاهه

(جيون چرتر)

مصنف :

پروفيسر جهامنداس .ڊي. ڀاٽيه

بي - اي ، - ايم - آر - ايس - ٽي (لنڊن)

ڇاپو ٻيون) (آگسٽ ١٩٩٠ع

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڇپائيندڙ

سيد نور حيسن شاهه

(سجاده نشين درگاهه حضرت قطب علي شاهه صاحب

ٽنڊو جهانيان ، حيدرآباد (سنڌ)

ڪتاب جي هن ڇاپي مطعلق

هڪڙي ڏينهن درگاهہ شريف تي سجادهہ نشين سائين نور حسين شاهہ جن سان ڪچهري ويٺي ڪيوسون تہ اسان مان هڪ مريد هن ڪتاب جي هڪ ڪاپي سائينجن کي ڏئي گذارش ڪئي تہ قبلا هن ڪتاب کي ٻيهر ڇپايو وڃي تہ جيئن حضرت سائين قطب علي شاهہ صاحبن جو جيون چرتر گهٽي ۾ گهڻا مريد پڙهي اُن مان فيض حاصل ڪن. سائينجن ڪا گهڙي ڪتاب هٿ ۾ جهلي ڏسندا رهيا ۽ من ۾ ڪجهہ سوچيندا رهيا. اُن بعد ڪا جهٽ رکي مون طرف نهاري، موهڻي مرڪ سان چيائون تہ اَبا پڳوان، اَسين هن ڪتاب کي ڇپائڻ جو زمعو توتي تان رکون. مون هٿ ٻڌي عرض ڪيو تہ جيڪو سائينجن جو حڪم.

هن ڪتاب جو پهريون ڇاپو شڪارپور جي هڪ پريس ۾ ڇپيو هو. هي ٻيو ڇاپو پڻ هڪ شڪارپوري جي ڪمپيوٽر پريس ۾، پوني ۾ ڇپيو آهي. وڏي ڳالهہ تہ ڪتاب لکيل پڻ هڪ شڪارپوري ودوان جو آهي جنهن جا پويان اَجا سوڌو شڪارپور ۾ مقيم آهن

مان محفص هڪ بندو آهيان جنهن هن ڇاپي ڇپائڻ جي صرف "ڪر سيوا" ڪئي آهي نہ تہ سڄو جس سائين سيد نورحيسن شاهہ جن جو آهي.

جن صاحبن هن ٻئي ڇاپي ڇپائڻ ۾ ايتري دلچسپي ورتي آهي.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

پڳوان ناگراڻي

(خذمتگار درگاهہ شريف

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ٻه حرف

اَسان جي سونهاري سنڌ، صوفي سڳورن جو هميشه مرڪز پئي رهي آهي. گذريل صديءَ کان سنڌ اندر ڪيترن ئي صوفي فقيرن جنم ورتو ۽ وحدت جي واٽ تان هلندي راهه رباني ٿيا. اهڙو شهر يا ڳوٺ نه هوندو جتي ڪنهن نه ڪنهن الله جي پياري ورڪت رهي، پنهنجا دم سائينءَ جي نام سان سجايا نه ڪيا هجن.

اسان جا بزرگدار سائين جن جي رحمت اسان سيني تي هميشه قائم دائم آهي، سائين قطب علي شاهه، الله لوڪ اِنسان هئا جن پنهنجي صاحبيءَ جي گنج مان هميشه سخا جا مينهن پئي وسايا آهن. هنن پنهنجي سموري حياتي عبادت ۽ لوڪن جي خير خواهيءَ ۾ ئي بصر ڪئي هئي. سنڌن سنوانح عمري پڙهڻ بعد اها ڳالهه آشڪار ٿي بيهي ٿي ته هنن آڏو هندو مومن سڀ يڪسان هئا. هنن پنهنجي سڪا ۽ دعا سان پنهي فرقن کي نوازيو.

اسان کي يقين آهي ته هن موجوده زماني ۾، جنهن ۾ ڪنهنکي روزگار جي ڳڻتي آهي ته ڪنهن کي دنيا جو غم اصل هل هلان لڳي پيئي آهي. انسان کي زماني جي ڳالهين ۽ وهنوار

ڪان ڪا گهڙي فرصت نٿي ملي. اهڙي سمي ۾ هن قسم جو ڪتاب دل کي تقويت، چت کي چاهت، دماغ کي بلندي ۽ من کي روحاني رمزون عطا ڪري منزل مقصود تي رسائيندو.

اسان کي قوي اميد آهي ته "سائين قطب علي شاهه" جن جو هي جيون چرتر هر زماني ۽ هر مذهب جي ماڻهن لاءِ اڪثير، انڌن لاءِ عاسا (لٺ) ۽ روحاني راهه جي پانڌيئڙن لاءِ قطب نما بڻجي، راهه الاهيءَ ۾ اڳتي وڌڻ جي توفيق عطا ڪندو.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

آمين.

سيد نور حسين شاهه
(سجاده نشين درگاهه شريف)
ٽنڊو جهانيان، حيدرآباد (سنڌ)

1

پريم انجلي

١٩٠٩ع ۾ ڪراچيءَ کان وطن واپس ورندي مان حيدرآباد ۾ ٻه ڏينهن لٿس - شام جو سير ڪندي وڃي جهانيا ۾ پهتس، جت مونکي فقير قطب شاهه سائينءَ جي ديدار جو فيض پراپت ٿيو. ان موقعي تي ٻه مٺا وچن ٻه ان معروف عارف جي مک مان نڪتا جن منهنجي اندر ۾ هڪڙو عجيب اثر پيدا ڪيو. هن سائينءَ مونکان پڇيو ته ٻچا تون "نام روپي" آهين ڪين "نان روپي"؟ تون ڪهڙي آس دل ۾ ڌاري اسان وٽ آيو آهين؟ ان سوال منهنجو من وائڙو ڪري ڇڏيو. خبر ناهيم ته جواب ڪهڙو ڏنم، مگر انهن ٻن شبدن ۾ مون ته ڪو جادو محسوس ڪيو. "ادبي لطافت" هڪ طرف انيو ڪيم ته ٻي طرف "سندر ويچار" ٻه منجهن سمائل سمجهيم، جيسين هن جسم ۾ جان آهي تيسين انهن شبدن جو رس مونکان نه وسرندو، پوءِ ٻه اهڙي سالڪ جي جيوت جي سونهن ۽ صداقت کان واقف ٿي رهيو آهيان. مان ڪيس فقير بيدل، سچل، روحل، سنت پارو شاهه، ڀڳت وسڻ رام سائين ۽ دلپت صوفي جهڙن عاشقن جو ثاني سمجهي ادب ۽ آڪير سان پرنام ٿو ڪريان - انهن عاشقن اڪثر طرح پنهنجي معرفت جو منتر سهڻي شعر ۾ سمايو آهي، ۽ علم ۽ ادب جي شائڪن کي جڳائي ته اهڙي امرت جو رس وني ڏسن. ۽ سافت

POST BY:: YAWAR SHAH JAHANIA

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

جي سونهن سان گڏو گڏ جو روحانيت جو راز منجهس مجسم آهي سو به پروڙين.

دوست جهامنداس دوارڪاداس ياٹيا جفا ڪشي ڪري اهڙي الله لوڪ فقير قطب شاهه سائين جي زندگيءَ جون حقيقتون ڪٺيون ڪيون آهن ۽ کين قلمبند ڪري هڪ سندر جيون چرتر ڇپائي پڌرو ڪرڻ ٿو چاهي. مونکي ان جيون چرتر جو دستخطي نسخو نظر مان ڪڍڻ جو شرف عطا ٿيو آهي. ادو جهامنداس منهنجو پراڻو واقف ڪار آهي. هو صاحب سنڌي ساهت ۾ ورهين کان دلچسپي وٺندو رهيو آهي ۽ کيس ساهت جي چڱي ڄاڻ آهي. درويشن جي صحبت جو فيض به چڱو ئي مليو اٿس. سندس قابليت جو قدر ڪري شڪارپور ڪاليج وارن کيس ان ڪاليج ۾ ويجهڙائي جي عرصي ۾ سنڌيءَ جو مدرس مقرر ڪيو آهي. اهڙي لائق اديب جي دل ۽ دماغ جي رچنا اوس سهڻي ۽ سکيا دائڪ ٿيندي - نسخي ۾ سندس "عبارت جي لياقت" ۽ "شبد ڀنڊار جي وسيع واقفيت" پرسڌ آهن - ڀڳتن، عارفن ۽ سنڌي شاعرن جي ڪلام جي جهجهي ڄاڻ به منجهس ظاهر آهي - درويش سائينءَ جي جيوت جو نقش تفصيل سان نروار ڪيو اٿس. سندن ننڍپڻ جي حياتيءَ جا واقعا، تجربا ۽ لڇڻ پيش ڪري پوءِ جواني جي جيوت جي راز ۽ سڪ ۽ سلوڪ جي منزلن کان به اسانکي واقف ڪيو اٿس. سائين جي سلوڪ جي ساڌنن ۽ آزمودن کي دلڪش ٻوليءَ ۾ مستهر ڪيو اٿس. وقتي پريم جي اُڇل ۾ انهن حقيقتن کي لفظي زيورن سان بيحد جهنجهي وڌو اٿس. جيڪر اهڙي حسن کي ڪجهه آب ۽ ونگ گهٽ ڏجي ها ته به سهڻيءَ ڪنوار جي نزاڪت کين گهٽجي ها، هٿان سرسي ٿئي ها، جو شاعر چيو آهي ته

"بي آب و رنگ وخال وخط - چہ حاجت روئي زيبارا -"

حافظ

وقتي ڪرامتن جو وستار بہ وزن ڪان وڌيڪ ڪيو اٿس - منھنجو ويچار آھي تہ اسانجي سھڻي عارف جي ساڌارن زندگي ئي ھر طرح تحسين جي لايق آھي. مگر جيڪي بہ منھنجي پريتوان پريم جي پلٽ ۾ پلٽيو آھي سو انجي اتي أڪير جو ساڪي آھي. ھو پيارو خود مست عاشق ٿو نظر اچي - مونکي اجان عشق جو وجد ۽ متوالي موج سنتن ڪان سڪڻي آھي. درويش قطب شاھہ جي گڻن جو وستار ھن نسخي ۾ چڱي قدر ورنن ٿيل آھي. سندس شعر مون سرسري طرح نظر مان ڪڍيو آھي ۽ ان ڪري ادبي خوبين بنسبت ڪابہ راءِ زني مھمل ٿو رکان، مگر عشق جو الھام ۽ پريم جو پيغام ان ڪلام ۾ پڌرو آھي ۽ آتمڪ گيان جي أتمتا بہ منجھس چٽيءَ طرح پرڪاش ٿيل آھي. ساھت جي نگاھہ ڪان جي ڪا ڪمي ڪاستي ڪو ڪڻي عاشق ۽ عارفن جي ڪلام ۾ محسوس ڪري، تہ انڪان اسانکي نظر انداز ٿيڻ جڳائي. پر پريم جو نشو، جو عالي شعر جو روح آھي سو پورو پرڪي پروڙي اسان ڪي اھڙن سالڪن جي سڪدائڪ ۽ سڪيا دائڪ ٻاٽيءَ مان لاڀ وٺڻ جڳائي. سنتن جي ڪويتا ۾ ميناج رنگيل ٿو رھي. أنھن جي پريم مئي گيتن ۾ شڪتي ۽ شانتي سمايل آھن. آھي صوفي عاشق ڪثرت ۾ وحدت جو سبق ٿا جتلائين. ھننجي درشٽي وشال، وشو درشي آھي. ھننجي نگاھہ عالم گير آھي. ھو فرقيپرست منورتي ڪان ڪنارو ڪري ھر جاءِ ساجن جي ستا جي حقيقت ٿا بتائين - جدائي جي ويچار ڪي نندي ھو صاحب سداءِ ايڪتا ۽ وصل جو سرود ٿا سڻائين-

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

"شڪتي بهي شانتي بهي ڀڳتون ڪي گيت مين هي
ڌرتي ڪي با سيون ڪي مڪتي پريت مين هي."

ڊاڪٽر اقبال

اهڙن عارفن ۾ ساءُ قطب شاهه ڪي پرسڌ منزل عطا ٿيل آهي. روهڙي جو ڊاڪٽر روچلداس صاحب سندن هڪ خاص پريمي ۽ پوڄاري آهي. درويش جي عشق سندس جيوت کي رنگي ڪيس سنڌ ۾ پرسڌ ڪيو آهي. هڪ طرف ڊاڪٽر صاحب جي رهڻي ڪهڻي ۽ گيان جي اوستا قابل تحسين آهي ته ٻي طرف، خلق جي "لاطمع" خدمت ڪري رهيو آهي سا سنڌ ۾ معلوم آهي - مايا جو موهه مٽائي، تمنا کي ترڪ ڪري هو صاحب دوا ۽ دعا جي وسيلي، سنڌ جي مکيه شهرن ۾ پنهنجي پراپڪار جو ڦهلاءُ ڪري رهيو آهي. اهڙي اُپڪار جي سر گرميءُ ۾ ساڻس ساٿي ٻيو گڏڪاري نشڪام شيوڪ ڊاڪٽر گهنشامداس روهڙيءُ نواسي آهي جنهن تي ٻه درويش صاحب جي آسيس جو هٿ ڌريل آهي. هو صاحب هڪ سنتوشي سڀاءُ وارو ۽ اورچ پرشارت وارو ڪرمچاري آهي جنهن تي ٻه روهڙي شريف کي ناز آهي. تارو شاهه مان وري ماستر جيوترام صاحب کي ان عاشق جي عشق جي جهڙپ لڳي ۽ سندس روح کي رنگي وڌائين. ماستر صاحب گڏن جي ڪاڻ آهي. مان ته ڪيس مجذوب صوفين جو مهندار ڪري سمجهندو آهيان ڪلام ٻڌي ته بيخود ٿيو وڃي، بنا دير جي لوڪاڻي لڄ لاهي، سر ۾ سر ملائي پيو ڪلام اُچاريندڙن سان پريم جو پرلاءُ ڦهلائي - اهڙا آهن سنت جا هي خاص پوئلڳ. اهو پرتاب ڪنهنجو ؟ ان معزز عارف جو، جنهن جي پريرنا مذڪور پريمن کي عشق ۽ ديش ڀڳتي جي رنگ ۾ رنگيو - جنهن درويش اهڙا لعل سنڌ

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

کي عطا ڪيا. انجي منزل خود ڪهڙي نہ بلند هوندي - جڳائي تہ سندس جيون چرتر مطالع ڪري سندس عاليءَ زندگيءَ ڪان واقف ٿيون ۽ سندس ڪوتا ۽ ڪلام ۾ ڀڳتي ۽ آتم گيان جو رس پرکي وري وري سندس واڻيءَ مان واقف ٿي پنهنجي اندر ۾ عشق جو اُمنگ اُتاريون. عشق ئي آد ڪان انت تاءِ اُسانکي سلوڪ ۾ سهائي ٿيٽو آهي. ٻيو سڀ رهجي ويندو. لوڪ ۽ پرلوڪ ۾ رڳو عشق ئي اُسانجو رهبر ٿيندو.

١-عقل کهي کٿسي حڪمراني هي خوش ،
عشق کهي دلبر کي درباني هي خوش ،

٢-عقل کهي کيٿسا بڙائي مين مزا ،
عشق کهي چهوٽا هو مت کهائو سزا ،

٣-عقل کهي هي سود نافرحت بدن ،
عشق کهي هي جاڳنا عشرت بدن ،

٤-عقل کهي باقي عمر کچھ عيش کر ،
عشق کهي کچھ خذمت درويش کر ۰

صورت بهار
(پروفيسر) ايل. ڊي. ڪيسواڻي

مهاڳ

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

اٽمڪ شڪتيءَ واھہ جو سڀ جون وايون بتال ڪري ڇڏيون آھن. ڇا ڏجي ھڪ اٽم يعني سوڪيم ۾ سوڪيم جزي کي ۽ ڇا ڏجي اُنجي دھشت ۽ قدرت کي! جيسين اھو جزو پردي اندر آھي ۽ ڪوپو چڙھيل اٿس تيسين سندس ڪابہ دقت ڪانھي، پر ڪنھن کي سندس ڳجھہ ھٿ چڙھي وڃي، يعني اٽم کي چيري سندس شڪتي ٻاھر پرگھٽ ڪرڻ جي رمز ڪنھن کي اچي سھين، تہ پوءِ اھا ٿي جنبش پيدا ٿئي جو ڪنھن کي وٽ نہ ڏئي. وسيل ملڪ بيابان ٿي ٿا وڃن، سمنڊ جي اندر طوفان ٿا پيدا ٿين ۽ سيني جيون جو دم ٿو قبض ٿئي. جپان اڌ دنيا فتح ڪري ڏيکاريو پر ھڪ ٻن اٽمڪ گولن جپان جي ملڪ کي تباھہ ڪري ڇڏيو، ڄڻڪ تہ راڪاس گھمي ويو. باروت جي ايجاد جيڪو زلزلو پيدا ڪيو تنھن ڪان بہ وڏيڪ اٽم جي شڪتي قير آندو آھي. باروت تہ فقط ماري ڄاڻي، ڪپائي ڄاڻي، پر اٽم جي شڪتيءَ کي شِوَ جو ور مليل آھي : ھيءَ شسترن جو سنگھار ڪري ڄاڻي تہ ھنرن ۽ ڪلن کي بہ زور وٺائي ڄاڻي، مارينڊڙ آھي تہ جيارينڊڙ بہ آھي. اڄ ھڪ قوم ٻئي جو منھن تڪي رھي آھي تہ ڪنھن کي

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

تي اها شڪتي ورسائي، ناهي ۽ سينگاري. اجا ته شروعات آهي؛ جڏهن هن شڪتيءَ جو تيج برابر نکري ظاهر ٿيندو تڏهن سندس چمتڪار ۽ آڳه اڳيان رواجي جيو ۽ رواجي وستون بيوس ٿي پاڻ سونپي ڇڏيندا: ڪي ته آهوتي ٿي جلي خاڪ ٿيندا، باقي ٻيا چاڪري ڪري پيا حياتيءَ جو دم گذاريندا، جيئن جپاني مرد (۽ عورتون) اڄ منڌ آرتر اڳيان نڪ گسائي پيا ڏکيو سکيو وقت ڪاٽين.

پر ائٽم جي شڪتيءَ کان به وڏيڪ سوکيم ۽ وڏيڪ پرٻل هڪ ٻي شڪتي آهي جنهن جي آڌار تي سرشٽي هلي رهي آهي. جڙ پدارٿ بيشڪ ائٽم جي شڪتي اڳيان ڪنڌ نوائين پر جن ۾ سمجهه آهي، ساهه آهي، چيتنتا آهي، ٻڌي آهي، تن کي ڪنهن ٻيءَ شڪتيءَ جو ٻانور آهي. ائٽم جي شڪتي آتما جي شڪتيءَ اڳيان تڇ آهي. هيءَ اها شڪتي آهي جا جيتامڙي انسان کي پرڪرتيءَ جو سرتاج ٿي بڻائي ۽ جيئڻ مرڻ جي ٻنڌن کان آزاد ٿي ڪري. هيءَ اها شڪتي آهي جنهن تي نه تلوار نه توب، نه ائٽم جي شڪتي نه قدرت جو زور ڪو اثر ڪري سگهي، رت ۽ پون، هڏا ۽ چم، انهن جو ٺهيل اِنسان، آتما جي ڪري ئي سڀ کان اُتم پدوي تي پائي ۽ سيني ٻنڌنن ۽ جنجالن کان سوتنتر ٿي پنهنجي اصل سان ملي هڪ ٿو ٿئي. سيني شڪتين ۾ اُتم آهي آتمڪ شڪتي، سيني گيانن ۾ اُتم آهي آتمڪ گيان، سيني پدارٿن ۾ اُتم آهي آتما جي ٻهاري.

ليڪن سڀ ڪنهن جو ڪم نه آهي اها شڪتي حاصل ڪرڻ يا اهو گيان پراپت ڪرڻ يا اهو پدارٿ قبضي ۾ آڻڻ. ائٽم کي چيرڻ ڦاڙڻ (Split) لاءِ تياريون ڪپن، اوزار ڪپن، انبار

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

شين جا کپن ۽ جاکوڙا کپن. انهن جي شڪتي ٻاهر آڻڻ جهڙي تهڙي وگياني جو ڪم نہ آهي، ۽ انهي کي سانڍڻ ۽ ڪتب آڻڻ بہ نهايت اوکو آهي. هي اهو ڪيتر آهي جتي ساهہ جو سانگو ڪرڻو نہ آهي: "ساهہ جو سانگو ڪرين تان پيرهن پڙ ۾ نہ پاءِ." آتما جي شڪتي کي پرگهٽ ڪرڻ تہ تمام اجا گهڻو خطرناڪ ۽ دشوار آهي. هت ڪي مهايوڌا ۽ سورما، جتي تپسوي گهڙڻ جو ساهس ڪن، باقي ٻيا تہ ڦوڪ سان اڏامي ويندا. جي دنيوي لذتن ۾ غلطان آهن ۽ وڪارن ۾ ڦاٿل آهن، جنجو مغز چنتا سان ڀريل آهي ۽ جنجي دل ۾ دم دم ۾ پيون واسنائون چڪر هڻن، سي ڀلي تہ پستڪ پڙهن ۽ جاپ ڪن، آتما ۽ پرماتما جو ذڪر ڪن ۽ فڪر ڪن، هننجي لاءِ دربار جو در بند ئي رهندو. هننجي آتما تي چڙهيل تهہ اوئين ئي سالم رهندو.

عجب تہ اهو آهي جو جنکي آتما جو درشن نصيب ٿيو آهي سي سڀ آکين ٿا تہ سڀ ڪجهہ انسان جي اندر ۾ ئي آهي ۽ ٻاهر ڳولڻ جي ڪابہ ضرورت نہآهي:

"ڇو وجين وڻڪار، هت نہ ڳولين هوت کي
لڌو ڪين لطيف چئي ٻاروچو ٻئي پار.
نائي نيڻ نهار، تہ تو ۾ ديرو دوست جو"

اها پرولي ڪير سلي تہ جنهنکي ڳوليون سو بہ اسين آهيون، ڪم بہ اهو، ڪندڙ بہ اهو، عاشق بہ اهو، معشوق بہ اهو؟ ٻيائي جو ٻنڌن ڪير ٽوڙي، اوديارن کي ڪير تڙي ڪڍي؟ فقط وات سان چوڻ تہ "ساهڙ سا سهڻي، سائر پڻ سوئي" تنهن مان تہ ڪجهہ ڪين ورندو. انهن انهن پڪارڻ سان انهن جي شڪتي نمودار نہ ٿي ٿئي، تيئن آتما آتما پڪارڻ

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

سان يا گيان گوشٽ ۾ واد وواد مان آتمڪ گيان يا آتمڪ شڪتيءَ جو شعاع ڪين نڪري نروار ٿيندو. هت ڪي وڏا ساڌن ڪپن ، وڏو انقلاب ڪپي ۾ سڀ ڪان وڌيڪ ڪنهن اهڙي جي ڪرپا ڪپي جنهن ڪي آتما جو گيان پراپت ٿيو آهي. سنت ۽ مهاپرش جنڪي آتما جو گيان نصيب ٿيو آهي سي پارس پٿر وانگر آهن جنجي ڇهڻ سان نڪميون شيون سون ڪان سرس ٿيون ٿين. هي اُهي صاحبدل آهن جنجي لاءِ چيل آهي :

"گرتو سنگ خارو مر مر شوي ،
چون بہ صاحب دل رسي گوهر شوي"

انهن هستين جي ڪري انسان ذات ڀلي چلي پيئي ۽ ڌرم ۽ ايمان قائم آهن. هي ڌن دولت ۽ دنيوي پدارٿ سير ڪري نٿا ڏين پر اُنهن جي سنگ ۾ جو وينو تنهنتي هڪ وچتر رنگ تو چڙهي جنهنڪري هنجي سچي اوستا ڦري ٻي ٿي ٿئي :

"ڪبير سنگت ساڌ ڪي جيون گنڌي ڪي باس
جو ڪجهہ گنڌي دي نهين تو ڀي باس سو باس ،
ساڌ ٻڙي پرمارٿي گهن جيون برسي آءِ
تپت بجاوين اورڪي اپنا پارس لاءِ ،
رڌ سڌ مانگون نهين مانگون تم سي ايهہ
نس دن درشن ساڌ ڪا ڪهين ڪبير موهي ديهہ"

اهي مهاپرش گياني بہ ٿا ٿين يوگي بہ ٿا ٿين ، تپسوي بہ آهن تہ تيجسوي بہ آهن. پر تن ۾ بہ هڪ خاص ڪيميا آهي. اُنهن ۾ جي مرد خدا آهن ، جن ايشور جي ياد جي مستيءَ جو شراب اهڙو تہ پيتو آهي جو سدائين انهيءَ مستيءَ ۾ پُر آهن ۽ پنهنجي تن ۽ من جي سڌ ٻڌ وڃائي وينا آهن. اهڙن مستن وٽ جو وڃي سو بہ مست ٿي موٽي ، سڀ ڪُجهہ وڃائي اچي ، وري

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

سچي لڳين نه ٿئي :

"لالي اپني لال کي، جت ديکون تت لال.

لالي ديکن مين گئي، مين ڀي هو گئي لال."

اسانجي سنڌڙيءَ ۾ اهڙا گهڻا مرد خدا پيدا ٿيا آهن جنجي مستيءَ ۽ مدهوشيءَ انيڪ جيون جي ڪايا پلٽ ڪري ڇڏي آهي، جنجي پريت جي ريت سنڌين جي دلين کي پنهنجو ڪيو آهي، جنجي شعاع اونده ۾ هٿوراڙين ڏيندڙن لاءِ جوت جاڳائي آهي. اڄ سنڌ ۾ بغض ۽ نفاق جي بازار گرم آهي، ايڪتا جو آواز گهٽيل آهي ۽ منافقن جا بول بالا آهن، پر هي شيطاني آگ ۽ زهريلو دونهون گهڻو وقت جٽاءُ نه ڪندا. جنهن وقت سنڌين پنهنجن مستن ۽ ايشوري رنگ ۾ رتلن جي يادگيري ڪئي تنهن وقت راڄنيتي چالبازين ۽ تعصب جي نيچپاين جو خاتمو ٿيندو. سنڌ کي اوچ تي آڻيندا ۽ رسائل مان ڪيندا اهي سنت ۽ مهاپرش جنجا مهندار آهن شاه ۽ سچل، سامي‌ءَ ۽ روحل جهڙا آتمڪ شڪتيءَ وارا صاحبدل ۽ مرد خدا.

انهيءَ ڪري جس آهي پروفيسر جهامنداس دوارڪاداس پائيه کي جنهن صاحب هن ڪٺن سمي محنت ڪري هڪ مرد خدا جي جيوني ۽ واڻيءَ جي محبت جو تحفه سنڌين اڳيان پيش رکيو آهي. **سائين قطب شاه** جي مستيءَ جا ساکي ڊاڪٽر روچلداس پارا موجود آهن جنجي شرڌا ۽ شيوا انيڪ روپن ۾ سنڌين جي جيوت کي معطر، هريو ڀريو ڪيو آهي. مسٽر جهامنداس تي به فقير صاحب جي بيخوديءَ جو اثر ڪافي ٿيو ته ڏسجي ٿو چاڪاڻ عالمانو طريقو ڦٽو ڪري هن پاڪي ڇوٽ ڇڏيو آهي ۽ چا روايتون چا تواريخون چا باتيون

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڇا لاٽيون ڇا ڪهاڻيون ڇا اصليتون سڀ گڏي هڪ نئي چاشن ۾ ملائي سنڌ جي صوفي طبقي اڳيان هڪ اهڙو طعام رکيو اٿس جنهنکي خاص ۽ عام يڪي پنگت لڳائي تناول ڪري سگهن. سندس عبارت ۾ ٻہ نثر ۽ نظم ائين ملي جهلي ويا آهن جو هڪ ٻئي کان جدا ٿي نٿا سگهن ۽ جيتوڻيڪ اها طرز لکڻ جي هاڻوڪي ڍنگ جي نہ آهي تہ بہ مضمون جي ڪري بيشڪ پوري پيئي لڳي. مسٽر جهامنداس جي پستڪ مان اهو رس اڇي ٿو جو ڪنهن صوفي سماگم مان اڇي ۽ انهيءَ ڪري هي پستڪ بيشڪ مقبول ٿيندو.

پروفيسر لالسنگهہ اَجواڻي

٣ مارچ ١٩٤٧ع

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

قطب ڪاپڙي

جن فقيرن گنديءَ گراهه پاتوت نه سانڍيو آهي، ءَ جي ڪاپڙي ڪلهي تي نانهه ڪٽي يار جي ڳولا ۾ نڪتا آهن، جن الله لوڪن نه رڳو دنيا ءَ عقبيٰ، بلڪ ترڪ کي به ترڪ ڪيو آهي، ءَ جي صاحبدل ساڌو وڃڻ ڪان به ويا آهن، تن مڙن مراد جي سربراهيءَ لاءِ واٽ ئي هڪ ورتي آهي.

انهن جي رهڻيءَ ءَ ڪهڻيءَ مان معلوم ٿئي ٿو ته هرهڪ جڏهن انييءَ اُچ تي چڙهيو آهي، تڏهن قطب جيئن ويچايو اٿس ته

رانجهن دم قدم وچ هويا، رانجهن ساهه پساهه سين هويا.

اهڙا عاشق صادق سدائين پاڻي ۾ پنا رهن ٿا، ءَ اٿ ئي پهر اندر ۾ الڪه کي ئي پيا ڏيائين.

هن ڪتاب ۾ صوفي قطب شاهه جي زندگيءَ جو احوال منهنجي دوست جهامنداس پاڻيه سليس ءَ سلوٽي عبارت ۾ لکيو آهي؛ ءَ جيڪي انهيءَ پار جا پانڌيڙو آهن، سي اوس هنجي پڙهڻ مان حظ پرائيندا.

ملڪ جي مٿان سمو باري اچي نيو آهي. هندو مسلمان، جي ڪالهوڻيءَ ڪالهه مادر هند جي اکين جا تارا سمجهيا ٿي ويا، تن ۾ ڏينهون ڏينهن ويڇو وڌيڪ ئي پرندو ٿو وڃي.

اها جا نفاق جي باهه پڙڪي اٿي آهي، انهيءَ تي مهڙن ڪتابن جي شايع ٿيڻ سان شال ڪو ٿڌو ڇنڊو پوي! جو وري به اسين اها ڳالهه هنئين سان هنڊايون ته

هندو، مسلمان، ٻئي پوٽا هڪ ڏاڏي جا!

لالچند امرڏنومل جڳتياڻي.

ڪراچي ٢٦ فيبروري ١٩٤٧ع

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

قطب صوفي

سنڌ ۾ پهريون صوفي قلندر لعل شهباز سيوهاڻي هو. جنهنجو اصل اسم شريف سيد عثمان آهي. سندس جنم هجري سنه ٥٣٨ ۾ تبريز طرف مروند ۾ ٿيو هو، ۽ نپنو ٻه اُتي هو، تنهنڪري "مروندي" سڏبو آهي; پر پوءِ سنڌ ۾ سيوهڻ ۾ اچي رهيو، جنهنڪري "سيوهاڻي" ڪوٺبو آهي. سنڌ جا ڪيترا هندو ڪيس راجا ڀرٿري ڪري پوڄيندا آهن. سنڌيءَ ۾ سندس شعر ڪونهي.

قلندر لعل شهباز کانپوءِ شاهه عبدالڪريم بلڙي شريف وارو، سنڌ جي صوفين جو سرتاج شاهه عنايت جهوڪ شريف (ميرانپور) وارو، سنڌي شاعرن جو سرتاج شاهه عبداللطيف ڀٽائي گهوٽ، سچل سرمست ڀوتار درازن وارو، سعيد مير جان الله شاهه ۽ ناميارا ڀِي پٽ بيدل ۽ بيڪس روهڙيءَ وارا، روحل، درياهه خان، غلام علي ۽ مراداد ڪنڊڙي شريف وارا، ۽ ٻيا ڪيترا صوفي درويش ٿي گذريا آهن، جن سنڌ سان ٻئا ڀال ڀلايا آهن : هڪڙو ته سنڌ ۾ تصوف يا صوفي مت ڦهلائي، هڪ اهڙو وسيع ميدان پيدا ڪيائون، جنهن ۾ اڄ تائين هندو توڙي مسلمان، ڀيائيءَ جي ٻوليءَ کي ٻن ڏيئي، ۽ دلين مان دئي دور ڪري، هڪ ٻئي سان سڳن ڀائرن جيان رلمل ڪن ٿا، ۽ "حق موجود" جو نعرو گڏجي هڻن ٿا; ۽ ٻيو ته تصوف جون

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

عجيب پلٽئون پلٽي، سنڌي ساهت کي مالا مال ڪيو اٿن. ۽ سندن ڪلام ۾ سالڪن لاءِ روح رهاڻ بہ جهجهي موجود آهي.

تصوف يا صوفي مت ۽ ويدانت ۾ ڪوبہ بنيادي تفاوت ڪونهي ; تنهنڪري هندن ۽ مسلمانن جي هيڪاند سنڌ ۾ نهايت سولائيءَ سان ٿي، سا بہ ايتري قدر، جو هندستان جي ٻين هنڌن جا رهاڪو سنڌ کي "صوفي پرڳڻو" سڏيندا آهن. صوفي ڪلام ۽ ويدانتي واڻي سنڌي ساهت جو روح آهن. اڄ بہ جيڪڏهن اهي سنڌيءَ مان ڪڍي ڇڏجن، تہ سنڌي ساهت جيڪر انهيءَ گهڙيءَ مردي مثل ٿي پوي.

قلندر لعل شهباز جي وقت کان وٺي، هنن اوليائن ۽ درويشن، ساڌن ۽ سنتن، پنهنجي فيض جا در کولي، سنڌ سان وڏا وڙ ڪيا آهن، تہ اسانجن سنڌي ڀائرن بہ سندن جهجهو ئي قدر ڪيو آهي. ڪن سندين سوانع عمري يا جيوني لکي آهي، ڪن سندن ڪلام ڇپائي پڌرو ڪيو آهي، ۽ ڪن سندن ڪلام جي تشريح بہ لکي آهي. هئن بہ آهي، تہ ڪن جي ڪلام ڇپائڻ جي موڪل سندين درگاهہ وارا نٿا ڏين، جنهنڪري ڪيترو ڪلام اڻڇپيل رهجي ويو آهي. اهڙيءَ حالت ۾ جن جي جيوت جا احوال ۽ ڇپيل ڪلام ملي سگهن، سي تت وهندي ڇپائي پڌرا ڪجن.

ويجهڙائيءَ ۾ پروفيسر جهامنداس ڊي. ڀاٽيا شڪارپور مان لکي موڪليم، تہ سائين قطب شاهہ جي سوانع عمري لکي اٿم، ۽ اها نظر مان ڪڍي، ڪجهہ لکي ڏيو، تہ چڱو. مون خوشيءَ سان سنديس ڳالهہ قبولي. سائين قطب شاهہ جي رڳو نالي ٻڌڻ سان پنهنجيءَ ننڍپڻ جو اهو وقت پاٽمرادو ياد آيم، جنهن وقت هن صوفي درويش جو درشن نصيب ٿيو هوم.

"گذري ويا جي زمانا، سي ياد آيا،

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

وسري ويا جي ترانا ، سي ياد آيا."

ديوان سانگي.

ميرن جي صاحبيءَ ۾ سنڌ جو ناميارو سنت سائين دلپترام صوفي سيوهڻ وارو حيدرآباد ۾ رهندو هو. سندس ٽڪاڻو اڄ تائين حيدرآباد جي سپاهيملاڻي گهٽيءَ ۾ آهي. منهنجيءَ سانپر ۾، سنديس گاديءَ تي، سائين کيسورام صوفي ويٺل هو، جو هڪ سچو سنت ۽ نماڻي مورت هو. ڪاڻنس پوءِ سندس مربي فرزند سائين هريرام منهنجو ماستر هو، تنهنڪري ننڍڙيئي مان سائين کيسورام جي ٽڪاڻي ۾ گهڻو ويندو هوس. سنہ ۱۸۹۲-۱۸۹۳ع ۾ ڏٺم، تہ سائين قطب شاھ جهانيا جي ٽنڊي مان کهي، سائين کيسوَرام ۽ سائين هريرام جي چار چشميءَ لاءِ انهيءَ ٽڪاڻي ۾ ايندو هو، ڪجھ وقت پاڻ ۾ ريجھ رهاڻ ڪندا هئا. پوءِ سماع يا راڳ شروع ٿيندو هو، تہ سائين کيسوَرام حقو ٽيڪي وهندو هو؛ پر اڪيون اڪثر ٻوٽيون پيون هونديون هيس. سائين قطب شاھ ڪي پنهنجي بيراڳڻ ساڻ هوندي هئي. ۽ انهيءَ تي پنهنجي پيشاني رکي، ڌيان ۾ وهندو هو. ساڻس ٻئي جڻا ٻيا بہ ايندا هئا، جي دلا ۽ يڪتارا کڻي، اهي لوليون لائيندا هئا، جو ٻڌندڙن جو ٻتو بہ پاڻي ڪري ڇڏيندا هئا. سائين کيسوَرام جي ٽڪاڻي ۾ ڪي هندو راڳيندڙ بہ ايندا هئا. منجهان هڪڙو نہ ٻيو يڪتارو يا ستار کڻي، اها ٻاڻي آلاپيندو هو، جو ساري سنگت وجد ۾ اچي ويندي هئي. هڪ هندوءَ جي ٽڪاڻي ۾، هندو ۽ مسلمان هڻن ملي، موڄ مچائين، سا ڳالھ خود خوشيءَ جو باعث آهي.

۱۸۹۲-۱۸۹۴ع ۾ هڪ ٻہ لڳا مان پاڻ، جهانيا جي ٽنڊي ۾، ڪن پريمين سان گڏجي، سائين قطب شاھ جو درشن ڪرڻ

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ويو هوس، ۽ جهڙو نئين آنند پرائي آيو هوس، منهنجن پريتوانن مان هڪڙو ماستر جهامنداس مشتاقرام امير شاهي گهٽيءَ وارو هو. هو منهنجي ماسڙ سائين هريرام جو نائي هو، ته به سائين قطب شاهه جي درگاهه جو پانڌيڙو هو، جنهنڪري اتي گهڻو ويندو هو. سائين قطب شاهه جو سنڌيءَ ۽ سرائڪي ۾ چيل ڪلام به پاڻوٽ نقل ڪري رکيو هوائين. هڪ لڳا اهو مونکي ڏيکاريائين. انهيءَ دستخط ڪتاب ۾ سائين قطب شاهه جي سرائڪي ٻوليءَ ۾ چيل هڪ ڪافي پڙهيم، ته اهڙي وٺي ويم، جو بروقت انجو ترجمو سنڌي شعر ۾ ڪيم. اُنوقت مان سورهن سترهن ورهين جي عمر جو هوس، پر اُنهيءَ چمار ۾ ئي پنهنجو شعر جوڙڻ شروع ڪيو هوم. سائين قطب شاهه واري سرائڪي ڪافيءَ جو سنڌي ۾ ترجمو هن طرح ڪيو هوم:

"متان پائين ڙي ڪوئي، رانجهن چاڪ آيو،
ڏکي عشق جو چولو، رب پاڪ آيو."

هن ڳالهه کي اڄ اٽڪل ٽيونجاهه ورهيه ٿي ويا آهن، جنهنڪري سڄو ئي شعر ياد نه اٿم، ته به اهو اثر اڄ تائين دل تي ويٺل اٿم، ته سائين قطب شاهه جي ڪلام ۾ خيال جي بلنديءَ ۽ ٻيون هرطرح جون شاعراڻيون خوبيون موجود هيون. ههڙي اعليٰ درويش جي سوانع عمري ڇپجي پڌري ٿئي، سا خوشيءَ جي ڳالهه آهي. مان جيڪر اچا به چاهيان، ته سندس چيل ڪلام به ڇپجي پڌرو ٿئي، جو ههڙن درويشن جي واٽي هنڌين ماڳين ڦهلائڻ جي هنوقت هيڪاري سخت ضرورت آهي. جيڪي حق جي راهه کان گمراهه ٿيل آهن، ۽ سياسي منصوبا سٽي هڪ قوم کي ٻيءَ قوم سان ويڙهائڻ لاءِ ڪمر ڪشي ويٺا

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

آهن، تن جي منصوبن کي مطلق بند ڪرڻ لاءِ، صوفي ڪلام ۽ ويدانتي واڻيءَ جو چوڏس ڦهلاءُ ڪرڻ، سندين سوانح عمريءَ مان اتحاد ۽ اتفاق جون ڳالهيون ٻين کي ٻڌائڻ، سائين قطب شاهه ۽ ٻين درويشن جون ورسيون ملهائڻ، ۽ هندن ۽ مسلمانن کي هڪ هنڌ آڻي، پاڻ‍ئپيءَ جو ناتو وڌائڻ، هڪ تڪ علاج آهن، اهو آهي گويا صلح جو سمر ڪنو ڪرڻ، ۽ يڪوجودگيءَ جي نهر نئين سرجاري ڪرڻ. سائين قطب شاهه جي سوانح عمري ڇپجڻ سا انهيءَ سڳوري سوڻ جو هڪ سنيهو آهي.

پيرومل مهرچند آڏواڻي.

ڪراچي ۴ نومبر ۱۹۴۶ع

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

منهنجا ٻه اکر

جيوت جي ڄاڻ ۽ ماڻ هرڪو جيو پنهنجيءَ نگاهه سان ٿو ڪري؟ جيوت جو پنڌ هرڪو پنهنجيءَ راهه سان ٿو ڪري؛ جيوت جو سينگار هرڪو پنهنجي ناهيل ناهه سان ٿو ڪري. هرهڪ جي جيوت ۾ ڪانه ڪا ڄار آهي، هرهڪ جي زندگيءَ ۾ ڪانه ڪا تار آهي؛ ٻار ڪي تار آهي ماءُ جي؛ جوان ڪي تار آهي پيار جي؛ ڪرڙوڊ ڪي تار آهي واپار جي؛ ٻڍي ڪي تار آهي ٻي پار جي؛ مگر استريءَ ڪي سدا نئي تار آهي پيتار جي.

ايهي مڙيئي تارون ڪلاڪار جي هٿ ۾ حيرت ڪري ٿيون گڏرن. ڪلا ڏات آهي. تات جنهنجي ذات آهي؛ نينهن جنهنجيّ لات آهي، رنگ سندس جهات آهي. راڳ سندس روح آهي. ڪنهنڪي ڪهڙي ڪلا ٿي هٿ اچي ڪنهن ڪي ڪهڙي. ڪو سفيديءَ ۾ رنگ سان پنهنجي دنيا ٿو اپائي، ڪو آواز سان پنهنجي دنيا ٿو بنائي، ڪو لوڏ ۾ ڪوڏ سان ته ڪو نياز ۾ هوڏ سان.

مطلب ته هرڪو امنگ رنگ پنهنجو ٿو پيدا ڪري. هرڪا

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڪلا جوت پنهنجي، هرڪو ڪاريگر اوت پنهنجيءَ ڪندو مگر ﭜن ﭜن ڪلائن جي ڪوتيءَ ڪوتيءَ ۾ سندرتا جو سوجهرو موجود آهي ضرور. عقل وارو شايد اها ڳالهه نه ٻه ڪري منظور پر حسن جو آهه منجهه حضور تنهن ڪان نابر ٿيڻ آهي اعظيم قصور. کهڙي ٻه ڪلا هجي. انکي اکه عجيب ٿي ٿئي، جنهنجي جهٽ ۾ ڪٽ تي هو ٿي جيئي. انجي هٿ جي چٽ نرالي ۽ انجي دل جي پٽ نرالي ۽ انجي لکه ۾ چکه، انجي سنگت ۾ رنگت، انجي صحبت ۾ محبت پاٿواٿيون. نگاهه سندس ڪيس راهه ڏسي ٿي، دل سندس ديرو پسي ٿي، وکه سندس واري دسي ٿي ۾ رسي ٿي جت جادوگر پنهنجي محل ۾ محفل مندن جي لڳائي وينو آهي.

نقاش پنهنجي نقش ڪي انهيءَ نگاهه جي شاهه راهه مان رنگه وٺي دلڪش بنائڻ جي ڪندو ۽ سنگه تراش پنهنجي دل جي اُچل مان بي جان ۾ جان اُوتيندو ۽ نرتيه جو ڄاڻو قلم ۾ ڪلام ڪان ڪنارو ڪري لوڏ ۾ ڪوڏ، سور ۾ مور سان روپ ۾ رنگه، روچ ۾ راڙو ، مايوسي ۾ مستيءَ جو اظهار ڪندو. شاعر پنهنجي شوق ۾ ذوق، زور ۾ زاري، ناز ۾ نيازي، عرض ۾ آزي، سوس ۾ ماچ جو ناچ ۾ نگار پنهنجي وزن واريءَ گفتار جي رفتار ۾ ڪندو. مگر درويش جيڪي ڏسي، جيڪي پسي، جيڪي لکي، جيڪي چکي، انکي پنهنجي وجود ۾ وهايو چڏي ۾ جڏهين انمان اُيرون اُيرن ته اهي حدون چڏي بيحد ۾ اُتليو پون. شاعر حسن جو پوڄاري آهي، ته درويش انکان انڪاري آهي ڪئن؟ هڪ مجاز تي مفتون آهي ته ٻيو راز جو مجنون آهي. هڪ ظاهر جو واهر آهي ته ٻيو لڪل جو شاعر آهي.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

مستي ٻنهي ۾ آهي. هڪڙي مستي هستي هڻڻ جي پيدا ڪيو ڇڏي، ٻي هڻڻ جون وٿون مٽيءَ ۾ گڏيو ڇڏي. هڪڙو حاصليت پنهنجي هٿ ڪري پنڌ پنيارو ڪري ٿو وهي، ٻيو حسن مڪاني کان حسن لامڪانيءَ جهڙ ڪندو ٿو وتي. انهيءَ مان ڪيس مجاهدو ٿو ملي، مشاهدو ٿو ملي ۽ پوءِ سوري سيج ۽ مرڻ مشاهدو ٿيو پوي.

قطب شاهہ قرب جو ڪنل، عاشق الستي تنهنجي مستيءَ جو ماڻ ۽ ڇاڻ مون ليءِ مشڪل ٿي پيو آهي تہ ٻہ مسڪيني جا منجهس موجود آهي تنهن منهنجي من کي مايل بيشڪ ڪيو آهي. انهيءَ ڪري زندگيءَ جو زيب ۽ زينت نہ زرداريءَ ۾ ڏنم ۽ نہ مردم آزاريءَ ۾ پاتم. منجهن جيڪڏهين ڪو شوق هو، ڪو ذوق هو، ڪا مستي هئي، ڪو جنون هو تہ اهو

"گهونگهٽ ڪا پٽ ڪول، پيا ملينگي."

گهونگهٽ کولڻ - ٻولن ٻولڻ مان ٿي نٿو سگهي. اکين جو پنڌ آهي، دم جو هنڌ آهي، جوت اکنڊ جو سنڌ آهي. ڪٿي؟ ڪيڏانهن؟ ڪئن؟ ايهي مڙيئي پنڌ درويش وقتي پنهنجن ڪلامن ۾ سلامن مان ظاهر ڪيو ڇڏي. ايهي ورق ورائڻ، ڪونيءَ جي ڪنڊ ڪنڊ جا ڏس پتا ٻڌائڻ قلم جي ڪلا کان ٻاهر آهي، تصوير بنائڻ جي ڪئي اٿم تہ رنگہ هٿي ڏيڻ کان هٿي ويو آهي، آڪار آثارڻ جي همٿ هلائي اَٿم تہ نراڪار منهنجي آڪار کي بندرو ڪري ڇڏيو آهي، اکرن جي اوت ڪئي اٿم تہ منجهائن مستيءَ جو مايہ غائب ٿي ويو آهي. مطلب تہ اوٺايون اکيچار اڇي اُٿيون آهن تڏهن تہ چوڻ کان رهي سگهان ٿي ڪين ٿو تہ "مياروں مڙيئي مون ۾، هوتن ۾ نہ هڪ."

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

لکڻ تہ سالن کان منهنجو ذوق ٿي رهيو آهي، مگر انهيءَ ۾ اها جهلڪ آئي ڪينهي، اُن ۾ اها ڪلا جي صلاح ڪامل ملائي ڪينهي، جنهن مان هوند هڇايلن جو هانو ٺري پوي ۽ رڇلين جو قلب ٻري روشن ٿي پوي. امڙ ڪا لولي ڏني ٿي ڏسجي، جو راهہ شاهي ڇڏي ٻي واهي، ٻي ڳاهي واري سڙڪ ۾ سفر سٽيندو رهيو آهيان. ڇا وڃيو اٿم، ڇا لڌيو اٿم، تنهنجو حساب ڪتاب حاڪم وٽ هڪيو آهي. مان تہ صرف قلم دواران اُنهيءَ لٽ جي لکہ ڏيڻ جي ڪوشش پئي ڪئي آهي. تصوير سهڻي آهي تہ ڪلاوان جي ڪلا جي ڪٿيءَ جي جهلڪ سمجهڻ گهرجي؛ مگر جيڪڏهن ڪٿ ڪا وٽن جي وهارڻ ۾ وٽي اٽپوري، سندن ٺاريون جهڪيل ۽ جهڪيون نظر اچن تہ جهام مڙيئي مصنف جي ڪوتاهيءَ ۽ گمراهيءَ جو ثبوت سمجهي، ڪلاوان ٿي پنهنجي قرب جو فائدو ڪيس ڏين.

پڇاڙيءَ ۾ لکن جي لهس جا لکڻ ۾ ساري اُٿم سا هن لکت جي پڌر پوڻ ڪري لڪائيندس ڪين. منهنجي بزرگ دوست ڊاڪٽر روچلداس سجانسنگهہ منشاراماڻيءَ جي دلداري ۽ دلاوري هن پورهئي کي پڌري ڪرڻ ۾ ورهين کان وس ڪندي رهي آهي، جا اڄ هن صورت ۾ عامن اڳيان حاضر آهي. سندن محبت جو ماڻ آڻ ڪري سگهان ٿي ڪين ٿو.

"جهام"

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

شاعرن جو دور

سنڌ جي سونهاري گلستان ۾ گل ٻه عجيب پيءِ پيدا ٿيا آهن. ڪن پنهنجي رنگت، رهاڻ، اڏاري ۽ اليلي، رواني ۽ رهنمائي سان عامن کي آٿت ۽ آنند پئي ڏنو آهي، ته ڪن وري شمس تبريزي مستي وچان مستي جي پوک پئي پوکي آهي. جي پهرين جي پوڙي اوکي آهي ته ٻي درجي وارن جي کهڙي سوکي آهي؟ **شاهه** جيڪڏهن پنهنجو مٽ پاڻ هو ته مست ٻه الست جي عشق ۾ امٽ آهن. **شاهه** جي راهه نرالي، نگاهه نرالي هئي. سندس اکه ايتري پکيڙ ۾ پهچي ٿي سگهي جنهنجي ڪٿ ڪرڻ ڪٺن آهي. انهي مرد - ڏنگهه مڙس جي چاڙهيل ڪني جو ڍڪ وري ٻه مست - سرمست سچل لاهي طعام ٺاهي لوڪن اڳيان رکي ڪين للڪاريو :-

"جي هجين عاشق ته برسر مينهن محبت جو وسا،

ساهه جو سانگو ڪرين ته پير هن پڙ ۾ نه پا"

نغاري تي نوبت وڄي چڪي هئي. عامن کي نينڊ ملي چڪي هئي، ته ٻه جن کي جي اندر جادو لڳل هو، جن جي جهان ۽ انجي لاڳاپن کان دل **بيدل** هئي، تن ته هميشه

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

سرمست جي سڏ کي سوريءَ جي اڏ تي سڏيو.

"دم دي سرت سنڀال رکين،

دم هي سر اسرار الاهي دا"

دم دي سرت، سنڀالڻ جي هدايت عاشق عالم بحر جي موج - سپه سالار بي فوج ڪن مس پيئي ته بيڪسي فقيري اميريءَ جي مورت، صورت سبحاني - مست جواني پنهنجو عشق مجازيءَ جو آلاپ اُٿاريو -

"ديدان والي دام راهه مسافر قيد جو ڪيتا،

ديدان والي دام چيٽڪ لايا منيون"

انهيءَ چيٽڪ کي چهبڪ لڳندو رهيو - پر ساڻ ساڻ ايهو آواز وڄندو رهيو.

"مجازي مام اوکي ٿي جسو جيءُ جان پنهنجو گهورين"

ايتري منزل تي پهتاسين مس ته ڪنڌڙيءَ ۾ گل ڪڙيو جنهن جي عطر جي اوت ٿي پنهنجي. سندس گفتار جي رفتار سنڌي هندي رنگه برنگي ڪڏهين من پرڀوڻ ته ڪڏهين عشق ۽ جوڳ- ڪڏهين شام سان کيلي هولي - ڪڏهين ڪنت جي ڪيچ ۾ ٻڌي لولي - مطلب ته اسلام ۽ هند ڪارجي الهام ۽ هدايت جي ٻن ندين جو پاڻ ۾ ميل ٿيو. جنهن حيرت انگيز تجربي جو تجلو ڏنو آهي.

"جي تون صحي سڃاڻي پاڻ ته اُٿي قيمت سندو قطرو

روحل جي رمز درياهه خان جو درد-

"دل جي ديس کي ڪر عشق ساڻ آباد-

لنو بنا ڪوڙي لاتڙي"

مراد جي مراد

"عاشق نام سڏاوڻ سوکا، پر عشق اٿانگا لاوڻ....

هردم باهه برهه دي وچ مکڻ سيخ پچاوڻ،

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

دل اندر ديدار تنهان کو ٻاهر پير نہ پاوڻ،
ڪامل عشق مراد تنهاندا ٻيا سڀ ڪوڙ ڪماوڻ."

انهيءَ ٻار جي وار نرالي هئي - چال پاٺواري هئي تہ ٻہ عام رواجي هندو، ڪپهہ جي واپاريءَ جو منيب، گهر ۾ پر جي سار سنڀال لهندي، ساڄن جي سرت ۾ سجاڳہ ٿي گيت ڳائيندو اٿيو-

"نکو کوهہ، نہ اڏ کوهہ، نکو پير پري؛
جاتي جهرو ڪن ۾ تو سامي سڌ ڪري
جنهنڪي ڪرل ڪن پيو تنهن ڏٺا نيڻ پري
موهي ذوق ذري سا پلڪ پرانهون نہ ٿئي."

پرواز پکي هڪ لام تان ڪري جڏهين ٻيءَ لام تي ٿو وهي تڏهين لاٽيون وري لنوين ٿي ٻي نموني جون ٿو. وکر ساڳيو، اکر ساڳيو، پر رنگ نرالو. منزل هڪ تہ پنڌ ساٿين جا پاٺواٿون - مطلب تہ محبت جا ماريا سڪ جا ساگر تري، واريءَ ۾ پٽين، لکن ۾ لکن مان لري ٻارڻ ٻاري - "پاڻ" ساڙي "پاڻ" اوساريندا ٿا رهن - پوءِ چوندا وتن.

"مان، مان کندو ٿو مان وتين
تنهنجي بندگيءَ ويلي "مان" ڪٿي"؟

ڪهاڻين ۾ رهاڻين، گيان ڌيان، هستي ۾ مستي جي مام ڪي ميٺي، رس ۾ ڪس جا چاڙها ۾ چوٽيون سميٽي، سڌو ساڄن جي سڪ ٻي لڪ جو هوڪو هڪ وار - نروار جن ڏنو تن ٿي دنيا جي لذت تي نعمت هٿي - وکہ ڪٿي - واڳ ورائي وجود جي واحد ڏانهن.

ڦوهہ جواني - ديواني چو نہ هجي - سنگت جي رنگت انتي چو نہ هجي پر انمان پاڻ واري پهارن سان پريت رکندو ڪير؟ الاهي شير.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

هٿ منهن ڌوئيندي نينگر جا وار ڪسي هٿ پيا. نينگراڻ جي حيرت جي حد نہ رهي. حوصلو روشن جنهن، تنهن کي سجاڳي سيگهہ ڇو پر نہ پوي. "حيف اُٿي جو هيتري ساري عمر اجائي وڃايم" چوندي ڏونگرن جي ڏيهہ ۾ پير رکندو هليو ويو. جڏهين پنهنجي موج ۾ اوج ۾ آيو تڏهين سندس ساٿي سوين ٿيڻ لڳا. سندس سنگت تي رنگت بہ خاصي ٿيڻ لڳي. ڪئين دليون سجاڳہ ٿي پئيون، جن جي واڳہ وٺي هن کين خماري خاصي جو ذرڙو ڪو اهڙو پياريو جنهن کين اڄ تائين بہ اٽڪ ۾ لٽڪ جي لاڙي ۾ نہ بهاريو آهي. اهڙي "املهہ ماڻڪ" امر جوتيءَ جي اُجالي ڏيندڙ کي "قطبِ شاهہ" جي نالي سان پي سڏيو اٿن.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

نسل

فقيرن ته اصل نسل پنهنجو انهيءَ ڏٿي تعليءَ وٽان پي ڇڪيو آهي، جنهن کي پاڻ اڙپي ڇڏيو اٿن. تنهن هوندي به هو انهيءَ جي پيارن سان پاڻ ڳنڍڻ جي ڪندا آهن. ڪي لاڳاپا لوڪ جا اڳرا سمجهندا آهن ته ڪن کي صفاتي ڪان ذاتيءَ سان ذوق ۽ شوق هوندو آهي. گهڻا صوفي حضرت عليءَ کي پنهنجو اڳوان ڪري سمجهندا آهن. **سائين قطب شاهه** جو هن خاڪي جامي جي ويس ۾ اچڻ حضرت محمد صاحب جن مان چوندا هوا. عامن کي ته عجب ڪانسواءِ هن ڳالهه مان ڪي به پر پوٽو ڪينهين؛ مگر جي حق جا طالبو آهن سي ته صبر ڪان ڪم وٺڻ ڪان ڪوڙ نه ڪائيندا. فقير صاحب جن جو چوڻ ئي ڪافي سند آهي. تاريخ نويس انڪي انگيڪار تڏهين ڪندا جڏهين حقيقتون اڪين سان پڙهندا. هتي جي ڪنگڻ کي آرسيءَ جو ضرور ڪهڙو ؟

حضرت محمد رضہ کي فقط هڪ نياڻي هئي جا هن حضرت علي رضہ سان پرڻائي ڇڏي. حضرت صاحب جن جي وفات بعد خلافت جي گادي اُبوبڪر صديق رضہ جن کي ملي، جنهن ڪانپوءِ وري خليفو عمر ٿيو. خليفي عمر رضہ

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڪانپوءِ خلافت خليفي عثمان رضہ کي ملي. ان ڪانپوءِ حضرت علي رضہ، حضرت محمد جو نياڻو خليفو ٿيو. حضرت علي رضہ کي ٻہ پٽ هوا حسن ۽ حسين. انهن ٻنهي جي شهادت بعد امام حسين جو پٽ ذين العا بدين صرف وارث رهيو. انهيءَ حضرت جي سورهينءَ پيڙهيءَ مان پير شاهہ سيد جلال سرخ بخاري درويش پيدا ٿيو جنهن پنهنجو ڏيرو آچ ۾ اچي ڪيو.

پير جلال کي سيني کان ننڍي پٽ سيد احمد ڪبير جو سيني کان وڏو پٽ حضرت سيد بهاول الدين جهانيا هو. رواج هوندو هو تہ ٻارن کي عالم يا عامل جي حوالي ڪندا هوا. ٻار ستن ورهين جو ٿيو مس تہ سندس والد صاحب سندس ٻانهن شيخ جمال الدين درويش جي حوالي ڪرڻ لاءِ ويو. چون ٿا تہ ٻار بختاور هو. ان وقت درويش ڇهارا ٽي ورهايا. مڙني شيءِ سڪ پوري ٽيڻ ٽي ورهائڻ ۾ ايندي آهي يا خوشيءَ جي موقعي تي ونڊبي آهي. سنگہ جو رنگہ ٻار تي جيسين چڙهيو نہ آهي تيسين هو ازخود لڇڻ ۽ گڻ آهي ئي ظاهر ڪندو جي وڏن کان ورثي ۾ ڪيس پڙ پيا هوندا. ٻار تہ ڏاڏيءَ جي پيارن جي اولاد هو پوءِ انهيءَ ۾ عزت ۽ ادب پريل نہ هوندو تہ ٻيو ڇا هوندو. فقير جي هٿان ڪا چيز ملي ۽ انجي ڪکڙي ڦٽي ڪري ڇڏجي سا قرب جي قلم هيٺ روا نهرائي ٿي سگهجي؟ انهيءَ ڳالهہ جو فيصلو عقل وارا پنهنجي نموني ڪندا ۽ عشق وارا پنهنجي نموني. ڏاهپ جا ڏس ٻئي ڏيندا مگر سفر جو پنڌ جو ٻنهي جو نرالو آهي تہ انهن جي واٽ بہ ڀاڱوٿون ٽيندي. ٻارڙي ڇهارا ونڊي ڪکڙين سميت کائي ڇڏيا. پڇيائونس "ابا ڪکڙيون ڇو ٿا کائو؟"

نينگر "قبلا درويشن ۽ بزرگن جي عطا ٿيل نعمتن مان فائدو ئي رسٿو آهي. ڪکڙيون اڄلي ڀاڻ کي انهن جي رحمت

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

جي شيءِ جي عزت ڪرڻ لازمي آهي. ادب عجيب آهي. ادب ائين ٿو گهري ته بزرگن کان رنڌڻ جي واٽ ۾ ڪيئن وڃهان.

"اَدب آهي چِٽ صاحب سندي ٻاجھ جو"
اَدب بيشڪ صاحب جي ٻاجھ جو چِٽ آهي.

"اَدب جنهنجي اڳ سو پوءِ پوندو ڪينڪي"
سامي صاحب چون ٿا :-
"سهاڳڻ سائي جنهنکي پرين پنهنجو ڪيو
سنسو پرم ڇڏي ڪري اَدب ۾ آئي."
"اَدب ريءِ اجهاڳ، ڪن سينگار سرير جو
سونپي سپرين ڪي، ڪنهن ورلي ڏين واڳ
اڇي جاڳيا جنهنجا سامي ڀاڳين ڀاڳ
ڇڏي نانا راڳ، ماڻي سک سهاڳ جو."

اهڙيءَ روش جو نهايت ئي نفيس نتيجو نڪتو. بزرگ جي دل نينگر ڏانهن وڏيڪ مائل ٿيندي رهي، جنهنڪري هن پنهنجي گنج مان اُتس سخاوت ۽ فراخ دليءَ سان بخشيش ڪئي. اُستاد جي جهان مان اُٿي وڃڻ ڪانپوءِ مخدوم جلال الدين جهانيه پنهنجي والد ڪان موڪل وٺي ملتان آيو.

فقيرن ۽ اميرن جو اتفاق مشڪل رهي سگهندو آهي. فقير پنهنجي فڪر، فاقيه ۽ ذڪر ۾ زنده رهندا آهن. امير گهڻو ڪري عيش عشرت ۾ غلطان هستيءَ جا حامي، مدامي مسڪينن سان سلوڪ ڪتي ٿا ڪن. مخدوم جهانيا جي تيرهين پيڙهيءَ ۾ سيد ويڌل شاه ٿيو جو فقير قطب علي شاه جو ڏاڏو هو. اتي مير شير محمد جي جاگير هئي. مري قوم پنهنجي نالي سان آهي. شير محمد جا ناناٽا هوا. انهن سان ويڌل شاه جو ڪنهن ڳالھ تان اچي تڪرار ٿيو. حڪومت به اُنوقت سنڌ ۾ ميرن جي هئي. مرين کي هڪ پنهنجو زور، ٻيو

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

حاڪمن جو زور. ويڌل شاهہ ڏنو تہ عزت آبرو بچائڻ لاءِ ديس ڇڏي پرديس جا وڻ ڏسجن تہ چڱو. مورو تعلقو ڇڏي ٽنڊي مير وليمحمد ۾ اچي رهيو پر اتي بہ مير شير محمد کيس سک سمهڻ نہ ڏنو. انڪري سموري پروار سميت ڪوچ ڪري ڪڇ ڏانهن رخ رکيائون.

هالن نون جي مخدوم نوح واريءَ گاديءَ تي انوقت "مير پلو" هو. ڪڇ جي راڻي ڏانهن لکيائون تہ هي سيد ست خون ڪري ٿو اچيو. اوهان کيس پاڻ وٽ پناهہ نہ ڏجو. شاهہ صاحب اُتي پهتا تہ ميي پلي جو قاصد بہ اچي اُتي رسيو. جڏهين سيد صاحب پنهنجي من جي مراد راڻي اڳيان ظاهر ڪئي تڏهين راڻي کيس خاص آدميءَ هٿ موڪليل خط ڏيکاريو. فقير ماٺ ڪري راڻي کي چيو "اٿين سچ نہ آهي. اسان فقير, اسانجو خونن ڪرائڻ ۾ مطلب ڪهڙو ؟ الله جا بندا الله جا ڏنڌا". راڻي ايهي لفظ ٻڌي کين چيو "فقير ٽن سالن کان هٿ وسڪارو ٿيو ئي ڪونهي. بوند لاءِ ماڻهو مرون پيا تڙڦن. هاڻ جي اوهان جي سوال ڪرڻ تي ڏٺيءَ جي درگاهہ مان حڪم ٿيو ۽ ڦڙيون چار وسي پيون تہ ملڪ اوهان جو آهي." سيد تنهن تي راڻي کي چيو "بندو بي وس آهي. ننگہ نام تي آهي. اوهان بي اونا ٿي وڃي آرامي ٿيو."

ننگہ جن جو آهہ هٿ الله سي ڪيئن ٿين بي واهہ. پٽ پروردگار پنهنجن پيارن جي جڳان جڳہ رکندو پي آيو آهي. پراڻ ۽ قرآن - اَنجيل ۽ اوستا انهيءَ جا شاهد آهن. راڻو گهوڙي تي لانگہ ورائي گهر ڏانهن وکہ کن هليو مس تہ مينهن جا اچي ٿيا وسڪارا, نار ۽ نارا وهي هليا. ڪک ٿي وري اچي فقير کي عرض ڪيائون. جن چيو "هاڻ وڃو. ڏيڻ وارو ڏيڻ تي اچي تہ وڻڻ وارو ٿڪجيو پوي. چڱو , وري بہ ننگہ

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

اتس ئي آهي." ٿوري دير بعد فقير جو سوال قبول پيو، برسات بند ٿي، سيد ڪيترو وقت ات رهي پيو. اتي ڪيس ٻه جاڙا پٽ ڄاوا، جن مان هڪڙي جو نالو فتح الدين شاهه ۽ ٻئي جو شير محمد شاهه. سنڌ جي ميرن کي اچي خوف ڪنيو ته متان شاهه جي چوڻ تي راتو ڪٿي ڪو ساڻن رڻ ٻاري ڏي تن حيلا هلائي کين سنڌ ۾ گهرائي رهايو.

سائين فتح الدين شاهه پنهنجي جاڙي ڀاءُ کي گهر جي سنڀال ڏئي پاڻ پنهنجي "پاڻ" پروڙڻ جي پورهئي ڪرڻ لاءِ جبل ڏانهن روانا ٿيا.

دنيا جون لذتون جيو کي جڪڙي سوگهو ٿيون جهلين مگر جنهن کي جيءَ ۾ جادوگر جو جادو ٿو لڳي سو روح ڪئن ٿو دنيا جي لذتن تي ٽڪي؟

(منهن موڙي، من جي مهار کي ورائي سيني کي دم ۾ ان طرف سوري ٿو. دنيا جا ٽڳا ٽوڙڻ، ڳلا غيبت جو خيال ٻوڙڻ، قدم کي قابو رکي رب جي رستي تي انکي سورڻ سورهيه جو ڪم آهي. سگهه ستري صاحب ٿو بخشي صرف سڪ سو سيني ۾ هجي.) ڀٽائي صاحب پڻ فرمايو آهي :-

"سڪندن کي سيد چئي کين جهليندو جهنگ"

سڪ وارو ته ساجن جي صدقي سڀ سور سهڻ لاءِ تيار ٿيندو. استاد ٻه ڪيس ارشاد تڏهين ڏيندو جڏهين ڏسندو ته اندر صاف ۽ پاڪ ٿي ويو آهي. انهن درجن مان لنگهڻ لاءِ اوائل ۾ ڪشٽ اوس ٿا ڪٽڻا پون. مراد صرف ايها آهي ته "من" جو جيو کي ڪڏهين هيڏانهن ٿو ڪڏائي ته ڪڏهين هوڏانهن ٿو لڏائي استقامت حاصل ڪري. سڪ جي چڪ ۾ چوهه پائي، من پنهنجو صاف ڪري قدم اڳتي وڌائي.

صوفين خواهه ساڏن مڙني منڙي جي صدقي ڏونگر ڏوريا

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

آهن، وچوٽي، جا پهاڙ وانگيان سنڌن سائين ۽ سنڌن وچ ۾ بيٺل آهي تنهن کي اکين سان ويهي ڏٺيو اٿن.

اوائلي پنڌ ته سيني کي ڪرڻا آهن. مگر جن جاکوڙ جنمن کان پنهنجي جڳائي تن کي هن سفر ۾ پنڌ اڳين منزل تان ئي شروع ڪرڻو ٿو پوي. **شريعت** جي پابندي مسلمانن تي لازمي آهي ته پڻ ۽ نيم هندڪار جي پاڙيڙن لاءِ مقرر آهي.

"**روزا ۽ نمازون** ايهو پڻ چڱو ڪم،
پر اوڪو پيو فهم جنهن سان پسجي پرينءَ کي."

روزا ۽ رياضت، فڪر ۽ ذڪر، سڪ ۽ لڪ ايهي ۽ ٻيا ڪيترا ڪم طالب لاءِ مقرر آهن.

نفس ڳهڻ کي نهوڙي ٿو ڇڏي، مگر بکم ۽ ڏکم جن کي فقيرن **ڏاج - سهاڳ جو ساج** سمجهيو آهي سي ئي نفس کي وس ڪري ڪيس آڻي ٿيون وهائن انهيءَ گهاٽي، جت جيو تيل اهو ٿو پيڙي جنهن جي مدد سان هو **امر جوت** ٿو جڳائي.

ذڪر ۾ جڏهين هي جسم جاڳي ٿو ته ڪيس رستي ۾ نظارا، آواز، اِشارا ۽ لقاو اهڙا ته اکين اوڏو ٿا ڏسجن جن کي ڏسي، ٻڌي، سمجهي ٿو ته مان ڪجهه حاصل ڪيو آهي. جو جيو انهيءَ جهاڳي اجهاڳي ۾ اٽين ڀي ويو ته اهو واٽ وڃائي وري واريءَ سندي رڃ ۾ واڪا ڪندو رهندو. لهندو ٻنهه ڪينڪي.

"ڏورڻ منجهان ڏس پوندءِ هوت پنهونءَ جو"

پهرين ٽنئي باران جي پرسان مکان ۾ ويهي چلو ڪڍيائون (چلو چوندا آهن ڪنهن قسم جي ٻنڌڻ هيٺ ويهي ڪاڏي پيتي، ڳالهائڻ وغيره کان پرهيز ڪرڻ) ۽ پوءِ وري **دروات جبل** جي چوٽيءَ تي ويهي الک جڳايائون.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

انهن جي اچڻ جا اهڃاڻ

(جڏهين جڏهين اعليٰ روح پرٿويءَ تي جسم وٺي ايندا آهن ته سندن اچڻ جا اشارا اڳ ئي ملندا آهن. حضرت عيسيٰ جي اچڻ جو اشارو ستن سياڻن کي مليو، جن نشانين سان ٻالڪ جي کوج ڪئي. ٻڌديو جي اچڻ جو سپنو مها مايا کي ٿيو، سري ڪرشن جي باري ۾ آڪاش واڻي ڪنس راجا کي ٿي. بيبي رابعه جي جنم کان اڳ حضرت صاحب سندس مائٽن کي ديدار ڏنو.

جڏهين جڏهين جڳياسو ڪنهن به طرح پاڪي ٻاهرينءَ زندگيءَ کان پليندا آهن، ڪاڏي، عيش عشرت، گهمڻ، ڦرڻ کان پاڻ جهليندا آهن تڏهين ڪين اندران آواز ايندو آهي يا سپني ۾ ڪو لقاءَ ڏسندا آهن جنهن ڪري ٻنڌڻن کان ٻاهر نڪرڻ بعد ان حڪم موجب هلت هلڻ جي ڪندا آهن.)

چون ٿا ته سيد فتح الدين شاهه کي شاديءَ جي گهير ۾ گهرڻ جو خيال خير ڪي هو. درواٽ جبل تي ڪين سپني ۾ انين وسهڻ ۾ آيو ته ڪو ڪين پنيءَ ۾ نونيون هٽي رهيو آهي. چوي پيو ته جي شادي نه ڪندا ته پنڻي ڦاڙي ٻاهر نڪرندس. وقتن تي جڳياسن کي اهڙا اشارا منجهائي به رکندا آهن، پر جڏهين ساڳي قسم جا حڪم هڪ کان گهڻن تي لهندا آهن ته انهن کي الاهي حڪم ڪري ليکيو ويندو آهي. سيد صاحب شاهه گمرائي ۾ پنجي وڃن ها پر انهيءَ حڪم جي رحمانيت

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

جي رنگت جي پڪ ڪين تڏهين ٿي جڏهين ساڳي ريت بشارت ميان شفي محمد شاهه سندن سوڻ ۾ طالب ڪي به ٿي. درواٽ جبل تي هو به وٽن هو ۽ ڪيس سمورو سماچار سڻايائون. اُن وراڻي ڏني "سائين مون پاڻ ڏٺو آهي ته هڪڙو ڇوڪرو منهنجي هنج ۾ اچي ٿو وهي" ٻنهي ڳالهين ٻڌڻ بعد سوچ ۾ پئجي ويا ۽ چوڻ لڳا ته شادي اوس ڪرڻ گهرجي. جڏهين وقت پورو ڪيائون ۽ وطن وريا ته ميان فقير علي شاهه جو ٻاٻن پيرن جي ڪٽنب مان هو تنهنجي گهران شادي ڪيائون. روح جو هن پرٿوي منڊل تي لهڻ لاءِ هڪيو ويٺو هو تنهن جي اچڻ ۾ دير ئي ڪانه پيئي. پوري ڏهين مهيني ١٢٢٩ هجري جمع جي رات روزن رکڻ وقت **فقير قطب شاهه** جو جنم ٿيو.

سندن اچڻ

(مهل مهل جو ملهه پنهنجو آهي. گهڙيون پنهنجو گهاتو اثر ٻار جي جيوت تي ٿيون ڇمائن ۽ سندس آئيندهه ڪي ستار جي ستاري سان ٿيون بنائن. عام طرح اوير خواهه اولهه جي جوتش وديا ايها ڳالهه قبول ٿي ڪري. سهائي گهڙيءَ جن جو جنم ٿو ٿئي تن جو تيج ۽ طالع تکو ٿو ٿئي.) روزن رکڻ وقت فقير صاحب جو اچڻ ڏيکاري ٿو ته هو به ڏٺي تعاليٰ جي ذڪر ۽ فڪر ۾ ڀرو وٽڻ لاءِ عرش مان فرش تي لٿا. انهيءَ حقيقت جي هنن پنهنجيءَ حياتيءَ ۾ گواهي چڱيءَ پر ڏني.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

فتح الدين شاهہ جو اوج

(بيدل سائينءَ پنهنجي "امانت" لائق پٽ بيڪس کي ڏني، دنيا داري رواج موجب پٽ پيءُ جي مال ملڪيت جو وارث ٿو ٿئي، مگر فقيري "امانت" ورثي طور حاصل مشڪل ٿي ٿئي، اها تہ خدمت ۽ خوشيءَ - ٻاجهہ ۽ مهر مان ٿي ملي، جڻ پٽ بنياد تي اُسرندي تڏهن ٻار پنهنجي ٻڻ تي بيهندو.)
انهيءَ ڪري ننڍڙي ٻالڪ جي آئيندهہ کي چڱيءَ طرح سمجهڻ لاءِ سندن پتا ۽ پوءِ سندن مرشد جي منزل جو اندازو اکہ ۾ رکڻ ضروري آهي.

(حياتي هڪ لنبو سفر آهي، جت جيو پنهنجا ساٿي بڻائي خيال جي ونڊ ورڇ ڪندو منزلون هٽندو مقصد منزل تي ٿو رسي، مگر خيال جي دنيا عجيب آهي جت پنڌ ئي نرالو آهي.)

"هل هيڏڻ سين هوت ڏي، پيرين پنڌ وسار
قاصدائي ڪار ڪين رساڻي ڪيچ ڏي."

وقت جا ساٿي سوين ملندا، مگر وقت اوقت جو ساٿي سچو سائين ٿيندو. انهيءَ لاءِ ئي پانڌيڙو پنڌ تڏيءَ تتيءَ هٽندا ايندا آهن تہ "جنم مرڻ جو ساٿي شل ريڏو رهي."

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

انهيءَ سائيءَ جي ساٿ ڏينھن لاءِ سيٺ جون ڪوٺيون ڪليل آهن، جت ڪيمياگر ويٺا آهن، لوهه کي صرف سون نٿا ڪن پر اهي مٽل دلين کي ٿا جيئرو ڪن. سڏڙيا ته گهٽيئي مگر بڪ باسڻ وارا ڪي.

"يهه سودا سر ڏتي ٻاجهون ڪنهن پلئه نه پايا"

جڏهين نه جيوُ انهي ڪيمياگر جي باهين مان پڇي تو نڪري ته هو پاڻ ڪيمياگر ٻڄو پوي.

"ٿي محوس، گهن مرشد، ٻوٽي قلب ڪماوين
گهت سهاڳا، ذاتي والا، ٻوتي نون باهه مچاوين
تفنگه، تفنگه ٿي نال فنادي جسم دا جهڳڙا لاوين
پچ ڪوناري، بڻ ڪيمياگر، پيچي هٽ هلاوين
يهه خاص خبروي خيرمحمد، تون سڏڙي نون نه
سلاوين"

فتح الدين شاهه صاحب ڪيتري قوّت حاصل ڪئي هئي ۽ ڪهڙي ڪڙيءَ تي رسيل هوا اُها حقيقت هيٺين ڳالهين مان معلوم ٿئي ٿي.

هڪڙي دفعي ٻاهران پنهنجي ڳوٺ وڃي رهيا هوا ته رستي تي ڪنهن مير وٽ ڪين ترسڻو پيو. مير کي خراب قرڙي (ٻلهاري) تڪليف ڏئي رهي هئي جنهن ڪري دل هاري زار زار روئي شاهه صاحب کي عرض ڪيائين "سائين..." شاهه سائين ڪيس دلداري ڏئي چيو ته "الڪه جي پار ڪان آيل تڪليف صبر سان سهڻ واجب آهي. هي جسم ڪمزور، انسان ويچارو، اهو بار جو هن اٿس رحم ۽ مهر مان هلڪي ۾ هلڪو ڪري رکيو آهي، سهي نٿو سگهي. هو ته رحم جو سائين آهي، چاهي ته مردي کي به جان بخشي سگهي ٿو. اوهان ته جيئرا جاڳندا ويٺا ڳالهايو. ڏٿي رحم ڪندو." دل وڻڻ، آٿت ڏيڻ به ڪنهن جي

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

خدمت ڪرڻ آهي. ٻي همٿ کي همٿ بخشڻ آهي ڪيس وري سندس سگهہ ۽ صاحب جي ستا جي يادگيري ڏيارڻ. انهن مير کي چئي اوطاق تي اچي ويٺا. اڳين ڏينهن ۾ چوندا هوا تہ يوگ ۽ اسم ڪمائڻ ڪري سگهہ حاصل ٿيندي آهي. جنهنکي رڌي سڌي چئبو آهي. جا اهي ڪم ڪري سگهندي آهي جي عقل جي سمجهہ کان ٻاهر ٿا ٿين. ايشور جا بندا جي "ساري رات سبحان جاڳي" ياد ٿا ڪن سي تہ اجزيل حياتيون آباد ٿا ڪن ۽ منل ٻہ شاد ٿا ڪن. شفا ڏيڻ جي سگهہ گهڻن ڏٺي[5] جي پيارن کي ٻي پڙ پئي آهي. وري ٻيا اهڙا ٿي گذريا آهن جن جي زبان کي ذڪر مان اهڙو زور حاصل ٿو ٿئي جو جيڪي چون سو ٿيو پوي. حضرت عيسيٰ ڪيترن عليل انسانن کي عذابن کان هٿ ڦيرڻ سان آزاد ڪيو ۽ ڪيترن ڪريل ۽ ڪنين عادتن ۾ ڦاٿلن کي صاف ۽ پوتر ڪيو.

(ڪن کي سالن جا سال عالم سبق ڏيندو تہ اثر چڙهو ٿيندو پر هڪڙو اکر ايشور جو پيارو چوندو تہ اهو پڙدو ئي ڦيري ڇڏيندو. گنهگار عورت کي اڳيانس وٺي آيا چي "سائين هاڻ هن سان ڇا ڪيون؟" قرب جي سائين فرمايو "اوهان مان جو عيب کان آجو هجي سو اتس پهريون پٿر اڇلائي."

ايهي اکر ٻڌندي ئي مڙيئي، هڪ ٻي جي ڪن ۾ پڻ پڻ ڪندا پڇي ويا. تنهن ڪانپو[6] عورت ڏانهن اکيون ورائي ڪيس چيائون "عورت وڌيڪ گناهہ نہ ڪر." جيوت سندس جوهردار ٿي پئي. ڪريل ڦريل، ڦريل ٿي پئي ۽ سنتياڻي ٻڌجي پئي.)

مير جا ماڻهو ٿوري وقت بعد ڊوڙندا نظر آيا. فقرا سمجهو تہ شايد مير گذاري ويو آهي ۽ شاهہ کي چيائون "هلو ڳوٺ هلون. مير جڏهين گذاري ويو آهي تڏهين هٿ رهي ڇا ڪبو." **شاهہ صاحب** ايهي اکر ٻڌي پاڻ خيال ۾ پئجي ويا.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڏنائون ته مير جي هن دنيا تان قدم کڻڻ جو حڪم ٿيو ٿي ڪينهي ۽ فقيرن کي ايها ڳالهه ٻڌايائون. فقيرن وري به ساڳي ڳالهه ڪئي. شاهه سائين ورندي وري به ساڳي ورائي. ايتري ۾ هڪڙو آدمي ڊوڙندو آيو جنهن اچي کين خبر ڏني ته مير جي قرڙي ڦٽي آهي. هاڻ بدن ڏوڻي رهيو آهي جلد ئي وڃڻ اچي حاضو ٿيندو. سڄت ئي مير اچي وڃڻ حاضر ٿيو. شاهه صاحب جي شڪر گذاري ڪرڻ لاءِ هن نذرانو رکيو، جو هنن قبول نه ڪيو. چيائون "اسانجي حويليءَ کي ديوار ڏياري ڇڏيو."

(جڏهين جيو جي دل تان مر لهي ٿي وڃي ته اها آرسي وانگيان صاف ٿيو پوي. منجهس سڀ ڪنهن سمي جو احوال، حال، ماضي ۽ مستقبل ائين ٿو ڏسڻ ۾ اچي جڻ چٽڪ ڪا هڻڻ واري هستي سامهون بيٺي اٿس. "خيال جو مطلب خيال ۾ آهه - دل خيال ۾ گم ٿي خيال ڪماءِ، ڇڏي هيءَ هوءِ ڪي نظارو نظر ڪر."

(جن خيال کي خيال ۾ رکي خيال ڪمايو آهي تن ئي خال ۾ مال ڪمايو آهي. غيب تان پڙدو پري ٿيو پوي. اهو عين ٻڻ ٿيو پوي.)

ٻئي پيري رات جو ڏکڻ اڀرندي ڪنڊ کان شعاع نظر آين ۽ خواب ٿين ته پير شاهه جلال الدين جي اولاد مان شاهه عبدل الملڪ وٽان جا امانت صوفي شاهه عنايت صاحب کي ملي سا اوهان جي آهي. اها وڃي وٺو. اهو اشارو ملندي سائين فتح الدين شاهه صاحب دروات کان جهوڪ رخ رکيو.

("اَمانت" اها سگهه جا صاحب جي سروپ ڏيائڻ ۽ اسروپي اڪثير پائڻ ۽ ڪمائڻ ڪري حاصل ٿي ٿئي) تنهنکي

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

فقير امانت ڪري سڏيندا آهن. جي ڪنهن درويش کي هڪڙي ولي وٽان فيض رسندو آهي ته اتس بار هوندو آهي ته هو اها سگهه اهڙي ڪنهن روح کي ارپي جو انکي چڱي طرح ڪمائي سگهي. عام طرح شايد اهو سوال اٿي ته دنيا جي ملڪيت ته ورثي طور ملي سگهي ٿي، پر هي ڪيئن ٿي سگهندي. جي جڙ پدرات هٿون هٿ ڦيرائي سگهجي ٿو ته روحاني راز خيال ۾ ڦيري سگهجي ٿو. ان ۾ ته نه گهرجن اسٽامپ ۽ نه ئي ڪي عملدار رجسٽر ڪرڻ وارا. دل جو پرچو پيو، سودو ٿيو. قبالو لکيو. "امانت" عطا ٿي. انهي دنيا جا ديدار ۽ لقاوئي پاٿواٿون آهن.)

فضل الهه شاهه کي به اهڙي قسم جو اشارو ٿيو. هنن پنهنجي فقرا کي فرمايو "ابا اسان لقاو ۾ ڏنو آهي ته فتح الدين شاهه صاحب هيڏانهن پيا اچن. سندن اچڻ تي برسات وسندي تنهنڪري ڪو پکو ته اڏيو متان سندن ڪپڙا پسي نه پون." تنهن تي خليفن مان هڪڙي چيو "قبلا، شاهه صاحب ته مريد ٿيڻ ٿو اچي. انهي لاءِ ايتري تڪليف وٺڻ اجائي آهي."

فضل الهه - "نه ابا، نه توبهه، توبهه، شاهه صاحب مريد ٿيڻ ته نه ٿا اچن مگر مرشد ٿيڻ ٿا اچن."

جڏهين شاهه صاحب پاڻ اُت پهتا تڏهين قلندر کين عرض ڪيو "سائين پنهنجي امانت وٺو." امانت وٺي واپس وريا ۽ حيدرآباد سنڌ جي پرسان الهندي طرف ميل ڪن پنڌ تي بوراڪن جي پنيان اچي ويٺا. اُن هنڌ کي ٽنڊو فتح الدين شاهه ڪري سڏيندا هوا. ساڳي هنڌ سندن ڏاڏو مخدوم جهانيه اڳي آيو هو جنهنڪري هاڻ عام طرح اُن ڳوٺ کي **ٽنڊو جهانيه** ڪري سڏيندا آهن. ڳالهيون ته گهڻيون ئي ٿا ڪن پر کي ته تمام ضروري آهن جن مان شاهه سائين جو شان ظاهر

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

پيو بڪي، انهن مان ڪي هيءَ آهن :-

چون ٿا ته جڏهين ميرن جي صاحبي ڦٽي ۽ انگريزن اچي پاڻيو وڌو تڏهين هنن ٽنڊي فتح الدين شاهه جي اتر اولهه ڪنڊ تي ڪوهه کوٽايو. ساري ڳوٺ جا ماڻهو انهيءَ ڪوهه تان اچي پاڻي پريندا هوا. مليٽريءَ وارا به پريندا هوا. هڪڙي ڏينهن سولجرن فقيرن سان بي حرمتيءَ جي هلت هلي، فقيرن اچي پنهنجي شاهه کي دانهن ڏني، جنهن پنهنجي گدا کي ايترو تڪليف هيٺ ڏسي فرمايو :- "ابا اهو ڪوهه اسان پنهي کان ويو." ڪوهه جو پاڻي ڏينهون ڏينهن کارو ٿيندو ويو. نيٺ ٿوري وقت ۾ ڪوهه لٽائي ڇڏيائون. مٿينءَ ڳالهه جي تصديق حيدرآباد ڪنٽونمينٽ بنسبت مسٽر مهتا جي ڇاپيل رپورٽ مان ملي ٿي.

ٻئي وقت جي ڳالهه ٿا ڪن ته شاهه صاحب جن پنهنجي اوطاق ۾ کٽ تي مراقبي ۾ ويٺا هوا ته گل چمن نالي دائي اندر گهڙي. ڏسي ته شينهن ويٺو آهي. دانهون وني ڪيائين ته شاهه مڪانيءَ وارو شينهن آيو ۽ سائينءَ کي کائي ويو. سندن وڏو فرزند صاحبزادو قطب علي شاهه ۽ ٻيا ماڻهو ڊوڙي آيا ۽ اچي ڏٺائون ته پاڻ مراقبي ۾ ويٺا آهن ۽ شينهن آهي ئي ڪونه.

(گل چمن کي اهڙي قسم جو نظارو ڇو نظر آيو تنهن جو سبب ڏيڻ ڏکيو آهي، ڇو جو گهڻو ڪري هيءَ حيثيتاڪ ۽ ڏهلائيندڙ ديدار گمراهه دل کي نصيب ٿيندا آهن يا جنهن شخصيت کي پاڻ کان پري رکڻو هوندو اٿن انهن کي اهڙيءَ ريت نظر ايندو آهي. شينهن اڳيان وڃڻ ۾ سيڪو پيو ڇرڪندو ۽ تنهن ڪري پيو پاسو ڪندو.)

(ڏٺي ۽ انجا پيارا نماڻائي پسند ڪندا آهن چوندا آهن

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

"ابا ڏسو ته سهين ته ڏرتي، تي ڪيڏو نه پار گند ڦٽ ٿي اڇلجي ته به ماڻ سندس ڪيڏي آهي. "نفي" يعني "ڪين" جا قربدار آهن. ڪيترن ته ائين به چيو آهي ته "سموري سرڪار نيئي رکج نانهن ۾ فقير ۽ "مانهن" درويش ۽ هستي - بني ڳالهيون ٻي پار جون. ائين آهي ته فقيرن مستيءَ ۾ "اناالحق" جو در پڻ هنيون آهي. پر سالم ۽ سالڪ لاءِ ساعت به دم زني ۽ هستيءَ جي رواني ڪئي اٿن.)

چون ٿا ته "ميو ٻلو" هالن وارو وٽن آيو ۽ اچي رهاڻ ڪرڻ لڳو "جيڪي ملڪ گهمندو پيو اچان تن سيني مان امانتون ڪسيندو پيو اچان. هت حيدرآباد ۾ پڻ سيني فقيرن جون امانتون ڪسيندو پوءِ آيو آهيان." چيائونس "ابا وري اها ڳالهه ڪريو." "ميو ٻلو" بيهوش ٿي ڪري پيو. سندس مريد جيڪي حيدر آباد ۾ هوا تن کي جاڻ ڪيائون. اهي ڊوڙندا آيا ۽ کيس کڻائي ويا. ڪجهه وقت ڪانپوءِ هو هوش ۾ آيو.

(شاهه عبداللطيف جن فرمايو آهي "سائي جن الله، ڄهان سي نه ڀڄنديون" عام طرح چوندا آهن ته هي مڙئي تشبيهون آهن. جن کي علم اليقين حاصل ٿيو، جنهن مان ڪين عين اليقين پڙ پيو، تن کي حق اليقين جي حاصليت هٿ ٿي ٿئي. انهن کي تار به تانگهون ٿيو پوي. حضرت عيسيٰ پڻ فرمايو آهي "جيڪڏهن اوهانکي سرنهه جي داڻي جيترو وشواس يا ايمان آهي ته ڪرامات اوهان جي قدمن ۾ هوندي.")

هن وقت اهي ڳالهيون ٿي رهيون آهن جي ويهه سال اڳ عقل وارن جي ڪل جي ڪاڏ هونديون هيون. تڏهين هيئين حقيقت حيرت ناڪ چو ٿيڻ گهرجي؟

هڪ وقت جي ڳالهه آهي ته پاڻ درياهه تي آيا. ولب جي

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

پڙيءَ کان ھيڏي اڳيئي ڇڏي ويئي. پاڻ انهيءَ هنڌان درياهه ۾ لنگهي پيا ۽ پاڻيءَ مان هليا ويا. اُن وقت سائڻ ڳڏ هڪ ميراثي ٻه هو جنهن هڪ نظم اُنوقت ڏنو "پاڻيءَ اُتي پنڌ ڪيا درياهه فتح الدين."

فقير قطب علي شاهه پنهنجي والد صاحب جن جي بلند مرتبي جو بيان ڪندي هيءَ ڳالهه ڪئي آهي "هڪ رات مالڪ **سائين** چادر مٿان اوڍي کٽ تي سمهيا پيا هوا ته بندي ويئي کين زور ڏنا. ڪنهن وقت ڏٺم ته خاڪي پتلو نهيئي ڪونه. رڳي چادر پيئي آهي. تڏهين هٿ ڪٽي جهليم. ڪجهه وقت ڪانپوءِ ڏسان ته اٿين ئي چادر اوڍي سمهيا پيا آهن. تڏهين وري زور ڏيڻ شروع ڪيم. ملڪي صورت سان پرواز ڪرڻ رواجي ڳالهه آهي. هن خاڪي پتلي سان پرواز ڪرڻ ڪنهن وڏيءَ منزل واري مرد جو ڪم آهي. اها ڳالهه ڪري پوءِ وري پنهنجي مرشد سائينءَ جي اوستا جي ساک ڏيڻ لاءِ سندن رچيل ڪلام ڇڏي ٻڌايائون :-

هوئا مخمور معني مين - هادي حق بتايا هيءَ
ملامت ڪون سلامت ڪر - آپس آپي ڇپايا هيءَ
نهين درڪارعيسيٰ ڪي - مسيحا دم همارا هيءَ
الڦ پڙهي الف ڪي جهاتي - ڪ جس ۾ ڪل سمايا هيءَ
محمد شرف رندان - الست اسرار سون آيا هيءَ
جگر ۾ برت بجلي - ابر رحمت وسايا هيءَ
هوائي بيخودي آئي - خودي ڪي ڏوڙ اُڙجائي
صدف ڪر سينہ اپنا - عجب گوهر ڇپا يا هيءَ
جلالي جوش جي جذبي جسم ڪون خود جلايا هيءَ
فتح جي فتح الدين ڪي هردم - ڪ ڪفر ڪون مارمنايا هيءَ

مٿيون ڪلام دل بيدار پر اسرار جو ڪافي ثبوت آهي. اهڙو رسيلو راز پريو ڪلام هٿ اڪرين لکيل پارسي زبان ۾

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

موجود آهي. تاريخ ٢٦ محرم سنہ ١٢٩١ هجري هن فاني دنيا مان پير ڪٽي دارالبقا ۾ قدم رکيائون. سندن مزار مبارڪ شهيدن جي مقام جي پرسان زر خريد زمين ۾ تيار ٿي، جتي چوکنڊي نهرائي وئي ۽ هر سال ٢٦ محرم جو ميلو لڳندو آهي.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

رستي ۾

(ٻار معصوم اڇا اُجرا، بي پرواهه، لاطمع ٿين، تن ۾ تعظيم ۽ تواضع جي تميز صرف اشاري تي اَٽي پئي، تہ اهو ڏيکاري ٿو ٻار رواجي ڪين آهي. چوندا ڪين آهن تہ ٻار ٻاروتي ۾ پڙرو - پنجن ورهين جي اوستا ڇا لڳي ۽ ڇا سندن سيني جي صفائي. اشارو ملندي جهٽ ڪٿي ڳنڍ ٻڌائون.

وڏن جو ادب اعليٰ اخلاق جي انگن ۾ آندو اٿن. ڳالهہ تا ڪن تہ جڏهين پنجن ورهين جي ڄمار جا هوا تہ هڪڙيءَ ڪونيءَ ۾ جتيءَ جو پادر ڪٽي مٽي ڪيائون. وانر، جي پنهنجيءَ پوکہ تي پختا هوندا آهن اُهي اهڙين ننڍڙين ڳالهين کي خسيس سمجهي نظر انداز نہ ڪندا آهن، مگر انهن ننڍڙن نيشانن ۾ وڏي درجي ۽ مرتبي جي معني پروڙيندا آهن. هنن ڪين پاٻوهہ مان چيو "ابا اوهان جو ابو وينو آهي. انجو ادب ڪرڻ ضروري آهي." انهن اکرن جو اثر اُتن اهڙو تہ ٿيو جو نہ ڪڏهين سندن اڳيان ڪنڌ سنئون ڪري ويٺا ۽ نہ ڪين ڪڏهين پٺي ڏيئي لنگهيا.

"رتي هڪ رهت وڏي جنهن ويساهہ سان
مٿي تنهجي من مون، ٻي سپ ممتا مت
انئي پهر الکہ جي ڪري اُيد يڳت
• سامي چاٽي، ست ساکي سپ ڪنهن ۾"

ٻئي دفعي جي ڳالهہ آهي تہ ڇهن ورهين جا هوا تہ هڪڙي

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڏينهن سندن والد صاحب کين سڏ ڪيو. شايد پاڻ نه ٻڌائون. وري ٻيو دفعو سڏ ڪيائون، جو ٻڌي وٽن آيا. تڏهين هنن کين چيو "ابا اسان ٻه سڏ ڪيا اوهان وراڻيو ئي ڪين." هٽ ٻڌي نياز مان قدمن تي سر نوائي چوڻ لڳا "مٺن پلي، بخشين بخشڻ هار" انهن ٻنهي ڳالهين مان سندن سڪ جو اندازو ڪري سگهجي ٿو. آئينده جو اوچ سندن ڪهڙو ٿيندو، انجو حساب حقيقتن مان ڪري سگهجي ٿو.

(حياتيءَ جو سفر لنبو ۽ اٿانو آهي. ان منزل کي طيءِ ڪرڻ لاءِ پنڌ پوڻ ضرور ٿو ٿئي. ڪي ته حياتيءَ جي شروعات عيش عشرت ۾ گهاري، دل جي وهڪ کي مانجهاندي جو مس ٿا وارن. ڪي وري پوئين پهر ۾ ٿا ياد ڪن ته حياتي جي حقيقت ڇا آهي ۽ منزل ڪهڙي هٿٽي اٿئون. مگر صاحب جا پيارا اهي جن کي جيوت جي جوڀن ۾ اها جمالي جهلڪ ٿي اکئين اچي جو جيسين جوت جو جلوهه نٿا پائين تيسين ڪنهنکي ٻه دل ۾ نٿا لڪائين. "**گلشن راز**" جو مصنف لکي ٿو :- "رستي تي پانڌيڙو ڪير آهي؟ اهو جنهنکي پنهنجي پيدائش جي پروڙ پيئي آهي. اهوئي مسافر آهي، جو رستي تي پلي بازار ۾ بيهي نٿو رهي، مگر ڪاهيندو ٿو رهي. خوديءَ کان خارج، فڪر کان فارغ، صاف چمڪندڙ جوت وانگيان دونهين کان صاف ٿيو آهي.)

(صوفيءَ ۽ عيسائي عارف کي صفائيءَ ۽ پڪائيءَ لاءِ پاڻ پچائڻو ٿو پوي. **جهد ۽ جفا - جنگ ۽ جهيڙو** جيءَ سان لڳائي لوڪن جي لاڙن کان ٿاري ڪيس آن پنڌ ۾ ٿا وجهن. جت جيترو پنڌ کندو وچ ته پڌ ٿئي کين. نڪي ٿئي ٿو بڪ ۽ بلا جو پو. اٽ ته جيو وقت کي وٽي ڏئي ئي ڏکي ٿو. پلڪ ٻه پلڪن کي هڪ ٻئي مٿان ليٽڻ جي ڏئي کين ٿو. اهڙو شوق ۽

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ذوق جڏهين جيو ۾ جاڳي تڏهين ئي چوي ٿو :-
"ڪوئي ڪڇ ڪهي من لاگا
ائسي پريت لاگي من موهن، جيون سوني مين سوهاگا
مات پتا ست ڪٽنب ڪبيلا، ٽوٽ گيا جيون تاڳا
ميران ڪي پريو گرڌر ناگر ڀاڳ همارا جاڳا."
(جي - ڊبليو - گِل (J. W. Gill) چوي ٿو :-
انسان تي فرض آهي ته جيتري قدر ٿي سگهي ته "نه هئڻ" جو جزو جيءَ مان جهاري، ڪڍي، ڏٺيءَ سان جڙي هڪ ٿي وڃي ۽ حق جي خيال ۾ فنا ٿي وڃي.") اهو صرف محبت سان مطلب پائي سگهجي ٿو.
(گلشن راز جو جوڙيندڙ چوي ٿو ته "هر قطري هيئان قادر جو جمال لڪل آهي پر نفس جي شهوت کان آزاد ڪرڻ لاءِ صوفيءَ تي هيٺين وصفن جي ورزش واجبي آهي.
توبه، صبر، شڪر، راضپو، خوف، فقر، جهد، شوق، محبت، توڪل ۽ توحيد. انهن اوئلي پنڌن لاءِ لڳ لاڳاپن جي لامن کان لڙي جيو "پاڻ" سان جهاد ڪرڻ لاءِ جاڳي ٿو. انهيءَ لاءِ لوڪون لڏي ٿو لڙايون ڏي ۽ وري واپس تڏهين ٿو وري جڏهين جيو ۾ جوت جي جهلڪ ڪيس ٿي حاصل ٿئي.)
تيرهن ورهين جي ڄمار ۾ هڪڙي ڏينهن پنهنجي سؤٽ سيد غلام مرتضيٰ شاهه ۽ ٻن فقيرن غازي ڪليريءَ ۽ پانڌو ڪليريءَ سان گڏجي ميٺ کاڻ ڏانهن روانا ٿيا. اُتي مريدن وٽ وڃي رهيا. هڪڙي ڏينهن نار جي اڏ تي منهن ڌئندي سندن هٿ وڃي مڇن کي لڳو ۽ پاڪي چوڻ لڳا" تنهنجو والد اجا انهيءَ اوستا جو ٿيوئي ڪين هو ته وڃي صاحب جي بندگيءَ ۾ وينو هو. توکي حيف هجي جو هيتري عمر اجائي وڃائڻ. اهو خيال ايندي ئي
عمل جي گهوڙي تي سوار ٿي پيا. عقل جي واڳ

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

جو وجهه ڏنائون ڪين. ڪپڙا لاهي ڪٽي غريبن کي ڏنائون. اجرڪ ڦاڙي ٻه اڌ ڪيائون. هڪ اڌ هيٺ ڪري ٻيو ڪلهن تي رکي گنجي ٽڪر ڏانهن روانا ٿيا ۽ نانگي جي چر ۾ وڃي ايڪانت ۾ ويٺا.

(من جي ترنگن ۽ خيال جي ڪنن ۾ ماٺ آڻڻ لاءِ ايڪانت ضروري آهي. لڙائيل پاڻيءَ کي جڏهين چرپر کان روڪبو آهي ته مٽي آهستي آهستي وڃي ترو وٺندي آهي. ايڪانت ۾ دل جون خاڪي خواهشون صاف ظاهر ٿي پونديون پر ڪين لهه وچڙ ۾ اچڻ جو وجهه نه ملندو ته اهي زور وٺڻ کان رهجي وينديون آهن ۽ دل کي ذڪر ۾ زنده رکڻ ڪري جيو مٿان زور پئي ڪين زير ڪرڻ ۾ منهن وجهندو آهي.)

فقيرن غازي ۽ پانڊو سندن سنگه نه ڇڏيو باقي سندن سوٽ غلام مرتضيٰ شاهه موٽي سندن ڳوٺ آيو ۽ اچي فقير صاحب جي پيءُ کي چيائين ته ادو **قطب شاهه** چريو ٿي پيو آهي. تنهن تي پاڻ چيائون "ته ابا، جڏهين هاري ڦهريائين ڏڳو نار ۾ ٻڌندا آهن تڏهين هنجون اڪيانڙيون ٻڌي، ڪپڙو وجهي پوءِ پڻن تي هٿ هٿي چوندا اٿس ته اٿي پيءُ ڏاڏي جي ڪار ڪر. سو هن ٻه پيءُ ڏاڏي جي ڪار ڪئي آهي." ڍاڪو ڪڍي واپس والد وٽ آيا جن ڪيس ڏسي چيو "ابا شاباس هجيو جو مائٽن جي ماڳ پيا آهيو. هاڻ هت ويهي ڏٺيءَ جو ڏيان ڪريو." والد صاحب جي آڳيا پٽاندڙ ڳوٺ جي ڏاکڻي پاسي پپر جي وڻ تي پيهو جوڙي وڃي جوڳ ۾ ويٺا. ٿي ڏينهن رهي وري ڀهاڙن جي پار ڏانهن پنهنجو "پاڻ" پروڙڻ لاءِ **رانلي جبل** تي وڃي ويٺا.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

"ٻنڌڻ"

(حضرت محمد جن جي روايت آهي تہ اڪف الهالي ڪان پڇيائون "شادي ڪئي اٿو ؟" جنهن جواب ڏنو "نہ" تڏهين هنن ڪيس فرمايو "ابا جيڪڏهين اسان مان آهين تہ اسان وانگر ڪر." جيئن وقت گذرندو ويو تيئن فقيرن جي جماعتن جا جدا جدا رايا ٿيندا ويا. بي بي رابعہ وٽ جڏهين ڪي عالم آيا ۽ اچي ڪيس زور ڪيائون تہ شادي ڪريو تہ هوءَ کين چوڻ لڳي "طالب الدنيا" جي آهن سي مؤنثي مونث آهن تنهنڪري ساڻن شادي ڪري نٿي سگهان. طالب المولىٰ مؤنثي مذڪر آهن تنهنڪري آهي بہ شادي ڪري نٿا سگهن جو آءٌ بہ مولىٰ جي طالب آهيان."ابو طالب چوي ٿو. "جيڪڏهن طالب پنهنجي نفس تي قابو پئجي سگهي جو خدمت ۽ چاڪريءَ ۾ ڪيس عورت جا خيال خراب نہ ڪن يا اُن پاسي جا لاڙا ڪيس بي واهہ ۽ گمراهہ نہ ڪن تہ ڀل هو شاديءَ ڪان پرهيز ڪري.")

بشير الهافي (پيرن اُگهاڙو جو ٨٤٢ ع ۾ گذاري ويو) چوندو هو "انسان جو عورت ڪان پاسي رهي سگهي ٿو اهو اللهہ تعالىٰ جو آسرو وٺي سگهي ٿو." ڪن بزرگن جو قول آهي تہ جسماني خواهشن جي جنگہ ۽ جهڙپ ڪان آزاد ٿيڻ لاءِ شادي ضروري آهي، پر ڪي سمجهندا آهن تہ "شادي" جي رسم تربيت لاءِ آهي. انهيءَ جي مڪتب ۾ جيو پنهنجي خانوند ڪي پاڻ ارپڻ ۽ سهاڳڻ جي سيرت ۽ خصلت حاصل ڪرڻ جي علميت حاصل ٿو ڪري. هو پنهنجي خاوند سان شاديءَ جي رسم ادا ٿو ڪري. اهڙي عقيدي تان هو سڀ ڪجهہ قربان ڪرڻ لاءِ تيار ٿو ٿئي.)

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

آهي. هو پنهنجي خاوند سان شاديءَ جي رسم ادا تہ ڪري. اهڙي عقيدي تان هو سڀ ڪجھ قربان ڪرڻ لاءِ تيار ٿو ٿئي.)

اهڙي ئي ڪنهن خيال سان سندن والد جو ڪين گهير ۾ گهيرڻ جو اچي خيال ٿيو. رائلي جبل تي مهينو ڪن مس رهيا تہ قاصد وٽن وچي رسيو ، جنهنڪري ڪين وطن ورڻو پيو. اُن وقت سندن خيال خاوند جي شوق ۽ ذوق ۾ هو. حڪم اڳيان سر جهڪائي. لاڻون لهي، وري بہ رائلي جبل تيراٺي جي ريجهائڻ جي رمز ۾ پاڻ رڌل رکيائون. (عام رواجي انسان تہ هميشہ دنيوي ڳالهين جي گهر ڪندا آهن ۽ هڪ من جي مراد پوري ٿيندن مس تہ جهٽ من ۾ ٻي هري ايندن.

اُن بنا ڪجھ وقت رهڻ مشڪل ڪينهي، مگر پاڻيءَ جي آسائت تي پڪيءَ - پسونءَ - پوڪہ - قل قول ڪي سڪائي ساٿو ڪيو ڇڏي. جبلن تي پاڻي بہ تہ برف ۽ برسات مان ئي ٿو حاصل ٿي سگهي.)

سال گذري ويا هوا تہ برسات جي بوند وني ڪين هٿي. ماٺهون ۽ مال ڏڪيو ٿي ٿيو. هنن بہ ڪين رائلي جبل تي وينل ڏٺو هو، تن خيال ڪيو تہ هيءُ ٻيرو ، شهہ جوانيءَ جون لذتون ڇڏي، جو پٿرن تي آسڻ اڏي وينو آهي، انجو عرض من آڳي وٽ اڳهامي. ايهو سوال من ۾ رکي هنن اڳيان آيا ۽ ڪين عرض ڪيائون. صبر سان ٻڌي، ڪين ڌيرج ڏيئي فرمايائون، "ابا سڀ هٿ وس آهي صاحب جي، برسات بہ سندس ، تہ مال بہ سندس. مالڪ مهربان ٿيندو تہ سڪ ترمان ٻڏ تر ٿي پوندي." ٿيو بہ ائين. بادل برسيا ، بوند بهار ٿي. رم جهم رنگي جا رنگہ ٿي ويا. آخر آدمي ڪڪ ٿي پيا.

(انسان تہ هميشہ ائين پيو گهري تہ دنيا جو چرخو سندس چاهنا موجب ڦرندو گهرندو رهي، مگر فقير هميشہ ڪوشش

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڪندو تہ شل سائينءَ سان رهجي اچي، جو انجي حڪم ۾ هڪيو ۽ هيڪاندو هلندو هلي. انهيءَ خيال کي پختائي تہ محنتن ڪان پوءِ مس ٿي ملي. جيسين جڳياسوءَ کي اها هٿ چڙهي تيسين تہ هو پنهنجي عقل موجب اٿين ٿو گهري تہ شل رستو صاف ۽ سهنجو ٿي پوي.)

فقير صاحب گهٽ ۾ گهڙڻ بعد پاڪي سوڙهو گهٽيل سمجهڻ لڳا. ور ور ڏيئي واحد در وينتي اهائي ڪرڻ لڳا "اي ڏٺي جي پنهنجو ڪرين تہ انهيءَ ڳٽ ڪان آزاد ڪر."

(جيڪي نہ پنهنجي جيوت جو ڏاڳو مالڪ جي هٿ ۾ ڏا ڏين تنجا لاڏ ڪوڏ هوچو ڪين سهندو. سائينءَ کي تہ سهاڳڻ اهڙي اوس ڪپندي هئي.) سو حال ڪين هڪ منو ڪرڻ لاءِ هن سندن ڳٽ ڇنو. جلدئي والد صاحب جن جي نياپي موجب ڪين رائلي جبل ڪان رخصت وٺي ورٿو پيو ، جت ڪين پنهنجي مالڪ جي رضامنديءَ جي ڪافي ثابتي ملي. سندن لائون لڏل ٻانهن تمام نازڪ حالت کي رسي چڪي هئي. ٿوري وقت ڪانپوءِ راهہ رباني وٺي ويندي رهي.

(من جي مراد پوري ٿيڻ ڪري ٻہ من آنند ۾ يڪدم مشڪل ٿو اچي. هو تہ وري ٻہ هڪ ٻئي طرف ڊوڙندو ٿو رهي. پاڻ اٿپورو پوءِ يڪدم پورنتائي ۽ پرسنتائي ڪيس پڙ ڪيئن ٿي پنجي سگهي. خيال جي ڊوڙ جان تان ڪيس جڪڙي وري ٻہ ويڪر ۾ گهلي ويندي. جتان رستو لهڻ ۽ پاڻ ۾ پهڻ جو پنڌ مس مس ڪيس هٿ ٿو اچي، هنجو هلڻ تہ هوت ليءِ بيهڻ جو آهيئي ڪين. بيهڪ ڪيس تڏهين ايندي جڏهين هيرو هٿ ايندس. رات ڏينهن ڳولا ۾ هڪ ڪري چڏيندو. اکين ۾ اوطاقون انهيءَ ڳولا جون. تصويرون تارن ۾ انهيءَ جي اشارن جون ئي پيو پسندو. آرام سندس بي آراميءَ جي صورت وٺندو.)

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڏونگر ڏورڻ

جنھن تي جاکوڙ جڙي آئي سو ڪئن ٿو جھان جا جھاڳ جھاڳي. ڳڻ لٿو تہ پاڻ آزاد سمجھيائون. چوڻ لڳا :

"پنڌ وجھنديس پاڻ تي ، سرتيون سوارو
وڃڻ مون وارو ، ڪين وھنديس وچ ۾"

اِئين پھہ پڪو ڪري پنھنجي والد ڪان موڪل وٺي اُچي دروات جبل ۾ رھيا. ڏونگر ڏورڻ ڏکيو ڪم آھي ؛ مگر محبتي انھيءَ مامري ۾ منھن وجھندائي وجود سان ويڙھہ ڪرڻ لاءِ آھن. وسنوَ ۽ وندر ۾ قلب ساڻن ڪاريون ڪندو ، ڪار منھائين ڏسيندو ، شتر بي مھا وانگيان ڪڏھين چڪ ھن وڻ ڪي ھٽندو ، ڪڏھين لام ھتان ڪٽندو. مطلب تہ جتان ڪيس وڻندو تتان پيو جاوا ڪندو ؛ پوءِ تہ ڪيس نہ پنڌ جي پچار ، نڪي سانگن ۽ سوار جي تار ، وار ۾ گھڙيو تہ جھل چو تو ڏئي. وڻ گھوڙو نہ ٻڌندو ؛ پر پانڌيڙو تہ ڄاڻي ٻجھي مھڙ ئي ڪس ڏانھن ٽا ڪن. رس ۽ ھس ڪان پاڻ ھٽائي حق ڏانھن ٽا ھڪلين. اُھڙن لاءِ جبل ۽ ڏونگر عجيب ڪري ليکيا اٿن.

"ڏونگر نہ ڏوري ، سڪڻ جون سڏون ڪري
ويئي گھر گھوري - مٿان پرينءَ جندرو."

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

تڏهين ٻه جيو ڪي پنڪڻ پيرو اوس ٿو ڪرائي
جيسين سندس سرت ڪي سوجهي ۽ سگهه هٿ
اچي. پيو ڏونڊيندو، ته من هن ويرانيءَ ۾ وندر حاصل ٿي
پوي. هڪ هنڌان گهمي ٻيو هنڌ گهمندو ته ٻه اِسٽول ۾ ته ڪيس
هٿ سچ ته هٿ رچ ئي پئي ملندي. اِنهيءَ روحاني رچ ۾ جيو
تڏهين اُساڻجي، هرڻ وانگر ڇالون ماري، چوڪون چوٽون ٿو
هڻي ۽ وڪون واريءَ مان اهي ٿو ڪڍي، جن لاءِ چيو اٿن
"ڪهي جا ڪنيائين تنهن وڪ ويجهي ڪئي." ۽ وري
شاهه صاحب صلاح ٿا ڏين :-

"سوءَ ڪوهه ڪري سيڪا، تون ڪهي ڪڍج وڪ
تاڻج منجهان تڪ ته پنڌ پاسي پر نبري."

اهي پنڌ ۽ هنڌ شوق ئي ٿو هموار ڪرائي.
اَڪيلائي، آداسائي - اَٿانگائي ۽ اَرڏائي آڏائي ۽
اونداهيءَ ۾ اوڏائي عجيبن جي عشق ڪي ٿي
پاسي ڇاڪاڻ ته سڄڻ جو وڇوڙو ڪيس ڇورو ڪري ڪنيون
ٿو ڏئي ۽ چوندو ٿو رهي -

"هيڪلائي هاڻ، پورينديس پنهونءَ ڏي
ڪنديس ڪوهيارل سين وڃي روح رهاڻ
رلي چلي ڇپرين ڪنهن پر لاهيان ڪاڻ
آهيان گهڻو اڻڄاڻ پر سور پريان جا ساڻ
مون."

جبل جبل آهي جوت نرالي. جهڙن جهڙن اُتن آڪيرا ڪيا
هوندا اُهڙا ئي منجهن اوصاف پيدا ٿيا هوندا. دروات ۾ دونهيون
دکائي وري واڳهه ورايائون ملڪ سردار خان جي ٽاٽي ڏي،
جتان لوبان جي لاهوت تي ڪجهه ڪال گهاريائون.

لاهوت لامڪان جو پنڌ پراهون، ڪاهيندو هل،
مس ٿي منزل اَچي. اوڏانهن جڏهين رخ رکيائون ته
سترهن فقيرن ٻه ساٿن وڃڻ لاءِ وينتي ڪئي، جن کي اِجازت

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڏنائون. سندن ٽولو ڪو بخت وارو هو. محنت جو صاحب سندن مهندار ٿي ماڳ ونئي ٿي هلين. سندن نالا نرالا ته اوس ٽيٽا ٿي هوا ، پر دنيوي ڪرت به پنهنجي پنهنجي هئڻ ، جنهنڪري فقير جي گندي جڻ ته چٽيون چٽيون ، درزيءَ جي ليڙن جي ٻڌجي پيئي. (۱. نبي بخش رند ، ۲. خدا بخش رند ، ۳. غازي ڪليري ، ۴. پانڌو ڪليري ، ۵. پيارو ڪليري ، ۶. اَمام بخش ڪليري ، ۷. ربو حجام ۸. مريد علي شاهه ۹. مٺن شورو ۱۰. باقر شورو ۱۱. الله اوباهيو ۱۲. ڀائي چندنمل ۱۳. ڀائي لعل من ۱۴. ڀائي آلومل ۱۵. ڀائي ابيچند ۱۶. جهنڊو مير جت ۱۷. ميهار ميرجت).

"ساٿ سنباهي سترهن جو ، شئل هليا سردار
لڪ هرهڪ پنهنجي ، پر لوچ هڪ ٿي پار
قطب جن ڏنار ، سي ڪيئن نه هلن ڪيچ ڏي"

لوبان جي جبل تي ڏاڪو ڪڍي ، ڏونريگر جبل تي پير رکيائون ۽ ٻاول پريءَ جي سماڌ تي ڪو سمو گهاريائون. پلاٽيندا هليا. پير نه ڪيائون پڙ ڪان پري. جهنگ جبل به ته لڳن بن ڪونه ڪو ٽو جهاڳي. سڪي زندگيءَ ڪي تياڳي ، سورن جي به لاري لاڳي آهو لعل ٽو ، جنهن جي لنو لنو ۾ لاهوتن جي لات آهي. اهڙيءَ لڳن واري جي لاري لڪين ڇو نه لڳن ؟

(جوت جاڳائبي آهي ته ڪئين پتنگ مٿس موهت ٿي اچيو پاڻ قربان ڪن. مگر انسان اول ته پنهنجا دنيوي ڪم سڌ ڪرڻ جي ڪندو ۽ جڏهين ڪيس يقين ايندو ته "پاڻ" ڪٺي ارپيندو. عشق ، پتنگن جو پڪو ، جو پاڻ قربان ڪرڻ ڪان ڪوهُ ڪائڻ ئي ڪين. جوت وارا به ته پنهنجي سياو پٽاندر ڏڳهه لائڻ ڪان هٽڪن ئي ڪين. سگهه ۽ سوجهرو جي صاحب سنديءَ سار ، سنيار ، پچار لڳاتار مان ٽا پڙپون ،

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

تنجي ڪٽ ڪرڻ ڪنن آهي. ڪهڙي ماڻهو سان مايي سگهجي ٿي جاپ ۽ جياپي جي وٽ؟ عبادت دل کي اوجل ڪري منجهس جوت ٻري جيوت جو جوهر بخشي ٿي. دنيا جا آدمي پرارٿنا جي ٻل ۾ ايمان رکن ٿي نٿا، مگر مشرق خواهه مغرب جي شاعرن، درويشن، فقيرن ۽ اوليائن ائين ئي آلاپيو آهي، "عبادت سان پهاڙ جي پيڙهه کي اکيڙي ٿي سگهجي." ناممڪن ممڪن بنائي ٿي سگهجي. **"جادوگر جي جادو جو اکر جي جيو کي هٽ ٿو** اڇيو وڃي ته هو به علا والدين وانگر چن ۾ جهڳ مڳ، ته چن ۾ پڳ پڳ بنايو ڇڏي. جڻن ويندو وڏندو تڻن ويندو نماڻو ٿيندو. **"سم درشي- سيتل سدا - سڀ جو سکه دائي.)**

ڳالهه ٿا ڪن ته گبنوڪ جبل تان ڦري پاڻ جڏهين مول جبل ۾ وڃي رهيا تڏهين هڪڙي ڏينهن شهمير خان هملائي وڏيرو وٽن آيو ۽ ويهي وينتي ڪيائين، "سائين ڪمشنر صاحب مونسان اڇي مٺيو آهي. اوهان دعا ڪريو ته مشڪل آسان ٿي پوي."

فقير صاحب چيو " ابا جيڪڏهين نه هن دونهيءَ تي اچي ڳوٺ ٻڌندا ته مول جبل جا مختيار به ٿيندا ۽ انعام به پائيندا." ايترو حڪم ٻڌندي شهمير خان پنهنجي ڳوٺ جا ماڻهو لڏارائي آڻي اُت رهايا. انکي هاڻ مول جو ٽاٽو ٽا ڪونين. ٿوري وقت ڪانپوءِ ڪمشنر صاحب به گشت تي نڪتو ۽ اچي اُتان لانگهائو ٿيو. فقير صاحب تڏهين وڏيري کي صلاح ڏني "ابا هاڻ ڳوٺ ٻجهي ويو آهي. اوهان به ڪمشنر صاحب جو سلام ڪري اچو."

ڪمشنر صاحب جي ڪاوڙ ته ويندي رهي، جيڪي سو وڏيري کي شهر ٻڌائڻ لاءِ لونگي به ڏنائون ۽ ڪيس جبل جو ڪاردار به ڪيائون.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

قدرت جا رنگ عجيب آهن. جت ڪنهن وقت ڪانگ ٿي نچيا، اُت هاڻ ماڻهو ميڙاڪو ڪيو وهن. جيڪي ڪنهن وقت ٽڪر سجا تا ٿين انهن ڪي وقت جي وٿي ملڻ ڪانپوءِ وسنوَ ٿي ورٿي ۾ ملي ۽ وسايل وري سجا پڙ پينگهہ ٿيو پون. ڏسون وينا تہ براج جي نهڻ بعد ڪيترا ٽڪر ساوا ٿي پيا آهن ۽ وسايل ڦٽي ويا آهن. وقت وارو سپ ڪي ٿو ڏئي. قدرت جو ڪم انساني اوزار. معرفت بہ گھٽو ئي ڪي ٿو ٿئي. جيو پنهنجي مستيءَ ۾ مست آهي. جن پناهہ ورتي آهي حق جي، سي تہ ست پنهنجو سارين ئي ڪين. انهن تہ پنهنجي من ڪي دم دم پيو سمجهايو آهي **"هيڪر هوڏ ڇڏ تہ اوڏي ٿين عجيب ڪي."**

جوڳين جهل نہ ڇٽي جبل جهاڳڻ جي. ڪاهيندا هليا. سندن ستار سيني اندر آلاپيندي رهي. **"پنڌ ڪر پهاڙ ڏي، وجودي وٽڪار"** انهن ڪي سدا ساجن جي تڙڦ تن ۾ آهي ئي آهي. وهڻ وهہ ٿيو جار جن ڪي جيءَ ۾. هو سمجهن ئي ائين پيا **"ويني هٿ ۾ هوءِ، هلين تہ هوت لهين."** خيال ڪي هلائيندا رهن تہ سرير ڪي هلڻ تي ناهيندا رهن، تانجو ٻئي هڪ سر ۽ هڪ تار ۾ لاهوتي لقاو آهي ئي تا لهن جي جيءَ اندران اُٿل ڪائي اکري جامون پوريءَ ڪڇ ماپ جو تا پهرين جو رڳہ رڳہ رقص ڪرڻ ڪان رهين ئي ڪين ٿي.

ڪڇي جو لڪ لنگهي مهيريءَ جي لاهوت ۾ ڪڇ عرصو ڪاٽيائون. اُتي اُٿل اندر جي ايتري اڇي ٿين جو مستيءَ ۾ چوڻ لڳا:

راڳ مانجهہ

ٿل - لڳي لاهوتين ڪي لاڳہ، من ۾ مچ مچائين تا
من ۾ مچ مچائين تا، حق جو پنڌ پڇائين تا،

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

١- ناپ ڪنول ڪان نام اُٺائين - ڪنٺ ڪنول ۾ واٺي ناهين
ڪري سخن مرشد جو ساڻ - سر ۾ سرت پڇائين ٿا.
٢- تن تنور عاشقن چاڙهيو - هڏ چم تنهن ۾ ٻارڻ ٻاريو
چاڙهي رنگڻ دين درياهه - ان ۾ پاڻ رڇائين ٿا.
٣- دونهان دل ۾ درس وڏائون - ڪايا ڪاٺيون ڪري جلايائون
ٿين الڪ اندر اثبات - ٻاهر ٻاڦ نه ڇائين ٿا.
۴- قطب ڪوڙ دنيا جي بازي - تارڪ ٿيندا ڪي ڪي غازي
ترڪ ڪيائون طمع ڪي- اندر نام اُڇائين ٿا.

من ۾ مڇ مچائڻ، حق جو پنڌ پڇائڻ، سرت پڇائڻ، ناپ ڪنول ڪان شبد اُٺائڻ، ڪنٺ ڪنول ۾ واٺي ناهڻ، تن تنور چاڙهڻ، هڏ چم جو ٻارڻ ٻارڻ، اهي مڙيئي سنڌ ۾ ڏس حقيقي پنڌ جا، جي فقير صاحبن انهي اوستا ۾ ڏنا سي ڏيکارين ٿا ته هو اول ڪان اوڻ ٿي انهي ۾ تي هلندا ٿي رهيا. "درد وندن جي ٻٺي سدا تتي." اُت ته ڦوڪ ڦوڪان، ٿنوڻ تونڊي رهي، لنو لنو لنوندي رهي، لات لاهوتن جي. هنن حرفن ۾ نه آهي حسن جي حيرت ۽ نڪي دنيا جي ڏنڌن ڪان غيرت، نه ڪي اڪ جي جهلڪ ۽ نه چوٽن جي فلڪ، مگر هن ۾ ته آهي پلڪ پلڪ ۾ پسڻ، سڙڻ ڪامڻ جي خبر ڪوري ڪي، پچڻ جي پچار يڪتار، عاشقن ڪي، ٻاهر نه ٻاڦن، رنگ وجود تي چاڙهن، نام جي لام لڳي رهندا ٿا هلن، پنڌ ڪندي ڪندي سندن هينئون اهڙو ته حليم ٿيو پوي جو ٿورڙو ئي ڏکڙو پين جو ڪين پنهنجو ٿي پيو پاسي.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڄڏهين نہ، اُتان آسڻ اکيڙي، ڪاري لڪي ۾ رات رهي، ڳبر جو لڏ لنگهي، سوڙهہ ۽ همليڪ جبلن جي وچ ۾ اچي آسڻ اڏي ويٺا تڏهين اتي سندن ڪن تي پرسان واري ڇتن جي ڳوٺ مان رئڻ جو پڙلاءُ پيو. يڪدم پڇايائون تہ "هيءُ روچ ۽ راڙو ڇا لاءِ آهي؟" اُن وقت نبي بخش فقير اڳتي وڌي ڏنو، تہ چار آدمي سانداراً ڪٺي اڱهاڙين ترارين سان جب نديءَ تان پاڻي پرڻ پيا اچن. هن ڪانئن دريافت ڪئي تہ "هي رئڻ ڇا جو آهي؟" تڏهين انهن ڪيس خبر ڪئي تہ هڪڙي مست اٺ ماڻهو ماري وڌو آهي، جنهنڪري سندس مائٽ روئي رهيا آهن. هنن ڪيس چيو "اوهان بہ سيني فقيرن سميت هلي شهر ۾ رهو." اهو احوال هن اچي فقير صاحب سان ڪيو. پاڻ چوڻ لڳا "ابا، اٺ بہ الله جو، اسين بہ الله جا. پڄي ڪيڏي هلنداسون. جيڪا نام جي مرضي" فقير صاحبن اڃان اهي اکر چيا مس، تہ ڳوٺ مان ماڻهو ڊوڙندا وتن آيا ۽ اچي کين خبر ڪيائون تہ اٺ ٻيا بہ ٻہ ماڻهو ڳوٺ جا ڦٽي ويو آهي، تنهنڪري چڱو ائين ٿيندو جي هو بہ ڳوٺ ۾ لهي هلي ميڪاندا ٿين. فقير صاحبن وري بہ ساڳيو جواب کين ڏنو "جيڪا الله جي مرضي."

محبتي مستان، ٿيڙا سهج سروپ ۾؛
بنا سڪ سڄڻ جي، ٻي سڌ رکن ڪانہ؛
ارپيائون عجيب کي، تن من ڌن، پت پران
سدا رهن غلطان، سامي سپرين سان.
محبتيءَ ملڪ، جيتيو سڀ جڳت سان
دئيت ڪيياءِ دل مون، رکي سم صدق
اندر ٻاهر هڪ، سامي ڏسي سپرين.

جن پنهنجو پاڻ الله کي ارپيو آهي ۽ جن کي محبت

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

جي اڪ ان کان ملي آهي، تن کي تہ "چيلي ۽ ڪنچر ۾ سڀ پڳوان ٿو پاسي." اها اک ڪيئن ان کان ٽٽي پاسي ؟ اهڙا عاشق حڪم اندر ٽا هلن. سمجهن ٽا "حڪمي اندر سيڪو، پاهر حڪم نہ ڪو - نانڪ حڪمي جي بجهي تہ هومي، کهي م ڪو." عاشق تہ حڪم جي ليکي کان پاهر نڪرڻ جي ڪندا ئي ڪين. پر جي ڪڏهين ڪين عقل گمراهي ۾ آڻڻ جي ڪندو بہ تہ ڪاميابي ڪيس ملندي ڪين. اهي تہ ائين الائيندا رهيا.

"تيڏي راڄ قران البيلي وتان پانهن لڏائي،
روحل راز خصمدا جنهنتي جڳ سهاڳڻ سائي."

عام طرح سهاڳڻ سا ئي ليکجڻ ۾ ايندي آهي جا پتار جي پاٿي ۾ پنل رهندي آهي. جا پاڻ خاوند جي خوشيءَ ۾ خوش رهندي، تنهنکي خوش رکڻ جي خاوند ڇو ڪين ڪندو ؟ آدمين فقير صاحب کي گهٽو ئي ڪي ليلايو، پر فقير صاحب بہ هڪ تي ٽي بيٺا. سندن نگاهہ ۾ حقارت ۽ غيرت بنهہ ڪين هئي، پوءِ سندن ڪيهہ بہ ميري ڪيئن ٽٽي ؟

(جڏهين جيو وشوَ درشي ٿا ٿين تہ هو ائين سمجهندا آهن تہ سپت "هو" آهي. جيئن هندو ويدانتي چوندا آهن تہ ساڳيو ساڪي مون ۾، ساڳيو ئي وسي ٿو سڀ ۾. سوامي رام تيرٿ جڏهين جهنگ ۾ رهندا هوا تہ هڪڙو چيتو هر روز سندن پر ۾ وهندڙ نهر مان پاڻ پي هليو ويندو هو. ڪنهن وقت سوامي جن کان ڳالهين ڪندي سوال ڪيو ويو "سائين، اسان جو تہ چيتي کي ڏسي ساهہ سڪيو وڃي. اوهان تہ مست ويٺا رهو، ايهو ڪيئن ؟" مشڪندي سوامي جن جواب ڏنو "چيتي ۾ بہ تہ چيتن سروپ مان ئي آهيان. پوءِ مان، مان کي ڪيئن نقصان رسائيندو." رواجي اِنسان جيڪڏهين صرف

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

وگياني نگاهہ کان ڏسن تہ ڪين خبر پوي تہ جهڙيءَ طرح جيو خيال ٿو ڪري اهڙي ئي قسم جون لهرون خيالي دنيا ۾ پيدا ٿو ڪري. جي انهن جيون ڪي ٿيون وجي لڳن جن لاءِ منجهن خيال آهي؛ مطلب تہ جي پريم جو خيال ڪنهن جيو يا جانور لاءِ ڪبو تہ ان ڪي اهو وجي قابو جهليندو. سوڪيم سنسار جي کوجنا ڪندي سائنس وارن ثابت ڪري ڏيکاريو آهي تہ خيال وڏي وٿ آهي. خيال ئي سمورو کيل بنايو ۽ هلايو آهي. وگيان اهو ڪي ثابت ڪري ڏيکاريو آهي جيڪي عامن جي عقل کان ٻاهر هوندو هو ۽ جنهنکي هو ڪرامت ڪري سمجهندا هوا.)

فقير صاحبن جي خيال جي ڪمائي ٿوري ڪانہ هئي. ڪا شڻائون ڪاٽڻ ڪري ٻہ تہ جيو جو خيال تيز تکو ۽ نوڪدار ٿيو پوي. وري جو اُن جي وهڪ وحدت ڏانهن ورايل هجي تہ پوءِ ڇو ڪين اُن ۾ ڪلامي قوت ۽ ڪمالي رتوبت پيدا ٿيندي. ڳالهہ ٿا ڪن تہ هڪڙي رات فقيرن ٻڇي دانهون ڪيون "سائين اَٿ ٿو اچي" تڏهين پاڻ فرمايائون "ابا اوهين ماٺ ڪري ويهي رهو" اَٿ ٻہ گوڙيون ڪندو اچي ويهن قدمن تي گوڏا ڪوڙي ويهي رهيو ۽ پهر ڪن ويهي هليو ويو. سڀ فقير اِن بعد سمهي رهيا. آڌي رات مس ٿي هئي تہ نبي بخش فقير ڪي جاڳ ٿي؛ جان ڪٿي ڏسي تہ مار ! فقير صاحبن جي مٿان اَٿ بيٺو آهي. ٻپ وچان وري ٻہ دانهون ڪرڻ لڳو. فقير صاحب اُن وقت مراقبي ۾ هوا، تن "هون هون" جو آواز ڪيو تہ اَٿ پنهنجو رستو وٺي ويندو رهيو. اُتان صبح جو ڪوچ ڪري وري لاهوت لا مکان ڏانهن وڌيا. رات رهي، وري شاهہ بلاول جي درگاهہ تي آيا. جتان ٿي شاهہ جي ڪٽ وٽ رهي، سيني فقيرن سميت ڳوٺ آيا. مگر جنهن جبل جهاڳي ڏٺا، تنهن ڪي شهرن ۾ آرام خير ٿو اچي. پهاڙن جي پريت تن، پنهون جي پچائڻ.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

"ھُنيءَ ويئا روئن، ڏکي ڏونگر پاڻ ۾
ڪنھنکي ڪين چون منجھن جو پريتڙو"

هن موقعي تي فقير ڪوبہ سندن ساٿي ڪونہ هو. توتر جبل ۾ قاسماڻي ڪوٽڙيءَ ۾ ڪجھ وقت رهي، وڏي قاسماڻي توڙي تي اچي ديرو ڪيائون.

(صوفي، سچ، سماع ۽ سونهن جا طالب آهن. سندن سينو انهن ٽنهي جي اثر هيٺ اٿل ڪايو پوي. سچو پوڄاري سونهن جو، سلوڪ ۽ سازي پيو پسند ڪندو. اهو ساز گھٽو ڪين ساز ۽ آواز مان ٿو ملي. سچ ۾ تہ پت ۽ چت ليئي ڪين. اُت تہ سازي صاحب جي اٺمڻي آهي. پهاڙن جي پريت پنهنجي پختائي پانڊيڙوءَ ڪي بخشي ڪيس دم ۾ آواز اندر جو ٻڌڻ تي سيکاري. اهو آواز ٻڌندي ٻڌندي سرت سناٽي ۾ سن ٿيو وڃي، جت ماٺ مان آواز پيا اچن. اهي ٻڌن صرف سيئي تا جي چپ جي چاڙهيءَ چڙهيا آهن. "چپ چپاتي چپ - چپ ۾ پائن يار چپ" مگر انهيءَ چپ جي چھ چھہ، چاندني چمڪي ٿي چڻي، پوءِ تہ اچي ٿي ٽئي اٿل آواز جي ۽ پلٽ اندروني راز جي. ڪوشش اها ڪندا آهن تہ راز سماع جي آواز ۾ گم ٿي وڃي؛ پر جي پاڪي پرين پاسي سورٺو هوندو اٿن ۽ آواز ۽ آلاپ ڪي واهڻ بنائي پار انهيءَ ٿي پلاٽيندا آهن. ٻڌڻ وارن ڪي جي ٻڌڻ جو شوق هوندو آهي، تہ ٻڌائڻ وارن ڪي ٻڌائڻ جو ذوق ڪو گھٽ نہ هوندو آهي. "اندر جني اڄ پاڻي اڃئو اڪي" اهڙي ڪا اونهي ڳالھہ اسرار جي آهي جا پنهنجيءَ رمز سان ٿي ميل ملائي.)

ننڍڙو نينگر مراد مير جت ٻڪريون چاريندو هو. مٺي جبل تي چڪرين مان پاڻي پيئڻ ويندو هو. ڳائيندڙ جڏهين پاڻ اڪيلا هوندا آهن تہ آواز ڪرڻ ڪان رهندا ئي ڪين آهن. هيءَ

ٻه ايندي ويندي پيو تار تنواريندو هو. فقير صاحب جن جي ڪن تي پرلاءُ سندس آواز جو پيو مس ته هن ڪين سڏي چيو "ابا هيڏانهن اچ" جڏهين سندن سامهون ٿيو ته ڪيس چيائون "ڪافيون ڄاڻندو آهين؟"

نينگر - "سائين هائو."

فقير - "تڏهين ته ويهي وندر ڪر."

نينگر - "سائينجن جو حڪم اول، پر منهنجون ٻڪريون ته ٻگهڙ ڪائي ويندا. ٻه چار دفعا اڳ ٻه ائين ٿيو آهي."

فقير - "ابا ڪلام تي ڪلام چوندو رهه، پوءِ نام جي حڪم سان نالو سندن ڪير وٺندو ئي ڪين."

ڇوڪر - "چڱو سائين، جيئن فرمايو." اهي اکر چئي هن ٻه چارڻ وارو چنگ ڪڍي چوريو ۽ ويهي وروتهن ۽ وندر جو واءُ سوريو. (شوق ۾ جڏهين جيو ٿو پرجي اچي ته ڪانئس سمو، سبب ۽ سٿول سرشتيءَ جي سمڪ ئي سميٽجيو وڃي.) ڪاهيندو هليو خبر ئي نه پيس ته سمو ڪيترو سٽر ڪري ويو آهي. سج لهي سانجهي ٿي، پڪين ٻه ٽيڙيا پر، تڏهين ڇوڪر ٻه موڙيا ڪر. ڏسي ته هڪ ٻه ٻڪري نه نهي. سندس ساهه ئي سڪي ويو. سٿون وجهندو اچي واڙ پر ٿيو. ڏسي ته مڙيئي مڙي سڙي اچي اُت سهڙيون آهن. سندس حيرت جي حد ئي نه رهي.

(عام رواجي انسان انهيءَ حيرت انگيز حفاظت جي ڪم کي ڪرامات ڪوٺيندا آهن، پر فقير چوندا آهن ته سائين ٿو ننگ ڪڍي نه ته وس ۽ وٽ ويچاري انسان جو ڪيترو؟ بيشڪ انسان جي سگهه ٿوري آهي، پر جڏهين نه هو جسم جي حدن مان نڪري ٿو دم تي سواري ڪري، تڏهين هو آڪاس ۽ پرٿويءَ جو سير ٿو ڪري. سگهه آهر سار سنڀال سهنجائيءَ

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

سان ٿو لهي سگهي، عقل انهن ڪرتين جي معني پنهنجي ٿو ڪڍي. پانڌيڙو ۽ لاءِ ته اهي اشارا عجيبن جا آهن. سچ ته شاهاڻي شاهه به چيو آهي :-

"ٻولي ٻجهارت، جوڳيان سندي ۽ ذات جي،
ڏورڻ، گهٽو ڏاکڙو، هلڻ ۾ حيرت،
عجب عبادت، پهه پروڙڻ انجو."

ڇوڪر به روز ٻڪريون جبل تي ڦٽي ڪري سندن اڳيان اچي ڪلام چوندو هو. سج لٿي اچي گهر ڏسندو هو ته ٻڪريون سڀ سلامت بيٺيون آهن. ٿورن ڏينهن بعد اتان به سير تي نڪتا. گهمندي ڦرندي ٺاٺي احمدخان شر جي پرسان هڪ کوهي ۽ تي اچي پهتا. اڃ لڳي هئن، سو کوهي ۽ ۾ لهي پياس ٿي ٻجهايائون. ڳوٺ جون زالون به اتان پاڻي ڀرينديون هيون. اهي پاڻسان دلا ڪٽي اٽ آيون. ڏسن ته کوهي ۽ ۾ ماڻهو وينو آهي. پاڻ ۾ سس پس ڪرڻ لڳيون ۽ چوڻ لڳيون ته چريو کو هيٺ لهي پيو آهي. زال ذات کي ٻيڃو ته آهي. دلا لاهڻ واجب نه سمجهي، وڪه وڌائي، اچي پنهنجن ولهن پر ٽيون ۽ ڪين چوڻ لڳيون ته کوهه تان پاڻي ڀرڻ اڄ اسان کان مشڪل ٿي سگهندو، جو هڪ ديوانو، جنهن جي لڱين ليڙ نه آهي ۽ چيلهه تي هڪ ڪٽي ٽڪري اٿس، کوهي ۽ ۾ وينو آهي. لوڪان کهڙي لڪ ته لعل لٿو آهي لعل ۾. لڪي لوڪ انهي ۽ کي چريو چونه چوندو. عام جي اکه اهڙي نظارا پسي سگهندي جي عام رواجي هوندا.

(حيرت ۽ حسن جون حقيقتون اتي آکيرو ناهينديون جت لوچ ۽ تڙڦ سندن لءِ هوندي. دنيا جي ڇيڙ ۽ ڪيڙ کان ڇٽڻ جو سولو رستو فقيرن اهو ئي چيو آهي. چريو ٿيڻ ڪانسواءِ ڪو چاڙهو ڪونهي) فقير ته هن حالت ۾ پاڻ اهڙو رستو اختيار

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڪونہ ٿو ڪيو ڏسجي. زالن جي ڳالهہ ٻڌي جوش ۾ هندو مسلمان لنيون ڪٽي ڪوهيءَ تي آيا. فقير صاحب کي ڪوهيءَ اندر ماٽ ۾ ويٺل ڏٺائون. ڪين ٻاهر ڪڍي ڳوٺ ۾ آندائون. عام ماڻهن جي دل ۾ ڪو خاص واس ڪونهي، جو ڪين خاصي جي خاصيت جي خبر پوي. رواجي، حالو چالوءَ جي سمجهہ سائي ۽ سٽائي مشڪل ٿي ٿئي. تن پاڻ ۾ پهہ ٿي پچايا. فقير صاحب بہ صبر ڪيون بيٺا رهيا. ايتري چپ ۽ صبوري ڏسي هڪڙي واڻٽي ياڻي چندنمل جي دل پچي پيئي. هن فقير صاحب کي اٽي پنهنجي ڪوٺيءَ ۾ رهايو. رات جو اوچتو ئي اوچتو ڪين سجاڳي ٿي. ڏسي تہ سوجهرو لڳو پيو آهي. اعتبار ڪيس اچيئي ڪين پيو. سمجهيائين تہ شايد سپنو ڏسي رهيو آهيان. حقيقت حال جي معلوم ڪرڻ لاءِ آزمائش ڪرڻ لڳو. اکيون مهٽي مهٽي چوگرد ور ور ڪري واجهائڻ لڳو. سمجهيائين ٿي تہ شايد ڪوٺيءَ ۾ ڏيئو ٻري رهيو آهي. جان ڪٽي چائنٽ چڙهي اندر تئي تہ نڪو ڪيس ڏيئو ئي ڏسڻ ۾ اچي ۽ نہ سوجهرو ئي سامهون تيس. ٻاهر نڪري اچي تہ وري بہ سوجهرو. آخر جڏهين گهڻا ئي دفعا اندر ٻاهر اچڻ ڪري ڪيس ساڳيو نظارو نظر آيو، تڏهين پڪ ٿيس تہ سوجهرو مڙد مولئي مان ٿو لاٿون ڪري نڪري.

(رواجي طرح تہ ماڻهو چوندا آهن تہ منهنجي گهر جو ڏيئو آهي منهنجو پٽ. مائر بہ پيار وچان کي جو ڪي چونديون آهن. مگر چندن مل کي جوت جي جهلڪ نظر آئي، تنهن ۾ ڪا نظر ڪوتاهي تہ ڪانہ هئي. نڪو ڪو روشنيءَ جي قاعدن پٽاندڙ ارت آياس (Optical illusion) هو. جڏهين جيو امر جوت جي چنتن ۾ پاڻ سميٽي ٿو ڇڏي تہ اها جوت ئي جهلڪا ڏيئي جهان کي جهٽ هٽي قابو ٿي ڪري. وڳيان وارن،

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

خيالن جون تصويرون چٽينديون ڏيکاريو آهي ته روشني پيلي جهلڪ جي ٿي ٿئي. آدمي ائين ئي اوندهه ۾ انڪي ڏيئي جي روشني ڪري ٿو سمجهي.) چندن مل تڏهين فقير صاحب کي سجدو ڪري ڪانئن دعا گهري. ڪيس پٽ ڪونه هو. سندن قول الله وٽ اگهاڻو ۽ کيس سندن چوڻ موجب پنج پٽ ٿيا. انهن جا نالا به فقير جن کيس ٻڌايا.

مجازي مچ

(چوندا آهن ته هو وٽ ئي ڪونهي جنهنکي واءُ لوڏيو نه هجي. اها اک ئي ڪانهي جنهن ۾ ڪنهن جي راهه نه هجي؛ اها دل ئي ڪانهي جنهن ۾ ڪنهن جي چاهه نه هجي. جنهن وقت پانڌيڙوءَ کي پنڌ ۾ پڙاڏو پاپوهه سندو ڪن تو پئي، يا پاڇو روپ بي روپ جو اُتس ٿو لهي ته هو اُچانگ ماري، چال نرالي، ٽپال والي مان نينگ ماريندو ٿو هلي. اُن کي پنڌ جو تڏ ۽ لڪ لکه ۾ اچيئي ڪين ٿو.

ڪن وينئي ورهه واءُ ٿيا - ڪن ساعت پانيان سال
اهڙا منهنجا حال - ڪلا قرب جي مون ڪيا.

اڄوڪي وقت ۾ وگيان جو ماهر **پروفيسر آينسٽين** پنهنجو سڏانت سمجهائيندي چوي ٿو ته جڏهين ڪنهن پرين پياري سان ڳالهين ۾ ويهبو آهي ته سمڪ ئي ڪانه پوندي آهي ته وقت ڪيڏو نه وري ويو آهي. پر جي نه ڪو ٻيو اچي نڪرندو ته ور ور ڪري واچ ۾ وجهه ملندي اڪيون پيون وجهبيون آهن. اهڙي لنگهه مان لنگهن مڙيئي مڙس ٿا. انهيءَ گس ۾ وس نه وڃڻي پنهنجي - پروس پيس پراڻ. چت ٿي چاهه ڪاهه ڪري - پر مان پيرويري ڪم ڪري - توڙي لوڪ

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

لڙي ته ٻه لڳي هلي لڙ لاهوتن جي. ڪن جي جيوت ۾ جوت انهيءَ جاڙ مان ٿي جاڳي. ڪن کي حقيقت جو حساب هٿ هنمان ٿو اچي، مگر ڪن کي صرف ليئي وانگر لڪ وجهي، الي ڪي آڳ بنائي پنڌ ۾ چست ڪري ٿو هلائي.)

چندن مل ڪان موڪلائي حيدرآباد لاءِ روانا ٿيا. منزلون هٿندا اچي بادن جي ڳوٺ ۾ پهتا. درياهه جو ڪپ، ڀڳت ۽ ناچو، آواز سريلو، سرندو ۽ ڏڪڙ ميل ملائيندا ويٺلن کي جهولائيندا ٿي رهيا.

"نه مون سڏ، نه ساءُ اچي عشق اٿاريم اوچتو"

ڀڳت ويٺي ڀڳت وڏي. گل کي کهڙي ڪل ته بلبل ٿي سندس برهه ۾ بوندون برسائي. آواز رسيلو، ساز سندس وسيلو، چوڻ وارو ڇبيلو، پوءِ ڇو ڪين ڇوهه مان ڇاتيون ڇڪي منجهن اوطاقون ڪري ويهي. ڇينو ٻه تڪ ڏيندو، ڦرندو ڦرندو جڏهين سندن اوڏو اچي لنگهيو ته فقير صاحب ائين وسهڻ لڳا:

"اکڙين آڙو، مونهان ڇڇي نه ڪير
اٿي وڃي اڙيون جت چوڻ نه چارو،
هينئر ويچارو واٽون جهليو وجهلي."

سندن دل ٻه اٿل ڪاڏي ۽ هيءَ ڪلام ڇيائون "هندو زوراور زوري ڪيون لوٽي هي دل موري" اهي اکر سندن واتان نڪتا ته ڇيني جي بدن کي باهه وچڙي ويئي ۽ هن پنهنجا ڪپڙا لاهي ڦٽا ڪيا.

سرڪش عشق جي آتش آسڻ، آتش اوڇڻ
آتش سر پيرين هٿ وات؛
آتش اندر، آتش باهر،
ڇيون برهه لايون پاتون پات.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

باھہ باھہ ڪندو فقير صاحب جي پٺيان لڳو. انهيءَ ڪري سڄي خلق ۾ شور مچي ويو. عامن فقير کي سڃاتو ڪين. سڃاڻ جي سگهہ جنين صاحب ڏني، اکہ انهن تئي. ڏسڻ نہ تہ گهٽو ڏکيو. انهيءَ هنگامي ۾ هڪڙو هندو گيانومل، جو راڄڻن جي ڳوٺ جو ويٺل هو، تنهن خلق کي گوڙ ڪرڻ کان روڪيو. ڄيٺي فقير صاحب جي پٺ بلڪل نہ ڇڏي. ڪيس پنهنجي پويان ايندو ڏسي اتس ڪٽي هٽ رکيائون. ڪوٽڙيءَ ۾ ڪيس تاڪيد ڪيائون ۽ اتس **ابيچند** جو نالو رکيائون. گدوبندر ۾ منگهومل وٽ ڪيس ڇڏي پاڻ پنهنجي والد مرشد وٽ آيا.

اها مجازي ڇيڙڪ پنهنجو چمڪو ڏيکاري ڪنوڻ وانگيان اونداهين راھہ سنواري غائب غٻ ۾ ٿي ويئي ۽ وري سندن سموريءَ جيوت ۾ منهن نہ ڪڍيائين. رس رهاڻ ٿي هلي - سنگت مان هڪڙي شخص ڪانئن پڇيو "قبلا، اوهان تي بہ مجاز وار ڪئي؟" جواب ۾ فرمايائون "ابا، مرشد سائينءَ ساري حياتي بندي کي حقيقي عشق ۾ رکيو. رڳو اهائي هڪڙي گهڙي هئي، جنهن ۾ مجازي عشق بندي ۾ واس ڪيو، سو بہ ڦري حقيقي ٿيو." سچ چيو اٿن :-

"جنهن ڪارڻ جوڳي ٿيا، جان، جان سو نہ پسن
تان تان سنياسين ورهہ وهامي راتڙي"

سندس ساٿي ڳالهہ ٿا ڪن تہ جبل جهاڳيندي ڪنهن فقير ڪين چيو تہ هيءَ ڪئي جي ڪنن جهڙي جتي پاتي اٿو سا تہ موڙهي جبل ۾ ئي ڦاٽي پوندي. انهيءَ تي جتي لاهي ڦٽي ڪيائون. وري جبلن ۾ جتي بنهہ ڪين پاتائون. سندن پيرن مان هميشهہ رت پيو ڳڙندو هو. جبلن ۾ گهمندي ڦرندي پاڻ کي هن ريت هدايت ڪندا رهيا.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

راڳ ڪوهياري

ٿل - جبل جهاڳيندو وت الا - من ھاروچي ڪي ھاجھ پوي
آڏا ڏونگر لڪيون - سائين ڏيندو ست الا
وندر جي ٻه وٽن ۾ - ٻاڻ رکندو پت الا
چرخو پڇي ڪر ٽڪريون - ڪانڌ بنا نا ڪت الا
قطب پير پنهون جو - نئي نهارج نت الا

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

پارس

"پرين جن پنهنجو ڪيو، پارس پٿر سي پاڻئن" بينگال جو ناميارو درويش سوامي رامڪرشن چوندو هو ته ڪامني ۽ ڪنچن ڪان جن پاڻ پري رکيو، سي سائينءَ کي سگهي اوڏو ٿي سگهندا."

اهڙا مثال سنڌ جي فقيرن ۾ ٿي گذريا آهن. سائين پاروشاهه، محمد حسن سائين ڪنڊڙيءَ وارو، ٻئي انهيءَ عقيدي تي قابو هئا. بيڪس ته ساري زندگي انهن ٻنهي ڪان پاڻ پري رکي درد جون دونهيون دکايون. انگريزي شاعر گولڊ سمٿ پنهنجي هڪڙي نظم ۾ چيو آهي ته دنيا جت هوندي اُت انسان ڪنو ٿيندو. دنيا عيش عشرت جو واهڻ آهي. عيش عشرت ۾ حرص هواس وڌندو. من جا لاڙا اُبتيون راهون ۽ واهون پيا وٺندا. انهيءَ ڪري مسڪينيءَ ۾ گذارڻ لازمي ڪيو اٿن. صرف ايترو نه پر جڏهين ٻه اهڙي سوغات يا نذرانو سندن اڳيان اچي ته اُنهيءَ کي پنهنجي پنڌ ۾ رڪاوٽ وجهندڙ سمجهي پاڻ کان پري رکڻ جي ڪوشش ٿا ڪن. مير علي مراد هڪڙي وقت روهڙيءَ جي بيدل فقير اڳيان جاگير جي جڏهن سَنَد رکي ته فقير صاحب کين چيو "ملڪ مولئِ تنگ نيست، پائي فقير لنگ نيست" (اسان جاگيرون ڇا ڪنداسين؟)

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

انسان هتان آيل عنايت واپس ڪري ٿي سگهجي، مگر قدرتي هٿ آيل چيز کي ڇا سمجهجي؟ ان جو جواب فقير صاحب جن جي هلت مان هدايت بخشي رستو سڌو ۽ صاف ٿو ڏيکاري.

ڳالهہ ٿا ڪن تہ ڪنهن وقت فقير صاحب جبل تي ويٺا هوا ۽ ڪنهن ہر مٿان ويٺي منهن ڌوتائون. اوچتو ئي اوچتو ہر مان وچون نڪري آيو. فقيرن مان هڪڙي وچون مٿان لوٽو ڪٽي رکيو. وچون تہ ڦسي پيو. انجي پيٽ مان پٿر نڪري آيو، جو ڏسڻ ۾ ڏاڍو سهڻو هو. فقير پٿر ڌوئي فقير صاحبن کي ڏنو. پاڻ ورائي ابيچند کي ڏنائون ۽ کيس چيائون "ابا هيءُ ونو، پاڻ وٽ رکي ڇڏيو. ڏاڍو سهڻو ٿو نظر اچي." ابيچند فقير صاحبن کان پٿر وٺي کيسي ۾ ڪٽي وڌو. هنجي کيسي ۾ ٻہ پايون پيل هيون، جي پٿر جي سنگ ۾ رنگ حاصل ڪري لعل ٿي پيئون. جڏهين هن پايون ڪڍيون تہ ڏسي سندن رنگ نئي اورا حيرت ۾ حيران ٿي پيو. رهيو نہ ٿيس. فقير صاحبن کي پايون ڏيکاري چيائين، "سائين ڏسو صاحب جا رنگ. پٿر جي صحبت ۾ ٽامو بہ ملهائتو ٿي پيو آهي." فقير صاحب ۽ ٻين کي پڪ ٿي، تہ لاشڪ اهو پٿر پارس آهي. ابيچند کي تاڪيد ڪيائون، "ابا، اهو پارس پاڻوٽ سوگهو ڪري رکجو."

جڏهين ڪجهہ مدت ڪانپوءِ ٽنڊي جهانيہ (پنهنجي ڳوٺ تي موٽيا تڏهين دل ۾ خيال ڪيائون تہ هيءُ پارس پٿر اسان ڏي مرشد آزمائش لاءِ موڪليو آهي. اتي هيءُ بيت پاڪي ٻڌائي من کي هدايت ڪيائون :-

دين دنيا کيءُ آيد بدست - اين فضولي مکن اي خود پرست.

مٿين بيت جو مطلب آهي تہ دين دنيا ٻئي گڏرا هڪ هٿ ۾

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڪيئن اچي سگهندا. اي خود پرست ايها بيوقوفي نہ ڪر. شاھہ صاحب ليلان چنيسر جي ڳالهہ ڪندي ليلان جي واتان ڇا عجيب واڻي ٿو وهائي :

ليلان ٿي چوي "مٺي مٺي جي هوا، تن چٽن ڦيريم چٽ" ۽ جڏهين چنيسر چٽ تان ئي ڪيرائي ڇڏيس جو ڏٺائين تہ سندس پٽ راڻي ڪيس مٺي ڇڏيو. پوءِ چوڻ لڳي :-

مٺي مٺيس جيڏيون، هائي وڌيس هار
دوستنيون دور ڪيس هن ڪوڙي اوڳٽهار
آهيان عيب دار سڪان ٿي سهاڳ کي

فقير صاحب بہ چوڻ لڳا تہ "جي اسان وٽ دنيا ڪني ٿي تہ نام پلجي ويندو." (گروجن بہ فرمايو آهي "مائي مٺن ني رام رتن - ڌن پايو.") جن رام رتن ڌن پاتو آهي تن ئي سچ سڃاتو آهي. ڪجهہ وقت تہ جيو ڏيکہ ويکہ - سون رپي جي جهلڪ فلڪ تي ريبجي ٿو وڃي ۽ انجي پويان پنهنجو مٿو ٿو پڄي ، پر جڏهن نہ ڪيس انهيءَ مايا جي ڇل ول جي پروڙ ٿي پوي تہ هو اُن کان پري ڀڄڻ جي ٿو ڪري. هوءَ بہ ويرن کي ٿي وري. ڪنهن کان ڪين ٿي ٽري.

"وڏا سڀ ونگي، مايا جيءَ ممت سان ;
ڏاڍي ڏائڻ ڏندري ، ڪنهن ڪون ڪين سنگي ;
ڪو نيهي ويس نڪري، اٽڪل ساڻ اڳي ;
ٺيڻي لوڪ لنگهي، سامي وينو سم ٿي."

"وڏا سڀ ڪيري ، مايا جيءَ محل مون ;
ڇڏيائين ڇل ول سان حرص منجهہ هيري ;
وينا منهن ڦيري ، سامي ڇٺي سروپ ڪون."

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

اهي ويچار ويچاريندا ٿي آيا. ٻيڙي وچ سير ۾ اچي پهتي، هنن ٻه ابيچند کي چيو "اهو پٿر ته اسانکي ڏيکارجو." پٿر هٿ ملين مس ته کڻي درياهه داخل ڪيائون. فقيرن وٺي هاءِ گهوڙا ، هاءِ گهوڙا ، ڪئي ته اهو پارس پٿر اوهان اُڇلائي ڇڏيو ، جنهن مان هوند اسين ڏن وارا ٿي پئون ها. تنهن تي سيني کي سمجهائڻ لڳا ته "اهو ڪوڙو ڏن آهي جو ساڻ نه هلندو ۽ نام روپي ڏن ڪٺو ڪيو جو اوهان سان ساڻ هلندو."

جڏهين پنهنجن پکن ۾ پير رکيائون ته فقراهه اُت سندن والد وٽ دانهين ٿي آئي، چي، "فقير صاحب پارس پٿر اُڇلائي اجايو نقصان ڪيو آهي." تنهن تي سندن پيءُ کين گهرائي ڪانئن حال احوال وٺڻ لڳا. جڏهين پٿر جي ڳالهه هلي ته چوڻ لڳا ، "سائين جي سچ ڇڏي ڪچ آئيان ها ته اوهين ڏمرجو ها ، جي ڪچ ڇڏي سچ جو سودو ڪيو اٿم ته فقير ٿا ڏمرجن. هنن جو ڏمر جهلڻ سولو آهي، مگر اوهانجو امر اورانگهڻ ته ڏکيو ٿي پوي ها." اهي اکر ٻڌي سندن والد نهايت خوش ٿيا ۽ کين چيائون "تون لعل ٿيندين ۽ تومان گهٽيئي رگبا."

وطن ۾ وٽڪار وٺي کين ورين جي سڄ ڪي. گهڻو وقت گهر گهارڻ کين ڏکيو لڳو. وري وريا لاهوت جبل ڏانهن. سنڌ جي فقيرن ۾ خاص ڪري شاهه عبداللطيف اُت گهڻو وقت ڪاٽيو. فقير صاحب ٻه چاليهه ورهيه ته اُت گهاريا. پڇاڙيءَ جو وقت چاليهن ۾ گذاريائون.

(عام طرح اسلام ۾ روزن جو مهينو رمضان جو ڪري رکيو اٿن. حضرت محمد صاحب جڏهين جبل تي وڃي وهندا هئا ته

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

شام جي وقت بيبي خديجه کين ڪارڪ ڏيندي هئي، جا ڪائي هو روزو ڇوڙي وري عبادت ۾ وڃي وهندا هئا. فقيرن پنهنجي پرينءَ جي صدقي پاڻ تي ڏهاڪا چاليها لازمي ڪيا آهن. زوريءَ ڪم هموار ڪرڻ ڪان انسان پيو نتائي ۽ ڪيپائي، مگر منڙي مالڪ جي صدقي ڏونگر ڏورڻ، ڏک سهڻ ۽ سکن جي سامگريءَ ڪان سهنجا ٿيو پون. روزن رکڻ ڪري هن خاڪي پتلي جو بار هلڪو ٿيو پوي. خيال جو هوند ڪڏهين ميڏانهن، ڪڏهين هوڏانهن ڦرندو ۽ پٽڪندو ٿو رهي، اهو پنهنجي لاءِ اکيرو اُن الاهي جوت ۾ ٿو لهي، جن جلوه مڙيئي جهڪا ٿيو تا پون. جڏهين جيو جو چٽ هڪ طرف ڪان ڦريو ۽ ٻئي پاسي وريو ۽ اُت ڪنهن اُکير جي انگوريءَ ۾ اڙيو، تڏهين اُتان اُکيڙڻ اُن ڪي اهنجو ٿي پوندو.

لاهوت تي رهندي فقير صاحبن جي ڪاڏ قدرتي هوندي هئي. پهاڙن تي مگي ڦل ٿيندو آهي، جو ڪائي وقت گذاريندا هئا. مگر جڏهين ساڏن جو سمو سنجم سان سمپورڻ ٿيندو هو ته پهاڙ تان لهي هيٺ هنگلاج ديويءَ جي آستان تي اچي رهندا هوا. جوڳي، جي اُت رهندا هوا، تن ۾ رواج هوندو هو ته نئين فقير جي آزمائش وٺي پوءِ ڪيس پنهنجيءَ سنگت سارو ڪندا هوا. چون ٿا ته اُنوقت منجهن رواج اهو هو ته ساڌو، سنياسي، فقير يا درويش، جو ٻه وٽن ايندو هو ۽ آسڻ لڳائڻ جو ارادو ڏيکاريندو هو، اُنکي ناريل هٿ ۾ ڏيئي ڪيس چوندا هئا "هاڻ اهو تلاو ۾ اُڇلاءِ." جيڪڏهين ناريل پاڻيءَ ۾ ترندو هو ته ڪين پڪ پنجي ويندي هئي ته فقير ڪو محنت جو مالڪ آهي. پر جي لڙهي ويو ته وسهڻ ۾ ائين ايندو هون ته فقير صرف ڪن - ڪٽ يا بيڪه ڏاري آهي. فقير صاحب ٻه انهيءَ لنگهه مان لنگهيا. جوڳين ٻه تڏهين ڪين پنهنجي سنگت جو ساٿي ڪٿي بنايو.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

خدمت ۽ چاڪري

(رياضت تہ فقير جو ڏاج آهي، ڏنو ويو آهي تہ فقير گھڻو ڪري خدمت ۽ چاڪريءَ جي ڪمن ۾ آپو وڃائڻ ۽ خودي گنوائڻ ۾ پنهنجو سمو سجايو ڪندا آهن. روهڙيءَ جو مست فقير سائين پاروشاهہ اوائلي اوستا ۾ درياهہ جي ڪنيءَ تي عامن جي سهنج لاءِ پاڻيءَ جا مٽ ڀري رکندو هو. ڀائي وسڻ رام ساڳي ريت انڌن ۽ منڊن جي شيوا ۽ خدمت ڪندو هو. سکہ گرن، سنگت جي سيوا گرو سيوا کان اعليٰ ڪري رکي آهي. صوفين بہ اهو نهرايو آهي تہ خوديءَ کي نيچو نوائڻ لاءِ جيو ڪي ڀاري پائڻ، برتن صاف ڪرڻ ۽ ٻيا ڪنين اهڙا ڪم ڪرڻ گهرجن، جنهن ۾ جيو جو اهم پاءُ يعني ايمان يا غرور مان نڪري نياز جي دائري ۾ داخل ٿئي. جنيد فقير کي پهريائين جوٽ ڪٽڻ، برتن صاف ڪرڻ، ڀاري پائڻ ۽ رڌڻ پچائڻ جو ڪم ڏنو ويو هو. سنت فرنسنس جي ٽولي ۾ جيڪو بہ داخل ٿيندو هو، تنهنکي رڌني جي اٽي ويٺي، ڀاري ۽ برتن ڌوئڻ جو ڪم ڏنو ويندو هو. پانڊيڙو جي پاڻمرادو رياضت ۾ ٽا منهن وجهن، تن ڪي

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

آسيسون بہ اللهہ لوڪن جون اوس ڪنٽيون آهن. ڪي ڪم، ڪي ڪرم (مهرباني) اهي ھئي جڏهين ٻيلهہ ٿيون ٿين، تڏهين پانڌيڙوءَ ڪي پروازي پرَ ٿيون ڏين. بيڪار ويهي وقت گهارڻ، ٻين جي محنت جو ڦل ماڻڻ، پاڻ تي بار چاڙهڻ جو چارو ڇيو اٿن.) فقير صاحب بہ وندر ۽ وروٺهن ڪرڻ لاءِ پاڻ ڪي ڪاٺين ڪرڻ جي ڪرت ۾ رڌل رکندا آيا. شيوا ٽهل بہ سندن چڱي چوکي ڪندا آيا. سامي صاحب فرمائين ٿا:

"سوئي شيوڪ جاڻ - جنهنکي سڪ سچڻ جي
شيوا ۾ سنمکہ رهي - ڪڍي پنهنجو پاڻ.
سامي ڏسي پاڻ - اندر ٻاهر سپرين."

خذمت ۽ چاڪري سان دشمن جي دل بہ هري ٿي سگهجي، ڪنور جو قلوب ڦيري ٿو سگهجي؛ انسان ڇا مگر پکيءَ پسونءَ کي وس ۾ آڻي ٿو سگهجي؛ هت تہ جوڳي هئا. سندن خذمت ڪين خوش ڪري ڇڏيو. هنن فقير صاحبن کي موٽ ۾ مهمانيون خوب ڪرايون. ڪين پنهنجو ڪري ڇڏيائون. روٽي بہ ڪاٺئن رکي نہ ڇڏيائون. مطلب تہ دکہ سکہ ۾ سندن پاڳي پائي بنجي پيا.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ٻہ شينهن

(شير چيريندڙ ڦاڙيندڙ جانور آهي. پيار جذٻن جيو جي نس نس ۾ ناچ ڪرڻ ٿو لڳي ته ڏڪار جي ڏڏڙ سندس اکين کي انڌ ۾ وجهي ئي ڪين ٿي، عام ته يوَ ۾ پرجي شينهن کان اهڙو ته ٿا ڪنبن جو ڪين خبر ئي نٿي رهي ته ڪٿ ۽ ڪيئن پنهنجي جان بچائجي.

زوراور جي زبر زور تي زيردست ڪيئن بنجي ٿا پون. جهنگل جو بادشاهہ مٽيءَ جي پتلي جو سلامي ٿئي، سو ڏيکاري ٿو ته اهڙيءَ مٽيءَ جي مالڪ، خاڪ کي پاڪ بنائي، منجهس روح ٻي ٻاڪ کي سجاڳہ ڪيو آهي، جنهنکري شينهن ۽ ٻڪريءَ ۾ ڪا ٻيائي ڪيس پاسي ئي نٿي. پر مٽي جا مردن ۾، تنهن اڳيان ته اهي ٻہ ته سر جهڪائين ٿا.) ٻہ شير هرروز لاهوت جبل ۾ فقير صاحب جي مڪان تان لانگهائو ٿيندا هئا. فقير صاحب اڳيان سجدو ڪري اڳتي هليا ويندا هئا. هرروز سندن ڪار اهائي هوندي هئي. فقير صاحبن وٽ جي ٻہ وينا هوندا هئا، تن کي حراس ٿيندو هو، هو ڪين چوندا هئا "اوهين ڊڄو نہ، اوهان کي چوندا ڪي ٻہ ڪين." وقت خير جو گذرندو رهيو.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

باهہ ڙي باهہ

(باهہ جو سياءُ آهي ساڙڻ ، صاف ۽ نرم ڪرڻ ، سڌي چيز جو موڙڻ ۽ جهورڻ سهنجو بنائڻ. مگر جنهن مٿان عشق آرو ٿو ڪري ، سو سدا گرم ٿو رهي ، نري بلڪل نٿو. اوائلي اوستا ۾ لوچ جي لڪہ سندس مکہ مان نڪريو ٿي وڃي ، مگر جيئن وڃي پچندو ، تيئن وڃي مٺو ٿيندو. ناز پنهنجي صورت بدلائي نياز ڪي پنهنجو راز ٻڌائي قدم اڳتي هلائيندو ٿو رهي.)

ڳالهہ ٿا ڪن تہ باهہ برهہ جي ڪان فقير صاحب بہ آزاد رهي نہ سگهيا. دونهين دکيل هوندي هين. صبر ۽ تحمل کان ڪم بہ خوب وٺندا هئا ، مگر وقت تي باهہ پڙڪا اهڙا ڏيندي هين جو پاڻ مرادو سندن زبان مان نڪري ويندو هو "ابا پاڻي ، ابا پاڻي" سياري جي چيندڙ سرديءَ هوندي بہ ٿڌي پاڻيءَ جا پارا مٿان وجهندا هئا. انهيءَ جوش جي جولان ۾ اچي ، ڪلامن مٿان ڪلام سندن زبان مان ازخود وهي هلندا هئا. هڪڙي وقت هينيون ڪلام پڻ جوش ۾ چيائون :

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

"واهہ باهہ، برهہ دي ٻڙڪي، دل جيبان جهڙجهڙ جهڙڪي
۱- اندر هوهو، ٻاهر هوهو، هوهو، هرجا ڪڙڪي
۲- دلبر دا دل ديرا هوئي، خام خيال ڳيا سڙڪي
محبت دا ويڪو مچ مچائڪي - ماهي ويڙهي آيا وڙڪي
قطب تنهن گهر آتشَ آئي، جنهن گهر آيا چڙهڪي

انهيءَ باهہ جي ٻنيٽ ۾ ايترو تہ رهندا هئا جو سندن نيڻ سدا اُنهيءَ نوراني نظاري ۾ محو هوندا هئا. ڪين هن دنيا جي ديدار جي آس ورلي ڪن ماتر مس ٿيندي هئي. انهيءَ ڪري ڪنڌ سندن سدا ڪريل هوندو هو. سينو ساهي هلڻ سهاڳڻ ڪي سونهين بہ ڪين ٿو. مٿڪو سندن جسم جو ٻجي پيو هو جنهنڪري اکيون سندن عجيبن جي اسرار ڪان آزاد ٿي سگهنديون ئي ڪين هيون.

جڏهين جڏهين جبلن جي سئر تي نڪرندا هئا تہ گهران ماني ڪائي نڪرندا هئا ۽ گهر جڏهين وري ايندا هئا تہ ماني اچي ڪائيندا هئا. چو نہ مهينن خواهہ سالن جي ساهي وچ ۾ اچي وجي. ايهو وچون ويلو قدرتي مگي ڦل يا جهنگلي ميوي تي گذر ڪندا هئا.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

جبلن ۾ جوت

هميشھ ائين پئي ٿيو آهي تہ جڏهين جيون کي جمال ۽ جلال جي جلوهہ پسڻ جي جک جکہ پئي جاڳي آهي تہ هو جبلن ۾ پئي ويا آهن. جن جن جو قول سمي جي کنهن خاص حد لاءِ نہ هوندو آهي، انهن کي جوت يا روشني جبلن مان ئي حاصل ٿي آهي. جيترو جيو مٿاهين چوٽيءَ تي چڙهندو، اوترو ئي آواز عامن جا کيس کپائي نہ سگهندا ۽ وري اوترو ئي هو الاهي آوازن کي جهٽڻ ۾ برکہ ٿيندو. حضرت موسيٰ هميشھ جمالي جلوهہ پسڻ لاءِ جبلن ۾ ويندا هئا.

اهي ظاهري جبل مشهادي جي جبلن سان تشبيهہ پڻ رکن ٿا. حضرت عيسيٰ اعليٰ ۾ اعليٰ الهام "پهاڙ تان اپديش" ڏنو آهي. ساڳيءَ طرح پهاڙن تان ويد، ٿمپد، قرآن ۽ ساري خلقت لاءِ خدائي الهام پي آيا آهن. انهيءَ مشهادي جي چوٽيءَ تي چڙهي قطب شاهہ وڏي چمڪندڙ ستاري وانگر چمڪاٽ پنهنجن چوٽين ۾ عامن کي پئي ڏنو آهي.

ائين هجي تہ فقيرن کي حياتيءَ جو سفر سٽيندي کيترن هنڌن تان لنگهڻو پوي ٿو، کيترن ماٺهن سان ملڻو پوي ٿو.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڪيترن اڻاون آستانن تي رهنو پوي ٿو. انهن مڙني منجهان ڪين ملهائتو موتي لهڻو ٿو پوي، جو هو پاڻ وٽ ڪين ٿا رکن. عامن کي اهوئي ٿا آڇين. پاڻ ڀ فرمائين ٿا "پيتي ڪي پيتر امول داٿا" دنيا کي دکھ جو دائريو ڪري سمجهيو ويو آهي، مگر جڏهين نہ اهو "امول داٿو" پيتي کولي جيو هٿ ڪن ٿا تہ اها سکھ روپي ٿيو پوي.

شايد اهو داٿو ڪٺيءَ ڪان ڀ آبدار، عيب ڪان آجو، غيب جو ساڃو پاسو آهي، جو جدا جدا جيو جهل پنهنجيءَ سان، نگاهہ پنهنجيءَ مان اُن دواران. نظارا پاٺواٺون ٿا پسن ۽ هرهڪ ڦٽيل روح کي پيا ڏس ڏين.

شاهہ صاحب لوڪ کي للڪاري پڪاريو.

"هل هيئن سين هوت ڏي پيرين پنڌ وسار.
قاصداٺي ڪار، ڪين رساٺي ڪيچ ڏي."

بيدل صاحب اڄ ڪالهہ جي زماني جي عالمن کي چيتاوني چٽي ڏني آهي :

نهين حاجت پڙهڻ پڙهاوڻ دي
سکھ رمز وجود وڃاوڻ دي.
اکڙان دي وچ جو ڪوئي اڙيا
عشق دي چاڙهي مول نہ چڙهيا.
اثباتي دا علم جو پڙهيا،
موج آنهان سر ساوڻ دي".

سائنس ۽ علم جي واڌاري ڪري انسان سمجهڻ لڳو آهي تہ قدرت جي غيب جو ڄاڻو ٿي ويو آهيان ۽ وڏي وٽ واري هستي، الستي "آنءُ آهيان". عالمن، فاضلن لاءِ ئي فقيرن جو پيغام پلئيو ويو آهي ڪيئن؟ نہ. الهام عامن کي اوندهہ

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

۽ عذاب کان ڪيڻ، بند مان آزاد ڪرڻ لاءِ آهي. فقير تہ دم دم ائين هوڪو ڏيندا رهيا.

"پنهنجو نصيرا ترڪ ڪر- هستيءَ کي تون غرق ڪر"

ايها هستي، جوانيءَ، جمال، جلوهہ، جي مستي، جيو کي رڻ ۾ رلايو ٿي ڇڏي، ڪيس وستي ۽ وسنو مان لڏايو ٿي ڇڏي. فقير وري بہ آواز اُٿاريو-

"اول نفي ڪر نانءَ- پوءِ اثبات ڪر الله کي"

عام تہ علم ۽ عقل، نالي ۽ ناٺي پويان حيران پريشان هوندا آهن. فقير صاحب بہ سمجهو تہ ٻارڙا ٿورو علم حاصل ڪري پاٺڪي واصل وصل جا ڏٺي سمجهي دڳ وڃائي ڇڏيندا، تن کي تلقين ڪئي اٿن جا هيئين سان هنڊائڻ لائق آهي.

"پڙهج، پروڙج پاڻ، پوٿي پنڌ پرائو."

لنڪا گنگا سر ۾ سامي، مٺن ماري تون ماڻ
رام ڪنئيا ويڙهي وسي ٿو، تنهنکي صحي سڃاڻ
سيتا لڇمڻ سندي دواري، جولي تنهنکي جاڻ
قطب رام رحيم اندر ۾ - پئي پسڻ ۾ هاڻ

پنڌ پرائو، ڏس پرائو، وس پرائو، رس پرائو، اهي مڙيئي آزادگيءَ ۾ اٽڪون آهن. فيلسوفن جو چوڻ آهي تہ حقيقت اُها آهي، جا پنهنجي آزمودي ۾ آئي هجي. ٻڌل ڳالهين تي ٻانور رکي پنڌ پنجي ٿو تہ آزمودي هيٺ اچڻو اوس ٿو پوي. پنڌ ڪبو ئي ڪين، صرف هوشياريءَ سان هوڪو پيو ڏبو حق جو تہ نيٺ پڙ پڌرو ٿي پوندو. فقير جي اشاري کي امر سمجهي پيروي ۾ پنڌ وجهبو تہ ڪلام جو ڪرتا ٿو چوي اڳتي وڌڻ جي واٽ ملندءِ پوءِ لنڪا، گنگا مٺن ماري تون ماڻي سگهندين. مراد فقير ماڳ انهيءَ مٺن جي ۾ خوب واڇو

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

وڄايو آهي.

"درد دوائي مجرب جنهن کو عشق طبيب کراوي
رتي روڳ نہ رهي اندر وڃ غير گمان وڃاوي
مئن دي پردي ڦاڙ ڪراهڻ، اکين عين وکاوي
يار مراد وسي دل دي، جو کو جهاتي پائي."

مگر انهيءَ مئن کي سمجهڻ سولو سٿرو ڪٿي آهي؟ فقير صاحب فرمائين ٿا تہ:-

"آنءَ ڪيو تو آنءَ چوين تنهنجي بندگي ويلي آنءَ ڪٿي؟"

هيءَ آهي پڙهڻ ۽ پرجهڻ جو پنڌ. قدم قدم تي پاڻ کر سوال. کهڙو هو حال تنهنجو؟ ڪيئن ڪيو تو ڪال پنهنجو؟ سوچ ۽ ويچار سان ئي پڙهڻ وارا "پاڻ" پرکڻ، پنهنجي من جي وچتر ڦير گهير، خيالن ۽ حالن جو ڇيد ۽ ڀيد سمجهڻ جو سعيو ڪري، خيال کي أنهي ملڪ ۾ پهچائيندا آهن، جت چاڻ ۽ چنڊ جي منڊ ڀهي سگهي ئي ڪين. اٽ "پاڻ" کي پلي، وهي "تون" جي تنوار ۾ ڇڏي ٿا ڏين. جت جاءِ نہ ملين جاڙ سندي، تت هار ٻہ جيت سمجهي پاڻ تايو ڏين. مئن تڏهين پنهنجي هستيءَ جي پلاڻ پسي رسي پويون پڳہ وڃي اڳوان ٿي ٿي مليس.)

جبل جهاڳيندي قطب شاهہ جوت جڳائي آهي ۽ انهي جوت سان جڳہ ۾ جهڳہ مڳہ - حق هڪڙي ئي جي تو پسي. "قطب رام رحيم اندر ۾ پئي پسڻ هاڻ." ڪيڏو نہ لامذهب پر حب آهي قطب شاهہ! ڪيئن گهراهہ پانڌيروءَ کي پنڌ ۾، لنڪا، گنگا- رام رحيم سڀ اندر ۾ ٿا ڀاسن. ڪيڏي نہ ويکر مشاهدي جي. شاهہ صاحب ٻہ پنهنجي لاهوتي ٻولي ۾ الايو آهي.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

"تيرٿ تو وٽ تون پڇين گس گنگا جا".

رام ڪلي

سامي تڏهين ٿا چون :

"پاڻ پنهنجو پاڻ ۾ پسيو جنهن نہ پيهي
پريان سندي پار جي، تنهنکي ڪل ڪيهي
وهامي ويئي، هنڪي چپ چٽيندي راتڙي."

اهڙن انيتن اشارن جي اوٽ وٺي سهنجو ۽ سترو تڏهين ٿو ٿئي، جڏهين جيو "عقل" جي اڳواني ڇڏي پاڻ پنهنجي پرينءَ جي حوالي ٿو ڪري، انهيءَ لاءِ پاڻ صلاح ٿا ڏين "جبل جهاڳيندو وت، من ٻاروچي ڪي ٻاجهه پوي."

دلپت سائين چون ٿا :

"جن ترڪ ڏنو طمع ڪي، سي صحي سنياسي
تجي آس عالم جي، او ڦرن اداسي
نڪي ٻوڙن دوارڪا، نڪي وڃن ڪاشي
وينا تيرٿ ڪن تن ۾، دلپت آديسي
تن الک ابناسي، ڏوري لڌو ڏيل ۾"

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

"سڪ"

"سڪ نہ آهي سٽري ڪڻ پروڙي پير
ڪسڻ ڏاران ڪير ڪري سڏ سڪڻ جي."

شهہ ملڻ جي چاهہ جن جي اندر ۾ ٿي اُٿي، اُنهن جي نيڻن جي ننڊ حرام ٿيو پوي. ظاهري دنيا ۾ استري پنهنجي پتار ڪي پاڻ ارپي سندس خدمت ۽ چاڪريءَ ۾ پاڻ گم ڪيو ڇڏي، تڏهين مس پنهنجي مالڪ جي من مندر ۾ آڪيرو ٿي اڏي. روحاني سهاڳ ڪي پائڻ ڪو سولو سٽرو ڪم ڪينهن. سهاڳ لاءِ سور، سجاڳ ٿئي ۽ جيو ساجن لاءِ تڙڦندو رهي. اها وري تصوير جي ٻئي پاسي جي ڪهاڻي آهي. هندو شاستر تہ پتي پتنيءَ جو سنبنڌ نفيس، نازڪ، ڳجهو تہ ٻہ ڳوڙهو سمجهندا آهن. گوپين بندرابن بهاريءَ ڪي پنهنجو گهوٽ ڪري پئي پوڄيو آهي. ڪرستاني عارفن ۽ صوفين پڻ پير پوئتي ڪين پئي رکيو آهي. پاڻ ارپڻ، پنهنجي هستيءَ ڪي "همہ اواست" ۾ گم ڪرڻ لاءِ هنن اهو پريم جو پيچ سولو ۽ سهنجو ڪري سمجهيو. انهيءَ پيچ پائڻ لاءِ نہ پنڊتن ۽ مولوين جي ضرورت ٿي ٿئي، نہ شاهدن گواهن جي گهرج ٿي پئي. دل جو پرچو ٿيو، پيچ پيو. اڪيون پوءِ ڪلي ٿيون پون. جيو ڪي تڏهين خبر ٿي پئي تہ هن دنيا اندر ڪيترين پيون ٻہ دنيائون آهن. هرڪو پنهنجيءَ دنيا ۾ پيو رهي، هرڪو

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

اُنجا سپنا پيو لهي، ٻالڪ ساگر جي ڪنار تي واريءَ ۾ ويهي پنهنجيءَ دنيا جو دائريو ٿو لهي، راند ڪندي پنهنجن ساٿين سان ڪيڏاٽن جي ڪيل ۾ هو آئينده جي جيوت جو ميل جهيل ڪري ٿو گذري، گڏن گڏين جي مڱڻ ۽ شاديءَ ۾ هو پريم نگر ۾ پير رکي وري پر پکيڙي اڏامندو ٿو رهي، انهيءَ دنيا ۾ سهاڳ جي وياڳ جو پڙدو آهي، مگر سمي پائي اها يادگيري سندس چت تان متجيو ٿي وڃي، اوچتو ئي اوچتو هڪڙيءَ سهانيءَ گهڙيءَ سندس اکين ۾ عجيبن جو اسرار اچيو ٿو گهر ڪري.

عالم جي دنيا پوٿين ۽ ڪتابن جي آهي، ته عامل جي عمل جي؛ گويي جي دنيا آواز ۽ ساز جي، ته نقاش جي رنگ ۽ راز جي؛ نٽ جي دنيا امنگ جي ڍنگ، لوڏ ۽ ڪوڏ جي، ته شاعر جي دنيا پروازي، سونهن ۽ سازي جي، آزادي ۽ نئين آبادي جي آهي - پر اها دنيا ئي نرالي - جنهن جي چپن تي نه لالي، نه مسڪراهٽ جي اُڇالي؛ جنهن جي دل "پاڻ" ڪان خالي، بي حالي، بي خيالي - جا سدا آهي هٿ پنهنجي والي، جنهن ڪي هن خوشيءَ مان خاوند بنايو، جنهنڪي هن هيج مان حاڪم ناهيو، جت "پنهنجي" خوشي خال ۾ غائب ٿيو وڃي - جت "دعويٰ دريءَ جو ناهي دم، ڪر ڪوهيارل پنهنجو ڪرم." اهڙي دنيا جي رهواسين جي نيڻن ۾ نياز جو نار، دل تي درد جو باز، زبان ۾ هيڻن جو نار، هٿ هلڪو، پير پروازي، روح رضا سان، راضي ٿي، اڏاريون ڏيندو ٿو رهي.

اها دنيا آهي جت دل ديواني هر ڪار ۾ لاثاني ٿيڻ تي گهري، اها دنيا؛ جت قدم رکندي انسان سر جو سانگو ڇڏي لاءِ سنيري ٿو هلي؛ انهيءَ دنيا جي چال نرالي، چال نرالي، انهي دنيا ۾ "مان" نه، پر "تون" والي آهي - "مان" سدا سوالي آهي. خالي آهي.

انهيءَ دنيا ۾ پانڌيرو سهاڳ جا سينگار ڪيو ٽالهي چڙهي

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

هٽ ۾ ڪٿي پير اڳتي رکي چوي ٿو-

"نہ مون سڌ نہ سار اچي عشق آتاريم اوچتي"

عشق ڇا آهي، تنهنجي ڪل ڪاملن ڪي قطري

جيتري مس پئي. صرف چوندا رهيا :

"سانون عشق بتاوي راهہ، عام آکن گهمراهي وي"

اڳتي هلي چون ٿا :

"ڪوئي عاشق هوئي بي سر، بي پا، اس رستي ۾ آويگا

دو جڳ اپنا، جوئي گنوائي، وهہ ئي منصب پاويگا."

عشق ڇا نہ آهي، تنهن باري ۾ چون ٿا :

عشق نهين ڪوئي چرچي بازي،

سولي پر وي چڙهنا ري."

چو ؟ "سولي اوپر سيج پيا ڪي."

شاهہ صاحب فرمائين ٿا :

عشق نہ آهي راند، جيئن ڪيڏنس ڳيرو"

پر آهي بہ راند اُنهن لاءِ جي آهن هيڪاندا حق سان! پل آهي پلارا چونہ چون :

"ويڙهي عشق مچايو شور، پل گئي سڀ مسليٰ اور."

جڏهين قطب شاهہ جي قلب مٿان مينهن محبت جو وسيو، تڏهين تہ هو چوڻ لڳا :

"لاءِ جا مينهن وسڻ لاءِ آيا،

هڻڻ هستيءَ جا گهرڙا ڊاهيا."

موهن فقير بہ چيو آهي :

"نينهن نسنگ، وجهي ٿو ونگ،

اهو اڙٻنگ، نہ تنهنکون سنگ،

جو پٽ هڻڻ جي پچي،

پيو ڪو مچي مور نہ مچي."

جت "عشق ڪري آيو گور" اُت "وحدت رنگ لايا." رنگ بہ ڪهڙا ؟

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

آڙهنگ عشق اڳهم ڪري آيو ، دانا ديدان دل ۾ لايون
ويهي وجود ۾ ووڙ ، اتي پرين آيا."

عشق جو اسرار ڪهڙو آهي جو سالن جو ڪم ساعت ۾ سنپورڻ ڪيو ڇڏي، پر هڪ دفعو جنهن تي عشق سوار ٿيو ، سو خلق کان ڌار ٿيو. جن جي "دل جو ديس عشق سان آباد ٿيو". انهن جو حال ۽ مال برباد ٿيو. شاهه صاحب فرمايو آهي ته

"وهه تڪ واهڙ تڪ- جت نينهن تڪ نرالي"

فقير صاحب به تڏهين ڪتڻ ڪمائڻ ڪي جواب ٿا ڏين :

"رانجهن آيو ڪلي بهار- ڪير ڪتي ڪير ڪمائي
آتڻ آنجو مون نه سيبايو- يار رانجهن سان نيهڙو لاتو
چورخ ٿيا چمڪار
ڪرم قطب تي ڪري آيو- رانجهن سائين پاڻ پسايو
هو هو جا ٿيا هبڪار."

مراد فقير چوي ٿو :

جنهن دا يول سلامت هووي
سا ڪت ڪارڻ ڪتي
ڦري البيلي، راڄ ڳهيلي،
چرخي تند نه گهتي
ڏينهون اڳي، پهري وڳي،
رنگ برنگي رتي
جنهن تي مهر مراد خصم دي
ياڳ تنهن دي مٽي

سامي جن به چون ٿا :

"ڪتڻ تنهن جڳاءِ ، وچاندر جنهن ور سان"

سهاڳڻ، البيلي چوڻ ڦرندي، ٿلندي، ٺمڪندي وتي. سانگي سان پرڏيهه ڏورڻ لاءِ سهاڳ سنيريون نڪرن يا ڪنهن وڳيا ڪان سهاڳڻ جي سيني مان سندس صورت پاسيري ٿيڻ

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

لڳي، يا لڪ ڇپ واري راند شروع ٿي پوي ته "برهه" جي برسات برسڻ ٿي لڳي. اڪيون آب اڇلايو ڏين. پوءِ ته دل ۾ ريج ٿيو پوي. يادگيري دم دم ۾ ٻج ٿيو پوي. ان پاٿيءَ جي چنڊ تي فصل اُيرندو ٿو رهي. مگر انهيءَ اونداهيءَ ۾ اڪيلائيءَ جي ڪرڙائي ڪير جهلي؟ وڇوڙي جا وجود ۾ وڍ - لوڪ جي ڪل ۾ خواري ڪڍ. پوءِ جهل جهوراٽي ڪي ڪٿان ملي؟

دانهون ۾ آنهون ويچاريءَ وڏيون ڪيون. "مدد ڪج ميهار، او ميهار، ترهو ڪٽي آڻ تار مون".

خوشي، موج، محفل جي مند، ميل جهيل، روپ ۾ رنگ جو عرصو ٿورو، چلپل جو چٽڪو، مگر جڏهين جڳياسو اڪيون ڦاڙي انهيءَ تصوير لاءِ ٿو تانگهي، پير جڏهين پون تا پرينءَ جي ڳولا ۾ پنڌ اٽانگي، تڏهين انڌاريءَ رات ۾ ڪنوڻ جي جهلڪ سندن چت جي چاڪ تي وقت لاءِ ملم مڪيو ٿي ڇڏي. اها جڪ جڪ، اها جاڙ، جيو ۾ جاڳي ئي تڏهين ٿي، جڏهين "دريءَ منجهاران دوست ليئڙو پايون هليو ٿو وڃي." سهاڳڻ ڪي سهاڳ جو قدر تڏهين ٿو پوي، جڏهين پيتار ڪان ڌار ٿي ٿئي. هوند نه ته گهٽائي متس تابن سندا تير هلائي. انهيءَ وقت "درد" ٿو دل ۾ جاڳي. تڏهين ته فقير صاحب پڇن تا:

درد خريد ڪيتوئي وحدت جا وڻجارا
لڳي بازار برهه دي لايون ني سودا سسيون دا
چايوني عشق آزارا

مراد فقير ٻه فرمائين تا:

"درد سهڻي دلبر دا، مئن تان سو سڪ سنڪر چايا
مٽ گئي خام خيال خودي دي، جان دل اندر آيا
شال هووي هميشه نوان تت، روز بروز سوايا
برڪت نال مراد جنهين دي، نوش اللهه ملايا."

اڳتي هلي چون تا:

درد نهين ڪو دارون دل دا، جو پيوي سو جيوي،

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

جي ذرا چکن انهيءَ جام وچون ، سي رهن هميشه کيوي
مٹ وجي سڀ مستي "منُن" دي ، هستي حق لييوي
يار مراد وسي وچ ويڙهي ، جو ڪوئي عاشق ٿيوي"

انهيءَ درد دوائي جو داستان لطيف ليلان کي خوب پڙهايو. کيس چنيسر کان ڏار ڪري اچي اٿس وار ڪئي ۽ کيس چيو "چنيسر سين چاڳ متان ڪا منڊ ڪري."

"چٺي چنيسر ڄام سين ليلا لڪايوءِ
تو جو پانيو پنهنجو ، تنهنجو پرو ڪونہ پيوءِ
ڪونروءُ ڪانڌ سندوءِ - دست ڪيو داسڙو"

مراد فقير فرمايو آهي تہ عشق جي هٿان درد جي دوا جي ڪو جيو ٿو ڪاٺي سوئي مرده دل کي زنده ٿو بنائي - پر ايهو عشق جو چون ٿا تہ الھ وٽان ٿو نازل ٿئي اهو رستو کهڙو ٿو وٺي ؟

"نٹُن دلال ، دل سوداگر ڪيتو ئي نام واپارا"

حبيبن جي هٹ تي جيءَ دي دولت ڏيئي اکين کي دلال بنائي ، دل پنهنجي پسنديءَ موجب نام جو واپار ڪيو. مگر مراد فقير فرمايو آهي :

"نٹُن سوداگر ، دلبر سودا ،
عشق دلال ڪيتوسي
سر سر واھ سيو وچ سودي ،
تن من نال ڏتوسي
مليا دوست منٽي دلگيري
سودا ثاب ٿيوسي
رب سبب مراد ڪيتا
جو ڪک ڏيئي لک ڳڌوسي"

اها ڄاڻ تہ ڪک ڏيئي لک ڳڌوسي ، جڳياسوءَ کي اننت آنند جي لهر تي لڏائيندي ٿي رهي. مگر قدرت خوشيءَ جي بي انڌ وهڪ سهي سگهي ئي ڪين. چنڊ اجا روشن ٿي رونق

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڏيڻ جي ڪندو ته ڪکر ڪارا مٿس اچي موهت ٿيندا ۽ سندس سموري سوجهري کي پنهنجي پاڪر ۾ ڍڪي ڇڏيندا. جڏهين جڏهين جيو جي مٿان ڪارا ڪکر اچي ڪڙڪندا آهن ته ڇنبو آهي ته هن لاءِ **نسوري رات آهي.** مگر پريمين لاءِ اها انڌاري رات، روح جي رڄ **رات** ڇني اٿن. جڏهين سندن جيوت ۾ جوت جاڳرت نٿي رهي، ٽڪ ڪري، يا ٻئي طرف جي قدرتي ڇڪ ڪري، جڏهين نه دل مان اها تازگي، اها يادگيري، اها روشني، غائب ٿيو ٿي وڃي، تڏهين ته جڻ فاعل مٿان بجلي ڪم ڪرڻ ٿي شروع ڪري. ڪيترا پانڌيڙو پنڌ ۾ پنهنجو هنڌ وڃائي ولهه ۾ واڪا ڪندا ٿا رهن. انهيءَ حالت کي شاهه صاحب پنهنجي لطيفي للڪار سان سر سهڻي، مومل، سسئي ۾ خوب للڪاريو آهي. ڏير جڏهين سسئي کي پنهون کان ڇني اٿن تي پلاٽي ويا ته ننڊ مان سجاڳ ٿيندي سندس **اکين** ۾ اوندهه **ڇانئجي وئي** ۽ واڪا ڪري وڪون هڻندي وئي، **مومل** ڪان جڏهين **راڻو** رسي هليو ويو ته چوڻ لڳي :

"راڻو رات رسي ويو ماريس تنهن مذڪور
جانب جدائيءَ جا پل پل پون پور
وهڻ مون وهه ٿيو، وڃان ٿي وهلور
اندر آڳيون لايون سوڍا تنهنجي سور،
طعنا ڏيم تور، آءُ ته پرچون پاڻ ۾"

اڳتي هلي چوي ٿي :

"ڪاڪ ڪڙهي وڻ ويا، لونو لڏاڻو
تو پڄاڻا سپرين، آتڻ اجهاڻو"

جس به شايد جفا کان سواءِ مليئي ڪونه ٿو -

"جس جفاريءَ نه ٿئي، جفا وارين جس،
ستين ساٿ وڃائيو، گولي ڇڏ م گس
ليڙن جو **لطيف** ڇئي ڏونگر ڏيندءِ ڏس
پنهون اچي پس، سر پر هلي سسئي."

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

آسمان ۾ آفتاب جو جلوو ڇونہ هجي، سندس پردي پويان وچڻ تي ستارن جي جهرمر، چنڊ جي منڊ ڇو نہ هجي، شادمانو ۽ شغل، محفل جو هل شل، ساري جهان ۾ ڇو نہ هجي، تہ بہ هڪڙيءَ دل ۾ "شب تاريڪ" انڌاري رات هوندي، گهاٽي بن جي انڌڪار کان وڌيڪ انڌاري، گهاٽي ڪاري رات هوندي، جنهن مان جادوگر جو جلوو غائب ٿي ويو هوندو. انهيءَ ڪاري رات ۾ شاهہ، سهڻيءَ کي ڪچو گهڙو ڏئي، جنهن تي بہ هوءَ عشق جي آڌار تي ترڻ کان ڪين ٿي مڙي. ڇاڪاڻ تہ شاهہ چوي ٿو :-

"آرياڻي اوهان نا ڏنو هو، جيڪي ڏٺو هو مون،
سج، چنڊ، تارا، ڪتيون، تنهن کان محب منو هو"

وري اڳتي ويس بيو پهري ٿو چوي :-

"م ڄاڻان کهڙي ڏوهہ، ڇوري ڇپر ڇڏي ويا"

آڪاٽيون نہ آهن، مگر تجربا آهن، جي شاهہ صاحب پانڌيڙن کي پٽي ٻڌايا آهن. فقير صاحب بہ چون ٿا :

هي سرتيون سور اهو؛ جو دوست کان دم ڌار وڃن ٿا"

جڏهين اهو سور سرت ۾ سوجهري وارو ٿو ٿئي تہ پانڌيڙو پلڪ پلڪ چلڪندو ٿو رهي. ڪيس اها لوچ ۽ پوچ اچي ٿي پندا ٿئي تہ شايد هنڻ منجهاران هاڻ وڃائي ور ولهي ٿيس. پوءِ اچي ونيس ٿي پنهنجي قولهہ. مطلب تہ پهريائين تہ نراسائي ۽ نااميدي، پوءِ ملولي ۽ مايوسي، اوجاڳا ۽ آقرڻ. سور يڪتار سندس سيني ۾ هلندو ٿو رهي. حضرت عيسىٰ فرمايو آهي تہ سولي جنهن تي توکي چاڙهيندا، اها پنهنجن ڪلهن تي کڻڻي بہ توکي ئي آهي.

جسماني ريت جي پريتم جدا ٿيو وڃي تہ انجي موٽڻ جي مهل ۽ منڊ ۾ جيو اکيون وجهي ٿو وهي، ڇو جو وقت

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڦرندو ٿو رهي، پر دم جيڪڏهين دوستن جي يادگيريءَ کان خالي ويو تہ گناهہ عظيم ٿيو. جسم جي جدائي پيرن، فقيرن، ساڌن، سنتن، جن کي ساڪي سروپ پئي سمجهيائون، انهن جي بہ ٿي، مگر جيو جو قدم شل دم تي قابو هجي، اڳتي هلي چونٿا :

"سو دم سرتيون مون نہ سيبايو ،

جو دم جدائي جو سر آيو ،

غم ڪري ٿو چوراهو"

جڏهين اهڙو سمو اچي ٿو بنجي، تڏهين عارفن اوير خواهہ اولهہ ۾ ائين پئي سمجهيو آهي ، جيئن ٽالر (Tauler) چوي ٿو "ائين نہ سمجهڻ گهرجي تہ ڌٽي تعليٰ هميشهہ پيو پنهنجن ٻالڪن کي لاڏ ڪوڏ مان ڪڏائيندو ، مگر وقت ايندو جو هو ڪين هوشيار ڪرڻ لاءِ ، سجاڳہ ڪرڻ لاءِ ، ڪانئن ڪسڪي ويندو ; جيئن هو سندن جهلڪ پويان ڊوڙون پائيندا رهن."

انهيءَ اناريءَ رات ۾ جيو واپار ورتي چڙي، ارپڻ ورتي ڌارڻ ٿو سڪي، "پاڻ" چڙي انجي شرڻ ونڻ ۾ ٿو آنند ۽ سک سمجهي. بڪايل روح کي جيڪي بہ پريم جي موٽ ۾ پڙ ٿو پئي، سو قبول ٿو ڪري "ڪين" قبولي ٿو سڀ ڪي جي عيوض. ڏسي ٿو تہ سندس روحاني جيوت جو بنياد پڙڪندو ٿو رهي. انداريءَ ۾ سندس گذر ٿيندو ٿو رهي، صبح جو ڪو انجام يا آسرو ڪيس آهيئي ڪونہ. جرمن عارف هنڪي پورن ارپنتا ، يا مردانگي جي نرموهتا ، يا پريم جي ڪوٽي ٿا ڪوٺين.

انهيءَ رج ، سچ مان سورمو صحيح سلامت صدق سان ساٿ ڏيندڙ کو ورلو ٿو اکري پار پئي. پر سندس اڳيون ايمان ۽ اعتقاد ڪيس يادگيري ٿو ڏياري. جيئن شاهہ صاحب فرمائين ٿا :

"ڪڏهين طاقيون ڏين ، ڪڏهين ڪلن در دوستن جا ،

ڪڏهين اچان ، اچڻ نہ لهان ، ڪڏهين ڪوٺيو نين ،

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڪڏهين سڪان سڏ ڪي، ڪڏهين ڳجهاندر ڳرهين،
اهڙائي آهن، صاحب منهنجا سپرين."
اڳتي وري چون ٿا:
"ڪڏهين در ڪشادا دلبر سندا، ڪڏهين پوريو ڏين
ڪڏهين وڃان، وڃي نہ سگهان، ڪڏهين سڏ ڪرين
ڪڏهين ڪڇن ڪينڪي، ڪڏهين ٻاجھ ٻريا ٻولين
ڪڏهين قول ڪرين، ڪڏهين حرف نہ ڪڇن هيڪڙو"
اهڙي وچتر رنگہ رانول جي ڍنگہ ڪان ناواقف يا اڻپوري واقف کي هميشھ ليلان وانگر ياد رکڻ گهرجي.
"سارج سيئي، ليلان لکڻ پنهنجا
ور سين وڙهيو آئين، ڏوراپا ڏيئي
نہ چاڻان ڪيهي، چنيسر جي چت ۾"
اهي ياد ڪري مومل جيان پنهنجي راڻي کي ريجهائي جيئن هو چوي ٿي:-
"رس م، رسڻ گهوريو، چڙ راڻا ريڏائي
منهنجي ميٽ ميندرا، عاقل اگلائي
لپيٽج **لطيف** چئي ڪامل ڪچائي
ڪر معاف مدائي، تہ سوڍا سڪيائي ٿيان."

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

"سجاڳي"

شاهه عبدالطيف پنهنجي "مومل" جي تصوير چٽيندي ڏيکاري ٿو ته محلن جي مومل ائين سمجهندي هئي ته سندس سونهن ۽ سياڻپ، سون کي سر تريءَ تي رکڻ لاءِ سرڪائيندي؛ مگر سوڍو جڏهين نه طلسم جي ناٽ کي لتاڙي اوڏو اچي تيس، تڏهين طاق لڳي ويس. سندس وڇوڙي ۾ پوءِ ته دانهون ڪري پڪارڻ لڳي. انسان به جيسين تڏين هوائن ۽ هيرن تي هريل آهي، تيسين عيش ۽ آرام جي هنج ۾ ستل ٿو رهي. ڪنهن وقت ننڊ ۾ ساڳي ياجيءَ واريءَ مائيءَ جو هوڪو "پالڪ سوئا، چوڪا" ٻڌي ڇرڪ ماري اکيون مهٽيندو ٿو اٿي؛ عجيبن جي لاءِ اکيون سندس خال ۾ ڳوليندڙيون ڦوليندڙيون ٿيون رهن.

اهڙيءَ سجاڳيءَ لاءِ سڏ ٻڌي سگهجن ٿا تڏهين ٿا، جڏهين گوڙ گهمسان مان نڪري، جبل جي چوٽيءَ تي چڙهي، ڏورانهين ڏيهه جا ڏس موجب گس اکين ۾ وهاري، اندر ۾ نهاري، هيٺ سان هلڻ جو ڪو حيلو ٿو هلائجي. زمين ۽ آسمان، جي وچ ۾ ويهي اکيون اندر ورائي، جهاتي پائي، ڪن ڦيرائي، سوڪيم بنائي، زبان کي زنجير هٽي ذڪر جو، پاڻ جو اڏائي، سوئي ساڪي سروپ سان سينو ملائي.

ننڊ نياڳيءَ سسئي کي پنهونءَ ڪان پاسي ڪيو. فقيرن تڏهين ته پاڻ تي اهو "هوڪي" ڏيڻ جو ڪم هموار ڪيو آهي.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

فقير صاحب چون ٿا :
سنجهي ستي آهين پير ڏگهيري ،
تو ننڊ نہ ڄاتي اپنا ويري
شهہ نون پلاڪي پئي آهين ڍيري ،
تون ڪي ڪر شهہ نو سهاويگي
جتان مل سهاڳڻ آون ، تتان ستيان مول نہ جاون
تيني ڪيتي ننڊ پياري ، اٿان رو رو حال وڃاويگي"
شاهہ صاحب سر ڪاپائتي ۾ ساڳيو سر آلاپيو آهي.
"ڪتڻ جي ڪانہ ڪرين ستي سا هئين هڏ"
وري ٻئي هنڌ چوي ٿو :
"ننڊ نہ ڪر تون نماڻي ،
ڄاڳوڙي جيڏيون رات وهاڻي"
يا تہ ستل کي سجاڳ ڪرڻ لاءِ سچ ٿو چوي :
"ستا اٿي جاڳ ننڊ نہ ڪجي ايتري ،
سلطاني سهاڳ ننڊون ڪندي نہ ملي."
مهاڪوي ٽئگور فرمائي ٿو :
"ننڊ وارا ، اٿو پنهنجي اُجار جي اجهاڳ مان ۽ وري پاڻ
ڄاڻو تہ اوهين اولاد آهيو اُجالي جا"
مطلب تہ جيو کي پهرين تہ نيٽڻ جي ننڊ اُڪوڙڻي آهي.
پوءِ منزل لاءِ رانوتي ڪوڙڻي آهي.
فقير صاحب فرمائين ٿا نہ ننڊ ويري آهي. تون شهہ کي ڪيئن پلائي سُتي پيئي آهين ۽ ڇا جي ڪري شهہ کي وڻندين؟ حضرت عيسيٰ جي اُمت هميشهہ "ڪنت" يا "ڏٺي" جي ڀاو سان سائين جي ساراهہ پي ڪئي آهي. سيني ۾ ان لاءِ اهڙي اُڪير هوندي اٿن ، جهڙي عام طرح سچي سهاڳڻ کي. هندو تہ پنهنجن گرنٿن پڙاندر "ڪانڌ" ئي ڪري قادر کي

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

پيا پوڇين. گرو نانڪ، ڪبير، ميران ڪانسواءِ سيئي سنت پاڻ کي "ڪنواري" سمجهي ور جي ورڻ لاءِ وانجهي ويهي، لڪ ڇپ ۾ آها سڪ سانڍيندا (سواس سواس ۾ ساجن ساريندا) پڪاريندا رهيا. سندن دل پپيهي وانگر "پيا پيا" ڪندي رهي.

اسلامي امت هميشه ائين چوندي آهي ته پيغمبر ﷺ جو محبوب هو. عاشق الله کي بنائي، رسول کي معشوق جو مرتبو ڏنو اٿن. انهيءَ اوٽ ۾ صوفين ساڳيو سر پنهنجي سرايو آهي. ڳولائو هميشه پاڻ کي سهڻي، سسئي، مومل، ليلان ۽ گنڌري جي گوڏڙيءَ ۾ لڪائي پنهنجي لڪايو آهي. ليلان وانگر پنهنجي سائينءَ کي پنهنجي ٻاڏايو آهي.

اهڙي سهاڳڻ جو بيان سامي صاحب به چڱو ڏنو آهي.

"سامي سائي چاڻ، سهاڳڻ سڄڻ جي
جنهن پرچايو پرينءَ کي، ارپي پنهنجو پاڻ؛
سنسي ريءَ سيوا ڪري، سڪ، صبوريءَ ساڻ؛
پوري تنهنجو پاڻ، خاوند خالي نه ڪري."

•

"چرخو چت سندو، سدا سهاڳڻيون سورين،
رينگٽ سان اوراٽا عجيبن جا اورين،
منهن ڪيئن سي موڙين، ڪاٽياٽيون جي ڪانڌ لئي."

انهيءَ چرخي جي چڪريءَ کي، چڪر، جي چت کي آهن انهن سان ڀيٽ ڏني ويئي آهي. انهيءَ ڪري چون ٿا "چرخو چوري ڪت ڪاتار" وري چون ٿا :-

"سي تو ويهي وڃائيا، جي ڪتڻ سندا ڏينهن،
ارٽ اوڏي نه تيئن، پوري پوري، سيئن
تند پسندينءَ ڪيئن، هاڻ تون وڏي تنئنءَ."

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

شاھ پانڌيڙوءَ کي وري ٻہ پڪاري چون ٿا :
"پوري تو سين پاڻ، ڪانڌ ڪريندو ڪيترا ؟"
ساڳيو ئي سر فقير صاحبن ڳہ هلايو آهي :
"ڪت چرخا ، تا شھ نون پاويگي ،
تيڏي ننڌ نہ شھ نون پاويگي.
اٿي جاڳ سويلي آتڻ وچ آوين ،
ٻھ چرخي سي چت لاوين.
گھن پانديان ، شھ ڪن جاوين.
اٿان اپنا پاڳ وڏاويگي ،
قطب ڪانڌ جنهائين ريجهايا ،
انهان نانو سهاڳڻ جڳ وچ پايا ،
شاھ تنهان تي لطف هلايا ،
هردم شھ ڪن جاويگي."

شاھ صاحب ٻہ فرمائين ٿا :-

"اٿي ڪاپائتي آڏيءَ ڪت
پيرج پيرم رويو رت
ڪر سدا تون هيئن قرار
چرخو چوري ڪت ڪاتار."

اڳتي هلي چون ٿا :
"پنهنجي تند تو آڏو ايندي." ۽ ان ڪري صلاح ٿا ڏين
"روئي ريجهائج ڪانڌ ڪنوار ، چرخو چوري ڪت ڪاتار."
مراد فقير ٻہ چوي ٿو تہ "ڪتڻ مول نہ چوڙين"

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

"ويڪ سهاڳ نہ ڪيجي حجت، هوند ڪنون منهن موڙين
چيتن نال قرائين چرخا، هڪا تند نہ ٽوڙين.
هو حليم مراد هميشهہ، نال ادب هٿ جوڙين."

انهيءَ خصم جي خاڪ - سندس قدمن جي خاڪ حاصل ڪرڻ لاءِ بہ فقيرن "پاڻ" سان ڇا ڇا نہ ڪيو آهي؟

سهاڳ جي سونهن جي جهلڪ جڏهين جيو تي ڪنهن ويل پنجي ٿي وجي تہ هن ۾ اها اسات ٿي آٿي جا ڪڏهين اجهامڻ جي نہ آهي. اها آگ پڙڪو ڪائي ٿي اٿي، جا ڪڏهين وسامڻ جي نہ آهي؛ اها طاقت هلڻ لاءِ ٿي ڪڙي ٿي، جا ٿري ڪڏهين ڪين ٿي؛ ڏينهون ڏينهن بيٺي، تہ راتون رات چوٽي ٿيندي ٿي رهي. انهيءَ بعد ياتريءَ کي ڪو ٽڪ نٿو پاسي، ڪا قرباني، ڪا آواگاني نٿي پاسي؛ هرهڪ قدم آساني، هرهڪ مشاهدو حيراني، هرهڪ مجاهدو لاثاني ٿو معلوم ٿئيس. چرخو چوريندي فقير صاحبن جي صلاح موجب "پانديون ڪڻ - شهہ وٹ وڃ - تہ ياڳ تنهنجو پليرو ٿئي.

قطب ڪانڌ جنهين ريجهايو تنهين ئي نانءُ سهاڳڻ جڳ ۾ پايو."

سوامي صاحب بہ چون ٿا:

"جنهن ريجهايو ڪنت آنءُ سهاڳڻ سا چوان؛
چڙهي سڪپت سيج تي، ڪيلي نت بسنت؛
پائي سڪ بي انت، سامي سلي ڪينڪي."

سهاڳ کي ريجهائڻ لاءِ بہ سائين لوڪن رستو صاف ۽ سڌو بتايو آهي - چيو اٿن:

"محبت پائي من ۾، رندا روڙيا جن
تن جو صرافن، اڻ توريو اگهايو"

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

سامي چون ٿا :

"سهاڳڻ ڪا هڪ، پيون سهسين ڪن سينگار ٿيون
سامي سپرين جي جهنڪي سچي سڪ."
سڀ ڏاران سير ڪڏهين ڪنهن لتاڙيو ؟

فقير صاحب ٻه پنهنجيءَ زندگيءَ ۾ "سجاڳيءَ" کي وڏو مرتبو ڏيندا هئا - چوندا هئا :

"برهه جي بيدار ڪيا - سي سامي ٿيا سجاڳ
لڳي سرت صاحب سان، وڏا ورين ڀاڳ
قطب سي هردم هنئون سجاڳ - جن سان نالو نام جو"

اڳتي هلي چون ٿا.

"جي جاڳيون تن ڪٿيو - ستين ڇا وٺيو ؟
ندوري ننڊ تي - ور ڪي ڪيم مٺيو
جن جاڳي نام جپيو - قطب ور ٻه وريو تن تي."

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

پرين جي پار ڏي

پنهون جي پويان سسئي جڏهين ڀاڪاريندي ٿي ويئي ته واٽهرن کيس هٿڪيو. ڇي ڪارا ڏونگر، ڪهه گهٽي، ٻي واٽن تي واري اٿيئي. ڏاهي ٿئي، وري هل وٺاڻ تي. اها مام ڪيس آئڙي ڪٿان ٿي؟ ڪين پاڻ ڇيائين ته پنڌ پنهون جو لکيو منهنجي للاٽ، پوءِ انکي پٺي ڪيئن ڏيان؟ وري ڪن ڇيس ته تکجي پوندين؟. اهڙن کي ڇيائين "ته تڪ ۾ لڪ ڪڏهين مون کونه ڏٺو. تڪ ٿوڪ کهڙي آهي؟ پيرن پنڌ ڇڏيو، ته مونن پر رڙهنديس. جي مونن مڙڻ ڇڏي ڏنو، ته ڇيلهه پر ڇرنديس. جي ڇيلهه جو چلڻ ڇڪي ويو، ته سيني پر سرنديس. جي سيني ٻه سرڻ ڇڏي ڏنو، ته اکين پر هلنديس. پوءِ جي ملي ته ملنديس نه ته گهوري جان جتن تان." اهڙي اُچل ۾ توکل، اٿل ڏاران ڪٿ ئي ڪڇ ٿئي؟ ڇيائونس ته ڏيرن توسان ڏاڍ ڪيو. ڇي منهنجو پنهل ته ڪين هيو. پر جيئن نه وئي پنڌ سٽيندي ته سمجهڻ لڳي "مياروڻ مڙيئي مون ۾ هوتن ۾ نه هڪ." ليلان ٻه جڏهين هوتن سان حجت رکي کيس مٽي تي مٽي ڇڏيو ۽ جنيسر چٽ تان ڪيري ڇڏيس تڏهين چوڻ لڳي :-

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

"ڏاهي هيس ڏيهه ۾، سرتن منجهه سڃاڻ،
ڪاڄا پيرم ڪاڻ، ته منهن مٽانهون نه ڪٽان."

سهڻي به جڏهين گهڙي گهڙو هٿ ڪري سير تي سوار ٿي، ڪچو پرڻ ۾ پرکڻ لڳس تڏهين واڪا ڪري چوڻ لڳي -" ترهو ڇنج م تار ۾، رسج تون رحمان." **مومل** جنهن جي حسن تي ڪئين ڪونڌر قربان ٿي چڪا هئا، جنهن جي اکين ۾ عشق جا الماس هئا، اها به جڏهين **راڻو** رسي ويس ته روئڻ لڳي. سندس مستي، هستي، مٽيءَ سان ملي ويون. پنهنجي سونهن ۾ سڳنڌ سيلهه ٿي پيس. ويني پڪاريائين "موٽ مراني ميندرا راڻا ڪارڻ رب" "رسڻ گهوريو آءُ ته پرچون پاڻ ۾" **شاهه صاحب** جنهن انهن مڙني موملن جي ويس ۾ دل جي ديس ۾ پنڌ پي ڪيو تنهن پڻ هڪ واري چيو:-

"ڏور م ڏيان ڏار، ڏورڻ گهٽو ڏاکڙو،
ڪوڙين لکه هزار، اُن اونداهيءَ انڌا ڪيا"

ڪاري رات، بادلن جي ڪڙڪاٽ، واءَ جا گهوگهاٽ، اِندر جي رٽ جا چيڪاٽ، وسوڙيل جي سيني کي ڌڪايو ڇڏين؛ مگر بجليءَ جا وقتي چمڪاٽ، سندس سوڙهه ۾ سياهيءَ کي هٽايو ڇڏين. جڏهين وسيلا وڃي ٿا رهن، هٿ ڪا هٿي نٿا ڏيئي سگهن، تڏهين اڻ ڏٺل جي آڌار ۾ آسري تي جيو پاڻ ڇڏيو ڇڏي. مگر سڪ وارن جن ڄاڻي ٻجهي خوشيءَ وچان پرينءَ جي قدمن ۾ پاڻ قربان ڪيو آهي، تن کي به هوڏ، حجت ڪينو ۾ ڪبر وقت تي اچي ٿي ويڙهي؛ ڇو جو عشق جو پنڌ پوري ٿيڻ جو ڪينهي. بي انت آهي. اُن ۾ اها به هڪڙي گهٽي آهي، جت جيو پاڻ گمراهه ٿي واٽ ۾ وسيلو

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

وڃائي ٿو ويھي ۽ اُن حد اندر ٿو پيھي، جت رات بن، ڏينھن نہ ڪو، ٿو ڏسي نيڻ ھنجو. پوءِ وينو واڪا ڪري جئن **فقير صاحب** جن ڪيا آھن :-

"سخي سڀاجهل ڀاڄھ ڪريو، فضل ڪيو اوھين ھاٿي
درد منھنجي جو دارون تونھين آھين."

اڳتي ھلي فرمائين ٿا :-
"ڪرم **قطب** تي ڪر تون خالق -
تو بنان ناھي پيو ڪو مالڪ
ڏکہ ڪٿين تون پاٿھين."

انڌاري رات، رڄ رڻ مڙئي پانڌيڙو جي پنڌ ۾ پوڙيون آھن. پانڌيرو جڏھين ذري پرزي ٿو پائي، تہ سمجھي ٿو تہ حاصليات ھڪي ھٿ آئي اٿم. ايھو خيال ايندي ئي انڌڪار اچيو ٿو ونيس. ھٿن ۾ ھيرو نہ ڏسي ھاءِ، ھاءِ، ڪندو ٿو رھي. لوچ جا سندس لنو لنو ۾ لڳل آھي سا ڪيس وھڻ چو تي ڏئي؟ تڏي تتيءِ پيو ڪاھيندو. نہ ڏسندو بستي نہ بر، پيو ھلندو. تر، ٽڪندي پيو جھاڳيندو ٿانءِ پوندوئي تڏھين، جڏھين ٽاٽو ھٿ ايندس. اُن سان اوري پيو اوريندو. سمرنيون ۽ سواس سندس لاءِ آڏيءِ منجھي پيو سوريندو. آھستي، آھستي، خزان سندس ديس مان غائب ٿيندي ويندي ۽ آڏي بھار ڪلي پوندو.

نت بسنت ماٺي اُھا ٿي :-

"جنھن ريجھايو ڪنت، آءُ سھاڳڻ سا چوان
چڙھي سڪپت سيج تي، ڪيلي نت بسنت
پائي سکہ بي انت، **سامي** سلي ڪينڪي."

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

پوءِ پل اهو جيو بيڪس وانگيان چوڻ چوندو رهي :

"آئي بهار بسنت بهاريو ، هرجا برهه بهاري وي
گهٽ گهٽ دي وچ ، جهٽ پٽ جهٽڪي گل ڦل ٿي گلزاري وي
نول بسنت ڀهون دن لايا ، رو مئن گذاري وي
ڀهون دن لاڪي ڦر آيا ، صدقي ڪران جان ساري وي
بيڪس بيوس برهه بهاريا ، دم غنيمت ياري وي"

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

اننت بهار (وشو درشن)

سرءِ جي سڪائيندڙ سايہ هيٺان نڪرندو مس تہ گس ڪيس اُهي اکين چڙهندا جو چوندو تہ:-

"هيءُ شاهہ هزاري دا نيڙي
تنهن نون سمجهہ نہ سگهندي پئيري
رانجهن دم قدم وچ هويا ،
ڪهہ گهتان اهہ ڪيڙي
رانجهن ساهہ پساهہ سين هويا ،
ڏي ڏڪان نون ڦيري
ونحن اقرب آکہ البيلي،
آ بئني وچ ويڙهي
دين دريا دا ڪرم قطب تي ،
نت ناز ڪري ٻڌ چيري."

وچوٽي، جڏهين ويندي ٿي رهي، تہ روشني روح تي تڏهين ٿي لهي. پوءِ تہ مستيءَ ۾ ڦوليو نٿو سمائي، پاڻ ڪي

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

عتاب ڏئي پيو سمجهائي. اجايو تون رڻ ۾ ڀٽڪندو ڇو رهين. رانجهن تہ ننهن جي ماس کان بہ ويجهو آهي، انکي وساري وهين ڪيڏانهن ٿو؟

"رکين ٿو طلب جي دعويٰ،
وتين وحدت وسارين تون."

اڳتي هلي فرمائين ٿا:-

"رکج تن طلب نت تازي، مرڻ مرڻو اڳي غازي."

اها طلب تازي تڏهين ٿي رهي، جڏهين اکين کي هرهنڌ انجو نظارو ٿو ملي. هٿ کي هاج سندس هٿ ٿي اچي. ڪن کي واڪاڻ ۽ زبان کي ذڪر پاڻ واٽون ٿو پڙ پئي. پوءِ جت ڪٿ صاحب وسندا، چوندو رهي ٿو "چڙيا چينگاري تون تون، ڪوئل پڪاري تون، تون جي سڀ ۾ تنوار."

"انحد مرلي ڪيا ڏڏڪارا، نائين نين نهار
اندر هو هو، ٻاهر هو هو، هو هو جا ٿيا هڪار
ڪرم قطب تي ڪري آيو، هادي سائين سانگ رسايو
عين الحق ٿيو اظهار"

سامي صاحب چون ٿا:-

"انئي پهر وڄي مرلي من موهن جي
ٻڌي ٻن ڪنن سان، سامي ڪين رڄي
توڙي پرين تجي، تب ڏن مڙيوئي ڏيان ۾"

نہ صرف ايترو پر اڳتي وڌي رکندي چون ٿا:-

تن ۾ تنبورو اصل وڄي ٿو آد جو
ٻڌي ڪو ٻانيڻ چوي، ساڌو جن سورو
جنهن کي گرو پورو - ازغيبي ملي."

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

فقير صاحب فرمائين ٿا :- تہ اهو "وشو درشن" هرهنڌ هو "تون - تون" جي تنوار هاديءَ جي هدايت ۾ حڪمت ڏاران هٿ ڪين ٿا اچن. ان باري ۾ هادي جي هدايت وارا ڪئين قول آهن جئن تہ جاڳڻ بابت چون ٿا.

"جاڳ سمجھ هيءَ ساعت ڙي -
نت وڃيئي وهاميو راتڙي
ساز سرت جا سڀ ڳڏائين ،
دم دوستن ڪان ڏار نہ چائين ،
تان اچيئي هٿ باتڙي ،
جا تن هاديءَ جوت جڳائي - ڳڏ تنهن سان سرت سيائي
ٿي رهج اهائي لاتڙي ،
چٽ ۾ چٽڪي نام نيارو - لنو لنو اندر تنهنجو نعرو
ڪر تنهن جي تاتڙي"
قطب مهل اهائي آهي - مهر هاديءَ جي ، تان غم ناهي
پاءِ دروني جهاتڙي ،

شيخ فريدون عطار پنهنجي پندنامءَ ۾ پڻ فرمايو آهي "دم غنيمت شمر اي پسر." هاديءَ جي مهر تي صرف پاڻ ڇڏڻ ۽ پاڻ ڪجھ نہ ڪرڻ ، انڪي بہ مجرائي ڏني اٿن ; پر پانڊيڙن ڪي ائين بہ فرمايو اٿن ، جيئن شاهہ صاحب چون ٿا :-

"پاٿھي ايندو بلوچ ، پر تون بہ تڄ ڪا اڳيري
متان ائين چوي پروچ ، تہ ڪميڻيءَ مان ڪين ٿيو"
تنهن هوندي بہ هاديءَ جي مهر ڪي مجرائون ڏنيون اٿن ،
جو سهاڳڻ سهاڳ ۾ سموري سمايل ٿي رهي ، مريد مرشد ۾ گم

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ٿيو وڃي.

هو تہ سدا ئي سدا اھا ٿو الائي :-

"آءٌ ڏڏ ، ڏڏائين ڏڏ ، ڏڏ نہ ڏڏن جھڙو
سٽي آيس سڏ ، ڏاتر تنھنجي ڏات جو"

"مون جيھو ڏڏ ڏيھہ ۾ ، ۽ تو جيھو ڏاتار
جان چڪاسيم چوڌار ، تہ ڪونھي مور مراد چوي"

سامي صاحب پڻ فرمائين ٿا :-

"اھڙي ڪير ڪري ، ساميءَ بنا ستگروءَ
يڳت ، جوڳہ ، وئراڳہ جا ، ڏئي پندار پري
انيءَ جوت اندر ۾ ، ستھہ سڏ ڀري
پلڪ نہ ٽئي پري ، رمتا رام اڪين ڪون."

فقير صاحب پڻ فرمائين ٿا :-

ستگر ائسا پريم لگايا ھيءَ ، پريم لگتي اڪيان ڪليان
ھرجا درسن پايا ھي
ستگر ائسي طاقي ڪولي ، وسر گئي ھي ٻي سڀ ٻولي
ھرجا ھو ھو پايا ھي
ستگر ائسي ڪنجي قيري ، وسر گئي ھي تيري ميري
ھرجا ھڪو نام سمايا ھي
ستگر ائسي ڪنجي لائي ، نام بنا گئي وسر سيائي
ھرھنڌ حق سمايا ھيءَ
قطب ڪا ڪيتا جڳہ سارا ، باقي رھہ گيا نام نيارا
اھا ستگر رمز رلائي ھي.

اھڙن الھہ لوڪن لاءِ روحل فقير چون ٿا :-

"جنھان رمز رباني لگي سي صاحب البيلي
وحدت وچ وصال تنھان ڪون نال سجن ھر ويلي
دوئي داغ لٿوني دل تون ، نت تنھان دي ميلي

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

روحل رات هجر دي هڻي ، مليا يار سويلي"
اڳتي وڪ وجهندي چون ٿا :-
"جنهن کون نينهن لڳا گهر اندر - ساکيون ٻاهر وتي
جنهن کون تار برهه دي لڳي - چرخي تند نه گهتي
جا ڏي ٻانهه ستي شهه سيتي - سا کيون چرخا کتي
روحل رنگ تنهان دا ڳوڙها - جي عشق رنگت رنگ رتي"
اهڙا رنگ ۾ رتل هميشه هولي کيليندا ٿا رهن.
"پريم ننگر کي مانهه - شام سون مئن کيلون هوري
بندرابن مون بين بجاوي - چشمان لاوت چوري
لعل گلال کي بادل بني - پچکارن جهڪ جهوڙي
عطر عنبير کي ڏن متي هيءَ - قيصر ڀرت کٽوري
گگن منڊل مون دامني چمکي - انحد کي گهن گهوري
آپ سون آپهين کينچ ليوهي - پاءِ پريم کي ڏوري
شاهو شاهه کي جب سرلي آيا - پريت لاگي تب موري
غلام علي اب گيان گلي مين - مليو شام کشوري"

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

نام جو نغارو

راز جو ساز ، فقير خاصن کي ٻڌائيندو ، مگر وحدت جو واڄو سڀ اڳيان پيو وڄائيندو. انهيءَ واڄي جي تار ٻڌڻ جو هرڪـ انهيءَ کي جاڳندو ، جو پهرين پاڻ تي پهري سجاڳ هوندو. فقير بہ چورن کي چيتاوني ڏيڻ لاءِ وڏي واکي چوندا تا رهن :

"پورا من انسو اوگن کيو ، نام صاحب کا مول نہ ليو

درد دروني چت نہ لائيئي ، اپنو ، آپي آپ گنوائي

وقت اجايو ويو

نام بنا گئي عمر اجائي ، سمجهي تو من سرت نہ لائي

در در ڀٽڪين پيو"

جڏهين جاڻ سڃاڻ کيس پيئي تہ اڳتي قدم رکڻ لاءِ کيس چون پيا :-

"جاڳہ سمجهہ هي ساعت ري ،

نہ تہ وڃيئي وهاميو راتڙي."

هنيءَ خيال تہ هيءَ ساعت ئي آهي ، ٻي ساعت هٿ ايندي الاجي نہ عجيب آهي.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

عطار، پندنامہ ۾ پڻ چيو آهي "دم غنيمت" يا جئن اولهہ وارا چوندا آهن هت ۽ هاڻ. "Here & now" رابعہ بصري چوندي هئي تہ بيو دم الاجي ملندو کي نہ. فقير صاحب چوندا هئا-

"ايک نام سي کام ري يائي -
اور کام سي جونا ري."

انهيءَ نام سان ٿيڻ لاءِ سالکن کئين کاشتائون تا کائين. پنڌ تہ پانڌيڙو پيا کن، مگر، جن گس لڌو گرنار ۾، تن هو کو هنگلاج جو نہ ڏنو. پر نام جي لام ۾ جي لڳا تن تنوارون ۽ تکيا هن ۽ هن جا مڙيوئي ڀڳا. فقير هکڙي فرمايو آهي :-

"ڇڏي هيءَ، هوءَ کي، نظارو نظر کر."

جن پاڻ انهن ٻنهي طرفن کان ٻئي طرف رکيو آهي، تن کي تجلو طائوسي تو طالع ۾ پڙ پئي، يا کٽي چنجي، تہ نام جي شام اهڙي تہ آهي جو هيءَ ۽ هوءَ کان جيو جو پاند پالهو ٿيو پوي.

فقير صاحبن بہ تڏهين تہ ڏس اهو تا ڏين :-

"هي، هو، ٻئي ڇڏياسون هک نام سان ٿياسون"

جڏهين انهيءَ اوٽ ۾ هلندي هلندي جيو "پاڻ" پلندو ٿو وڃي تہ "رنگ محل" جي رونق اتس اجالو اُجلائيندي ٿي رهي، دم دم ۾ پيو دانهون کندو ٿو رهي :-

"آهيان لڳو تہ تنهنجي لام، بيو تہ سڄهي تو کينکي
هن، هن جڳ کي ترک کيائون، وني تہ تنهنجو نام
طالب تن ۾ تکيو بنايو، کين پروڙيو عام."

طالب جڏهين نام جي کام ۾ کاهيندو ٿو رهي، تہ انهيءَ ڳولا جي لوچ، لهيس ئي تڏهين ٿي، جڏهين وڃي

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

تکل ٿانءُ ٿو پئي، پوءِ تہ صرف ذات جو ظهورو هرهنڌ هر جاءِ ٿو پسي، چوندو ٿو رهي :-

"ذاتي نال رليا ذات - پل گئي سڀ صفات
هرجا ويکان رانجهن وسندا ،
ڏس دوئي دا کوئي نهين ڏسندا
هرکنهن وائي هکو ئي وات"

انهيءَ سرحد تي پهچندي جيو انهيءَ لاهوتي لقاءِ ۾ ٿو ٽٻيون هڻندو رهي، هو ٻوليون ٻيجل واريون اهي ٿو ٻولي، راز ، اهي ٿو کولي، جي صرف راءِ ڏياچ جهڙا سر جو سانگو سٽي ، وجود کي واحد سان وٽي، من مٽي، لوڪ جي ٻوڪ ۽ ٽوڪ کي لٽي، چوندا ٿا رهن :-

"لقا جي لقاءِ ۾ وڃي دل اڙي ،
فنا جي فکر سان بقا ٿي ڪڙي."

جڏهين نہ لقا جي لقاءِ ۾ دل ٿي وڃي اڙجي تہ اتان جند جيئري چڻ مشڪل ٿي ٿئي ۽ جڏهين وري اُت فنا جي فنائي ٿي ٿئي تہ بقا ڪڙي ٿي پئي ٿي، پوءِ هيءَ دنيا هڪ نهر جي وهڪ وانگيان اجهل ۽ ٻي بقا ٿيو پوي. پر پنڌ اجا پراهون آهي. حد تہ فقير کي آهيئي ڪين.

"حد سي جو بيحد چلي، اس کا نام هي پير
حد بيحد سي جو نيارا ، اسا کا نام فقير"

هڪ ڪنڌيءَ ڪان ڪشتي هاڪاري، جا وچ سير تي ايندي، تنهن کي ٻہ ڪنڌيون نظر ايندين. مگر مها ساگر جو مشتاق جڏهين جاڪوڙ ۾ جان وجهي اڳتي وڌندو تہ ڪنهن وقت ڪيس ڪابہ ڪنڌي نظر نہ ايندي.

"اورار نہ پرار ، ويچاريءَ وهہ وچ ۾
سڪي ڏني سپرين ، ٻهُو مڙوئي تار
تون گهڙ ڪيم نهار ، ٻڏندن سين ٻاجهون ڪري."

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

تون گهڙ ڪيم نهار ، ٻڌندن سين ٻاجهون ڪري."

اُن وقت آسرو الڪ ڏاران ڪهڙو ٿي تو سگهي؟ سهڻي ٻه انهيءَ لڪ ۾ جڏهين اچي ٿي رسي، ته دانهون ۽ آهون دستگيريءَ لاءِ ڪيتريون ٿي ڪري. "ترهو ڇنج م تار ۾ رسج تون رحمان" پر اها ٻه هڪڙي حد. انهيءَ حد کان مٿي ٻي حد جت منصور واري "انالحق" جي انحد ڌني وڄندي رهي، تڏهين فقير صاحبن فرمايو آهي :-

"جڏهان واس انالحق آئي،

بي خود هوڪي خودي گنوائي"

"جر تر تڪ توار ، وڻ ٽڻ وائي هيڪڙي

سيئي شيءِ ٿيا ، سوريءَ سزاوار

همه منصور هزار ، ڪهڙا چاڙهيو چاڙهئين."

"سيت پچار پرينءَ جي، سيت هوت حضور

ملڪ مڙو منصور ، ڪهي ڪهندءَ ڪيترا."

جڏهين خودي وڃي ٿي ته دم قدم وڃي حقئون حق ٿو ٿئي ۽ جدائيءَ جو جزو نٿو رهي.

وار جيتري وٿي، پلڪ جي جهلڪ جيتري جدائي، جيو ترار ڪان تکي گهاتي ٿو محسوس ڪري. مگر جڏهين وحدت جي ويڙهي ۾ پير ٿو پائي ته هستي هار ڪائي هتيو ٿي وڃي. پوءِ ته

"مستيءَ ۾ مخمور ڦرن ٿا- هستيءَ لاهي وڃائي" اهڙيءَ اهڙيءَ اوستا ۾ جڏهين عاشق اچي ٿو ٻهي ، تڏهين هن جي حالت اهڙي ٿي ٿئي ، جهڙي سامي چونٿا :-

"منجهين تن تنوار ، وڃي ويل ٻرڪنهن

چنگ تنبورا ڪيترا ، سامي ساز اپار

انئي پهر اندر ۾ ، پل پل پرينءَ پچار

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

كنهن كنهن مڱڻهار ، سوجهي هن سرود جي"

اهڙو جيو جنس ۽ انس جو انت گم ڪيو ڇڏي ۽ "گوپي"
ندرابن جي "پريم پتلي" بڻجيو ٿي پوي ۽ ويني لنوي :-

"مڏر ، مڏر ، مرلي ، ڪان وڄائي مڪ سان
ٻڌي گوپي گوار جي ، سامي سرت ٻلي
اوديا ڳنڍ ڪلي ، ڏسي منهن محبوب جو."

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

وطن ورڻ

جواني ديواني آهي. انجا لاڙا عجيب ۽ اسراري آهن. اهڙي طاقتور، شه زور، زوراور جي ظلم ۽ ستم کان سري پاسو ڪرڻ، پاڪدامن ۽ پارسائن جو ڪم آهي. هندو خواه مسلمان، عيسائي خواه يهودي انهيءَ نقطي تي يڪراءِ آهن ته جوانيءَ جي اجهاڳ جهاڳ ۾ جالڻ جوکائتو آهي. جيسين جڳياسوءَ ۾ جوت جاڳي ۽ انهيءَ جوت مان ڪا جبري طاقت جڙي، تيسين جيو کي ڪنارو ڪري، جبل جهاڳڻ گهرجن. رڻ ۾ راتيون ڪاٽيون ضروري ٿيون ٿين.

قطب شاه جن جي مرشد سائينءَ به اها اشارت اڳ ۾ رکي ٿي ڏسجي، جو چاليه ورهيه لاهوت ۾ پورا مس ڪيائون ته ڪين حڪم ڪيائون "واڳ وطن ڏي ورايو. جبلن ۾ گهڻو ڪي جهاڳيو اٿو. هاڻ ڪو عرصو اچي اسان اڳيان گذاريو."

سج جڏهين مانجهاندي جي تامڻي هٽي، اولهه طرف آله ڪندو آهي ته سندس ڪرڻا تک ۽ تاب ڇڏي آهستي آهستي شوخي تياڳ ڪندا منڙا ٿي پوندا آهن، جن ۾ رنگ برنگي رونق پسي شاعر ۽ فيلسوف، جيوت جي لهر کي ڏسي ڏٺي

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

تعاليٰ جي ڏور ۾ ڏر جو ڏانوڻ ڏائيندا آهن. مگر جڏهين پڙ جوانيءَ ۾ عشق اچي ٿو دل تي ويهي، ۽ دل انهي ديس ۾ ٿي پيهي، جت "سج نه چنڊ کو، نکو رات نه ڏينهن" پوءِ ته اننت ڳولا ۾ جيو وکون وجهندو ٿو رهي.

والد ۽ مرشد جو حڪم برچشم ڪري، منزل پٺي ماڳن تي مڙس مانجهي اچي رسيا. عامن لاءِ عجب هو ته مانجهيءَ سانجهي ڇو لاتي، مگر راز محرمن لاءِ ته عيد هئي ته جبلن ۾ ڪيمياگر ڪين انلاءِ رکيو هو ته سندن صفات بدلجي ذات ٿئي. واپس وري، هڪڙي خاص اوطاق ۾ رهڻ لڳا.

ڪجهه وقت رهيا ته رهاڻ ڪندي ڪندي، اهو سر هلايو ويو ته ڪين شادي ڪرائجي. مس مس جند آزاد ٿي هين، سو وري پاڻ ٻڄيءَ ۾ ڳٽ وجهڻ واجب نه سمجهيائون. پر وري ٻه واڳ ڏئين جي هٿ ڏنل سمجهي، وڏيڪ ضد ڪرڻ واجب نه سمجهيائون ۽ ستگرن جي حڪم ۾ "پلائيءَ جا پيڙ" پسي ماٺ ۾ رهيا. هنن ڪين ائين ٻه فرمايو "جيئن تون اسان مان لعل پيدا ٿيو آهين، تيئن تو مان ٻيا لعل پڻ پيدا ٿيندا."

سندن قول موجب ڪين ٻه فرزند ٿيا، هڪڙو روشن علي شاهه ۽ ٻيو ثابت علي شاهه.

انهيءَ وقت ڌاري سندن والد خاڪي جامو بدلايو ۽ سندن گهر واريءَ ٻه وفات ڪئي. ٽيون دفعو مائٽن ڪين وري انهيءَ گهيڙ ۾ گهيڙيو، جنهن ڪان پاڻ پري رکڻ ٿي گهريائون. انهيءَ گهر مان ٻه ڪين هڪڙو نينگر ڄائو، جنهنجو نالو شمس الدين شاهه هو.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ساڃ سنگت

"جنهنکي رنگ لڳو ، سامي ساڃ سنگت جو
اُتي تنهنجي گهر مون ، اوديا پوت پڳو
کيائين صاف سمجهہ سان پچو ۽ اڳو
وکٽي ڀور ڀڳو ، ستهہ مليو سروپ سان"

چقمق کي پنهنجي وت آهر ذاتن کي چڪڻ جي طاقت آهي. مگر اها مقناطيس ماڻهوءَ ۾ ڌاتوءَ جي چقمق کان چڱيءَ ويکر ۾ ڪم ڪرڻ لاءِ هٿ اچي ٿي سگهي. خيال هڪڙي سگهہ آهي ، جنهنکي ور ور ڦيرائڻ سان بجلي پيدا ٿي ٿئي ؛ اها بجلي برقي طاقت کان باريڪ ۽ وڌيڪ قوت واري ٿي ٿئي ؛ اها ماڻهوءَ ۽ مرونءَ کي پنهنجي دام ۾ قابو ڪري ٿي سگهي ؛ پر اها طاقت تيز ۽ تيجدار جيڪي سو وڌيڪ ٿي ٿئي ، جڏهين اُن تي "نام" جي اٽل بجليءَ جو تجلو ٿو لهي. تڏهين تہ ڌاتوءَ جا چقمق ، مٽيءَ مثل ٿيو پون.

اهڙي اسم واري چقمق ، چيتن چت ، کي پاڻ ڏانهن ڇڪيو وٺي يا ڇڪبيو وڃي. ماکيءَ جو واس مکين کي پٺي مس ، تہ ميڙاڪو ڪيو اچن. گل تي بلبل جي نظر پيئي ، تہ قولي نہ

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

سمائبي. ڏئي تي پتنگ جي اکہ پيئي نہ آهي، تہ سر جو سانگو ڇڏي اچي آتس لامارا ڏيندو، تانجو سڙي خاڪ ٿي ويندو. ساڳيءَ ريت خدائي گل ٽڙن، تہ سوين سوڍا اچي ساڻن سرت ملائن ۽ هڪ ٻئي جي جوت جو جلوو وڌائين. جبل مان الاجي جوت کهڙي آنداڻون، جو ستت ئي **ڀائي كيشورام** سائين دلپت رام صاحب جن جو گادي نشين وڻن سري آيو. ڀائي گوبندداس مانجهند وارو بہ وڻن وري آيو. ٿنهي خوب پنڌن ۾ گسن جا هڪ ٻئي کي ڏس پتا ڏنا ورتا. سور سختين جو اوراڻو اوريندا، دم سوريندا رهيا. سورن واريون سوراڻين سان ٿي هياڻ هلڪو کنديون آهن.

ڀائي گوبندداس تہ جڏهن جڏهن حيدرآباد ۾ ايندا هئا تہ ڀائي کياداس سان گڏجي فقير صاحب سان ملڻ ويندا هئا. ڀائي کيشورام صاحب چولو مٽيو تہ سندن جاءِ نشين **ڀائي هريرام، ڀائي آتمارام** پنهنجن وڏن جي واٽ وٺندا رهيا.

ڀائي دلپترام جو پوٽو، ڀائي رگهومل ۽ سندن بہ پٽ مسٽر کرمچند ۽ مسٽر ٻالچند فقير صاحبن جي صحبت ۾ آيا ۽ گهڻوئي سندن پيار لوريائون.

"صوفي سٽر سين ۾ - جيئن رڳن ۾ ساهہ."

"صوفي" صفا ۽ صاف ٿو رهي. "صوفيءَ صاف کيو، ڌوئي ورق وجود ٿو" ان کري چيو اٿن "صوفي لا کوفي، کونہ ڀانئيندو کير." هندو خواهہ مسلمان، سندن سنگہ جا سڪايل هوندا هئا. کيچ پيچ وارو ڀائو عربيداس، جڏهين جڏهين حيدرآباد ۾ ايندو هو تہ وٽن ويندو هو. سندن مذهب "محبت" جو مذهب هو. ڀائي هريرام ساڌٻيلي واري جو ڀاءُ منشي کرمچند سندن صحبت ۾ آيو، جنهن پڇاڻا وري مسٽر جهامنداس مشتاقرام سندن سنگہ ۾ آيو.

فقير صاحب سڀ کنهن جي مذهب کي عزت جي نگاهہ سان ڏسندا هئا. فرمائيندا هئا تہ ذاتي تعاليٰ جيکي کيو

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

آهي ، تنهن ۾ حڪمت رکيل آهي.

ٻه هندو مسلمان

هڪڙي ڀيري ٻه هندو حيدرآباد ۾ مسلمان ٿي ٿيا. هندن هننکي گهڻي هدايت ڪئي پر هو نه مڙيا، تنهن تي ڀائي ڪلاچند سنت (حيدرآباد واري) فقير صاحب ڏانهن چوائي موڪليو ته توهين هننکي ڪا هدايت ڪريو. تنهن تي فقير صاحب ٻنهي کي گهرائي ڪانئن حال احوال ورتو.

فقير - "ابا اوهين اها ڳالهه ته قبول ڪندا ته جيڪي ٻه ڌڻي تعاليٰ ڪري ٿو سو حڪمت سان ڀريل آهي؟"

جوان - هائو سائين

فقير - خدا اوهان کي هندو ڌرم ۾ جنم ڏنو آهي ۽ اوهان جي ڀلائي انهيءَ ۾ ئي ٿيندي. ڌڻي تعاليٰ کي ايها توفيق هئي، اها سمجهه هئي ته جي اوهان جي ڀلائي ٻئي ڪنهن رستي ۾ سمجهي ها ته انهيءَ ريت نه ڪري ها ڇا؟

جوان - بيشڪ

فقير - تڏهين ته ابا صاف ظاهر پيو آهي ته جي اوهين ڌڻيءَ جي رٿيل دڳهه کي ڇڏي واٽ ٿي ٻي وٺندا ته مالڪ جي ڪئي کي ڀڃي ڏيندا نه؟

جوان - هائو سائين

فقير - تڏهين چو ڪين اوهان هندو ڌرم تي پختا رهي پنهنجي سائينءَ کي ياد ڪريو

جوان - اوهان جو حڪم سائين بر سر آهي. اسان توبهه ڪئي. وري اهڙو وهم دل تي نه آڻيندا سين.

فقير تڏهين ڪين چيو "ابا ، شل نام سان رهندي اچيو."

ٻئي وقت جي ڳالهه آهي، ته روهڙيءَ جو نو نهال جو انوقت ميڊيڪل اسڪول جو وديارٿي هو ، الڪ جي پار جو ڳس

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

۾ ڏس وڃڻ لاءِ وڃن ايندو هو. هندو مسلمانن جي گڏ ڪائڻ جي ڳالهہ اچي نڪتي، جنهنتي فقير صاحب فرمايو تہ، "ابا آهي ٻنهين جي وچ ۾ بصر جو پڙدو، ايهو پڙدو اللهہ رکيو آهي، اسان کي اُن تي ثابت قدم رهڻ لازمي آهي."

اهڙا خيال فقير صاحبن جا ڏسي، ديوان دولترام چيتمل وڪيل سندن جاءِ جي پرسان ننڍي جاءِ هندن جي رهڻ، خواهہ رڌڻ پچائڻ لاءِ جوڙائي، انهي جاءِ کي پاڻ هميشهہ ٽڪاڻو سڏيندا هئا.

فقير صاحب کي جپ صاحب، گيتا ۽ سکمني ٻڌڻ جو نهايت شوق هوندو هو. ڀائي رتنمل گھٽو ڪري هرروز وٽن ويندو هو. ڪين سکمني صاحب پريم سان ٻڌائيندو هو. وقتي وقتي فقير صاحب جن موج ۾ اچي چئي وجهندا هئا :-

"واهہ، ڀائي رتن لعل واهہ!! صاحبن بہ واهہ جو نعرا هنيا آهن!" هندن جي گرن ۽ گرنٿن لاءِ ڪين عزت هميشهہ هوندي هئي. فقير هميشهہ "نام" جو عاشق ٿئي ٿو. پتنگ ڪٿي بہ جوت ڏسندو تہ اُن مٿان قربان ٿيڻ لاءِ تيار ٿيندو. نام جي مهما جت ٻڌندو تہ ڦوليو نہ سمائبو. محبوب جي ساراهہ جئن جئن سندس ڪنين پوندي تئن ويندو ويکرو ٿيندو. جئن جئن پانڌيڙو ويندا وڃندا تہ خوشيءَ جي خماري جان تان ڪيس جهجهي ٿيندي.

فقير صاحب جن تہ "نام" جا ڪوڏيا هوندا هئا. انهيءَ وارتا ڏاران ٻي ڪابہ ڳالهہ شوق سان نہ ٻڌندا هئا.

ڳالهہ ٿا ڪن، تہ ڪنهن وقت سندن فرزند اچي وٽن ٻنين جي باري ۾ گفتگو ھلائي. فقير صاحب کيس چيو، "ابا، ٻني هت اوطاق ۾ تہ نہ ڪندين ؟"

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

جيڪڏهين ڪو پڇندو هون "سائين اوهين شيعا ڪي سني؟ چوندا هئا "ابا اسان وچ جي مني!" اهڙي نام جي عاشق وٽ هندو نونهال گهٽيئي گهلجي آيا. چاڪاڻ ته صاحبن جو به فرمان آهي ته هريءَ جو ڀڳت پاتال ۾ لڪل هجي ته آڪاش ۾ انجو اجالو ٿيندو!

"ڀڳتي ڪريءَ پاتال ۾ پرگهٽ هوءَ آڪاش
رجب تينون لوڪ ۾ ڇپي نه هرڪو داس"

ڀائي ڪيمچند حيدرآباد وارو سندن صحبت ۾ اچي رهندو هو. مرندي گهڙيءَ سندس مائٽ ڪيس نازڪ حالت ۾ گهر ڪٽائي ويا، نه ته هن پريميءَ گهڙيءَ ۾ گهاري، وس پڇندي نه وڏي.

ديوان تاراچند آسودومل ٽلٽيءَ وارو، سندن صحبت ۾ آيو، سرڪاري نوڪريءَ ڪان فارغ ٿيڻ بعد، ايڪانت ۾ اڪسير هدايت ۽ ڪيميائي سعادت اپياس ڪري، هندي پارس ڀاڳ جو سنڌي ترجمو عامن جي ڀلي لاءِ تيار ڪري ڇپايو آهي.

ڪنيءَ ۾ ڪاريگر ڪپڙ ڪيترو ئي ٿو وجهي، مگر هرهڪ ڪپڙي تي رنگ پنهنجي مرضيءَ موافق ٿو چاڙهي. فقيرن، جن پاڻ سائينءَ جي حوالي ڪيو آهي، تن سان به ساڳي حالت آهي. ڪپڙا ته ڪجي نٿا سگهن، مگر انسان ته وهم ۽ فهم جي قيري ۽ قند ڪان فارغ ورلي ٿا ٿين. تن ۾ ڪي سائينءَ جا پيارا ٿي ٿا پون، جي پنهنجي رضامندي يا اڳلي جي اڻل آڪرشڻ ڪري پنهنجو هينئون هاري ٿا وهن. پوءِ ته اتن حال ٿو پئنجي پوي.

اهڙن مان هڪڙو ڳڀرو جوان، روهڙيءَ جي ديوان سجانسنگهه منشاراماڻي ڪل جا فرزند روچلداس انوقت پنهنجن سنگتين ڪان فقير صاحبن جي ساڪ ٻڌي وٽن هلي آيا.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ملاقات ڪرڻ ۾ ڪين مشڪلاتون جيئن ويئون پونديون، تيئن سندن شوق ويو وڌندو. سائين وسٽرام ۽ سائين پاروشاهہ جي پاڇي هيٺ تہ ننڍي ڪان رهندا آيا هئا. اشارو بہ آتان ئي راتين اوجاڳي ڪندي ڪين ٿيو هو. تانگهہ تکي هين. تڪليفون تانگهہ واري ڪي پاڻ تائي تازو ٿيون بنائين. من گهرئي ميلي جي مند جڏهين آئي تہ تڙڦندڙ دل لا ٿي ساعت سٽائي. فقير جي نظر مٿن پيئي مس، تہ چيائون "ابا ايتري اوير ڇو ڪئي اٿو ؟" بس پو تہ ڳجهہ ڳجهاندڙ ڳالهڙي جو وچاندر ڪير وٺي ؟

روچلداس تي نالو ئي اهڙو شايد رکيو ويو آهي جو سدا پنهنجي روچڪ روچي جا داس بڻيا ٿا رهن. سندن ستگرن جي آتن پڻ اهڙي مهر ٿي ٿي پائنجي.

حيدرآباد جي ميڊيڪل اسڪول ۾ پڙهندي، نوجواني ۾ ئي محنت جو دڳ وٺي پنڌ هٿندا آيا. فقير جو هٿ بہ سدا سندن مٿان هوندو هو. جيئن جيئن ويا مرشد جي بتايل راهہ وٺندا، تيئن تيئن مهر آتن وٺي جهجهي ٿيندي؛ تانجو اڄ تائين لوڪ خدمت ۽ چاڪري جي ڪم ۾ ٦٧ ورهين جي ڄمار هوندي بہ جوانن ڪان جبرا ۽ جريت وارا ٿي پيا ڏيسون ڏيس شيوا ڪندا رهن. "نام" جي صدقي يعني جي نام جي نالي جي خدمت ڪندا، تنکي گهرج ڪيئن گهيري سگهندي؟ اها بہ آتن مالڪن جي مهرباني آهي. پنهنجي حياتي ۾ ڪين چوندا هئا تہ "فقير دنيا ڪي اوهانجي ويجهو اچڻ نہ ڏيندو، پر هٿ بہ اوهان جو تنگ نہ ڪندو."

محنت ۽ ڪمائي، پنڌ ڪري هنڌ حاصل ڪن ٿا؛ مگر قرب جي ڪٿ ڪهڙي ڪجي؟ مهر، فرش تان عرش تي آڏائي سگهي ٿي. محبت جي قيمت جو قائل ڪچ نٿو هٿ ڪري سگهي. باقي سندن سرويچي ڪيس ويجهو ڪندي ٿي رهي ۽ اها عزت

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ٿي لهي جنهن تي لکين لوڪ فدا ٿيو پون.

فقير صاحب گهٽو ڪري پنهنجيءَ جاءِ کان ٻاهر ڪين نڪرندا هئا. مگر هڪڙي دفعي پنهنجي پريمي ٻالڪن ڊاڪٽر روچلداس ۽ ڊاڪٽر گهنشامداس جي گهٽيءَ سڪ ڪري، سندن عرض تي روهڙيءَ ويا. سندن سنگت ۾ مسٽر جهامنداس ۽ ٻيا هندو مسلمان فقير پڻ هئا.

روهڙي فقيرن جو مڪان آهي. جيڏانهن نهار تہ فقير جي درگاهہ جو سينگار اکين ايندو. اهڙي مبارڪ ملڪ، زندهہ فقير جو ڪيڏو نہ قرب ۽ قدر ڪيو هوندو. تنهنجي ڪٿ ڪهڙي ماپي سان ڪجي؟

ديوان ميٺارام، ڊاڪٽر روچلداس جو مربي پاءُ. ڀائي وسٽرام صاحب جو ٻالڪوءَ سندس ننڍو ڀاءُ ديوان تاراچند اهڙي خدمت جا تہ ڪوڏيا هئا. ڪين تہ جڻ خدائي خدمت جو وجهہ ملي ويو. هنن فقير ۽ سندن سنگت جي چڱيءَ پر خدمت ۽ چاڪري ڪئي.

بيدل سائين روهڙيءَ جو "جهنڊو" آهي.

سندن درگاهہ تي فقير صاحبن جي وقت ۾ ڀائي ڪشنداس رهندو هو. هنکي فقير صاحب جي خبر ملي تہ اچي سندن خدمت ۾ حاضر ٿيو ۽ ڪين پنهنجي هاديءَ جي درگاهہ تي وٺي ويو، جت سڄي رات ڪلام هليو. آواز بند ٿيڻ بعد رهاڻ جو دور جاري ٿيو. پانديڙن پنهنجن پڌن جا احوال اوري، اڳتي وڌڻ جا اشارا حاصل ڪري وقت سجايو ڪيو. مٿان پرهہ ڦٽي پرڀات ٿي، پڪين ٻہ سيريا پر تہ فقير صاحبن ٻہ پنهنجي سنگت کي فرمايو "ابا اوهان ٻہ وڃو هلي پنهنجا ٽر." ايهو اشارو ملنديئي سيئي ساٿي اٿي کڙا ٿيا ۽ فقير صاحبن جي اڳواڻي هيٺ اچي ڊاڪٽر روچلداس جي اوطاق تي پهتا.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

بس، پوءِ تہ سوالين ۾ سائين جي پيارن جي پٺي بازار کلي. سڀ هڪ ٻئي کان اڳرا تہ سودو پنهنجو وٺي ڇڏيون، متان بزار بند ٿي نہ وڃي. اهڙي بازار جي سوداگرن جو بيان ڪرڻ ڏکيو آهي، مگر تڏهين بہ ڪن پيارن ڪان ڪنارو ڪرڻ ڪئن. اُنهن مان هڪڙو ڀائي گوبندرام، (جنهنجو اصلوڪو نالو ڀائي چيٺومل هو) ويراڳہ ورتي ۾ وقت گذاريندو هو. سندس پتا ماتا کي ايها ڳالهہ ڏکي ٿي لڳي. هنن فقير صاحبن کي اچي عرض ڪيو "سائين اوهين گوبندي کي حڪم ڪيو تہ شادي ڪري."

فقير- "ابا هن جي حالت اهڙي نہ آهي جو هن تي ايهو بار رکي سگهجي؛ مگر جي پنهنجيءَ رضا، خوشيءَ سان اها ڳالهہ قبولي تہ وس وارو آهي."

فقير صاحب تڏهين ڀائي گوبندرام ڏانهن منهن ڪري چيو- "ابا اوهان جي ڪهڙي صلاح آهي؟" تنهنتي هن ورندي ڏني "سائينجن جيڪي منهنجن مائٽن کي چيو آهي سو ٺيڪ آهي. مونکي حڪم ڪريو تہ جيوت جو عرصو سائينءَ جي سمرن ۾ گذاريان." فقير صاحب تڏهين فرمايو "ابا گهرجي بہ ائين." ايهي اکر ٻڌندي سندس مائٽ چپ، مگر ساري سنگت، ٿوري وقت لاءِ چپ ۾ اچي وئي. گوبندرام ان بعد پنهنجي آخر دم تائين ايشور سان اوراٿا اوريندو دم سوريندو رهيو. هن پرٿوي منڊل تي سندس عمر جو سمو ڪو ٿورو هو. جلد ئي ڪيس خاوند پاٺوٺ سڏائي ورتو. هاڻي بہ اُنهي آستاڻ تي هرروز ڪتا ۾ رهاڻ ٿيندي آهي. هر سال چڱو ميلو لڳندو آهي.

"نام" جي لاري لڳڻ ڪري جيو کي فائدو ٿئي ٿو. مگر جن آستانن تي ويهي مردن ڏني لڳائي آهي اُنهن ۾ سندن ڪمن ۽ دمن پنهنجو اثر ڇڏيو آهي. اصل ۾ "نام" جي سنگ ۾

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

رهڻ ئي زندگيءَ ۾ زيب ۽ زينت ٿو آڻي. سائين آهي قرآن شريف جي قول موجب "ڪل حسن" "ڪل عشق." انهي جي سنگ ۾ حسن جي هبڪار هڻ نه ايندي ته پيو ڇا؟ بس هڪ دفعو انهي حسن، اکين ۾ آکيرو بنايو ته اتان اُنجو اکڙڻ مشڪل آهي. پوءِ ته پانڌيڙوءَ ڪي ڏهءِ ڇو ٿو ٽئي. جڻ پيو وڪش وڌائيندو تئن پيو پائيندو ته اجان اُڃ اُڃهائي سڳهيو ئي نه آهيان. آخر دم تائين سڻون پائيندو رهندو. ان ڏاران ڪيس آرام ايندو ئي ڪين. هو ته هيئنون حبيب اڳيان هاري وينو سو وينو. شاهه صاحب پڻ سهڻيءَ ڪي صلاح ٿا ڏين :-

"هاري! حق رکيج، سانپارا ساهڙ جو
خواب، خيال، خطرا تن کي ترڪ ڏئيج
اندر آئينو ڪري، پڙ ۾ سو پسيج
انهم راهه رسيج، ته مشاهدو ماڻين"

باقي لڳه لوڪ سان گڏيا اٿس. انهي لڳه تار چرخي چورڻ ڪري قلب جي مر لهندي ٿي رهي. آخر اهو اهڙو اوجل ۽ صاف ٿيو پوي جو آرسي به ان اڳيان ڪنڌ جهڪايو ڇڏي. دنيا ۾ جيڪي وهي واپري پيو، انجو عڪس منجهس پيو پوي. انهيءَ ڪري فقير اندر جي ڳالهه سمجهي ٿا سگهن.

اڄ ڪالهه جي زماني ۾ وگيان، ورزش ۽ ساڌنائن سان اها ڏات حاصل ڪرڻ جي همت رکي آهي ۽ گهڻي قدر ڪاميابي به حاصل ڪئي اٿس. تنهنڪري عام طرح جنهنکي اها طاقت هجي، ته ان کي هرو ڀرو فقيرن جي قطار ۾ شمار ڪرڻ ڏکيو ٿيندو. ڪن کي اها سگهه سمرڻ ڪرڻ جي ڪنهن ڏاکي تي پير

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

رکڻ سان پڙ پئي ٿي. فقيري⁴ جو پنڌ اڃا تہ گھڻو پري آهي.

فقير صاحبن تي تہ اها بخشش "نام" جي نالي مان ئي پيدا ٿي. سندن ڪنڌ سدا صاحب اڳيان جهڪيل هوندو هو. اندر جي ڳالهہ سمجھڻ تہ هنن لاءِ ڪا ڏکي ڳالهہ هئي ڪانہ.

ڊاڪٽر روچلداس ڪي اون اهائي هئي تہ فقير صاحب سندس عرض ڪرڻ تي پڪي ۾ پيهي آيا آهن. متان ڪا سندن خدمت ۾ ڪوتاهي ٿئي. اهڙي اون اٽي پريم ڪانسوا⁴ مشڪل ٿي سگھندي. عام رواجي طرح حاڪم يا بالا عملدار جي چاڪري ۽ خدمت ڪرڻ ۾ ماڻهو چست رهندا آهن. جو ڪين دنيوي مرتبو ۽ عزت حاصل ٿيڻ جي اميد رهندي آهي. پر فقير جي خدمت اهو ڪندو، جنهنڪي ڏٺي⁴ پنهنجي طرف کان گھريو هوندو. فقير صاحب پنهنجي ٻارڙي ڪي هيترو پاڻ پتوڙيندي ٻہ اون ۾ رهندو ڏسي رهيو نہ ويو. سندن دل اڇل ڏني ۽ ڪيس فرمايائون "ٻچا توهان ڪا اون نہ ڪريو. وجڻ وقت ٻہ اسانکي سؤ رپيا ملندا، جي سنگت جي سفر جي سر انجامي ڪندا." جيو جڏهين جڏهين ڪوبہ ڪاربہ ڪري ٿو تہ ڪيس انجي ڦل ڏاران پنهنجي منڙي جي راضي ڪرڻ جي خواهش سرسيري ٿي رهي. اها خواهش ئي آهي، جا سمي پائي مان ۽ عزت ٿي لهي. جڳياسو⁴ ۽ سهاڳڻ ڪي سهاڳ جي راضپي ڏاران ٻئي ڪنهن ڦل جي اڇا نہ ٿي رهي. بلاشاهہ سان جڏهين سندس مرشد شاهہ عنايت سائين ڪنهن ڳالهہ تان ناراض ٿي پيا، تڏهين نيڻن جي ننڊ حرام ٿي پيس. رات ڏينهن ڪيس چورا ڪورا اهائي تہ رٺل راڻو لاجي ڪيئن ريجهائي سگھندس. حيلا هلائڻ ۾ هن حد ڪئي. آخر ڪن

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ٽوپائي، راڳڻي جا ويس وڳا پهري، مشهور راڳيندڙ جي ٻالڪي ٻڌجي، اچي پنهنجي سائينءَ اڳيان مجرو ڪيائين. شاهه عنايت جي ڪن تي جو آواز پنهنجي ٻالڪي جو پيو، تنهن هڪل ڪري چيس "ٻلا ائين" ته ٻلا شاهه ڪٽي حياو وڃان ڪنواريءَ وانگيان ڪنڌ هيٺ ڪيو. پانڊيڙو هميشه اها ڳالهه تازي رکندا ايندا آهن ته راضپو راڻل جو هٿ ڪرڻ لاءِ ڪابه قرباني وڏي نه آهي. ٻي سرنامه جي چوندڙ چڱو چيو آهي "سر از قدم يار فدا شد چه بجا شد" يعني يار جي قدمن تان سر قربان ٿيو ته ڇا ٿيو؟ جيئن شاهه پڻائي فرمائين ٿا :-

"مٿي اتي منهنجي هوا سرن سو هزار
ته تنهنجي ساڻ تنوار ، هر هر وڍيم هيڪڙو."

ڊاڪٽر به خدمت ۾ هڪيا ۽ حاضر بيٺا رهيا ، فقير صاحب به ڪين چڱيءَ ريت پي ڏٺو ته ڪٿ نه قرب جا ڪنل خدمت جو خاصو چتر ٿي بيٺا آهن. **خاوند جي خادم جو قدر نه ڪري، پيتار جي پنهنجيءَ ونيءَ جو قدر نه ڪري، ياءَ جي پيڻ جو قدر نه ڪري، ته الاجي قرب جو قدر ٿي ڪٿي.** انهي قدر جا ڪانڪي قرب وارا آهن ڪين، پر ته به انسان جڏهين هن جامي ۾، هڏ چم وهيٺو ٿي ويچارو ٿو ٿئي ؛ ته ڪيس انهيءَ قدر ، انهي آڌر جي اون ڪنهن وقت اتپن ٿئي ٿي. قدر وارا اوس قدر ڪرڻ ڪان پوئتي ڪين ٿا پون. اهو اعتقاد ته خدمت خالي نه ٿي وڃي ۽ جي هيو ڪي به حاصل نٿو ٿئي ته جيو جو چت ۽ من نيچي راس ٿا ٿين. فقيرن تڏهين ته شيوا ، يا رياضت تي زور پئي رکيو آهي.

ڊاڪٽر روچلداس ڪي ان وقت ڪان ئي ستگرن جي سيوا جي ستي پيئي ٿي ڏسجي، جو اڄ تائين سندن خدمت ڪرڻ ۾ قدم پوئتي ڪين پئي رکيو اٿن. سگهه به سگهارا ڪين بخشيندا

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ٿا رهن، جو عمر جي لاهه جو اچا ته خيال ورلي ٿو ٿئين. اهڙي چاڪر جي چٽ تي شايد فقير **نانڪ يوسف** جي چوٽي چٽيل ٿي ڏسجي، جنهن چيو آهي :-

"چاڪر چاڪر ڪر رهيا ، مئن به هڪڙا چاڪر
چاڪران دي لائق نه هئاسي ، آپ ڪيتوئي چاڪر"

اُن وقت ڊاڪٽر ڪي فرمايائون "ابا ، فقير اوهان وٽ ڪهي آيو آهي، **گهرو جيڪو گهرٽو هجيو**" حياو ۽ شرمُ جئن استري جي حسن جا سنج آهن، ساڳيءَ طرح سائين جي پنڌ پنڌ وارن لاءِ به اهي به گڻ ضروري ڪري چيا اٿن. **وڏن اڳيان وات نه هلائڻ، اوچي ڳاٽ نه وهڻ ۽ نه هلڻ، نيچي نگاهه رکڻ، جيو ڪي وڏيڪ پيارو ۽ سونهارو ٿا بنائن، حجت هوتن سان هلڻ، سينو ساهڻ، گهر گهر ڪرڻ، گهپي ۽ ڪل ڪل پئدا ڪندڙ آهن.**

شاهه صاحب فرمائن ٿا :-

"سپيئي سهاڳڻيون ، سيني ڳچيءَ هار ،
پسڻ ڪارڻ پرينءَ جي ، سهسين ڪن سينگار
ڊول ٿنين جي ڊار ، هيئايون هلن جي."

ڊاڪٽر جا مربي پائر. فقير صاحب جي ڪچهريءَ ۾ ويٺل هئا. اُنهن جي اڳيان هيءَ ڪجي نه سگهيا. جڏهين فقير وري به ساڳيو سوال دهرايو "ابا ، فقير توهان وٽ ڪهي آيو آهي، گهرو جيڪي گهرٽو هجيو." وري به ساڳئي سبب ڪري ڊاڪٽر چپ ۾ رهيا. وري ٽيون دفعو فقير ساڳي هڪل ڪئي. شرع موجب ٽي دفعا ڪنهن به ڳالهه ڪي پڪو ڪرڻ لاءِ ليکيا اٿن. ڊاڪٽر روچلداس تڏهين هٿ ٻڌي جهيڻي آواز ۾ ڪنڌ زمين ۾ ڪپائي عرض ڪيو "سائين نام دان بخشيو." فقير صاحب پنهنجي اُميدن پرئي بالڪي جي واتان دل گهريا وچن ٻڌي نهايت خوش ٿيا ۽ فرمايائون "ابا ائين ئي ٿيندو. گهرڻ به اهو

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ئي گهرجي."

روهڙيءَ مان منزل پٽڻ کان اڳ ڊاڪٽر روچلداس جي گهر پڻ پيرڙا پري ويا. سندس گهر واريءَ کي پڻ فرمايائون تہ جيڪي گهرٽو هجيئي سو گهر. هن تڏهين چين، سائين منهنجي يتار کي وڏيي حياتي بخشيو. پاڻ کلي فرمايائون "سندن وڏي حياتي اڳيئي آهي، پر تون چوين ٿي تہ اسان حياتي اجان ٻہ وڏي ڪري ٿا وجون." سائينءَ جا پيارا جت جت پاسو ڪوڙين، تہ اُت سندن رنگ اوس چڙهندو. نام جي ڪمائڻ ڪري قدم قدم کي قوت ٿي حاصل ٿئي. دم دم کي طاقت ٿي پڙ پئي. هنن جو هلڻ چلڻ، ڳالهائڻ ٻولهائڻ اُهائي سرهاڻ اوتيندو ٿو رهي. فقير صاحب جي رهڻ ڪري چون ٿا اُنوقت سڪيون ڪانيون ٻہ ساون ٿي پيئون. جي گهر وساٿيل هئا سي ٻہ وسي پيا.

روهڙيءَ مان رواني ٿيڻ کان ٿورو اڳ ڊاڪٽر روچلداس جي وڏن ڀائرن ديوان مينارام ۽ ديوان تاراچند سندن اڳيان هڪ سؤ رپيا نذرانو رکيا. ڊاڪٽر روچلداس اها حالت ڏسي ڏاڍو پرسن ٿيا ۽ فقير صاحب سنگت سميت حيدرآباد روانا ٿيا. وڃڻ وقت ساري سنگت وڇوڙي وچان وائي ايهائي چوندي رهي.

"وڃن ٿا ويراڳي، ويراڳي وطن ڏي
ڪنهن نہ جهليا، ڪنهن نہ پليا، هتون ويا ٿي هاٿي
وري الله تن کي الا ڪڏهين آڻي."

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

"رهڻي"

"بکن گھٽائي بات، پر تات کنهنجي تن ۾
ﭜڌل سڌل ڳالهڙيون، پيا واتائين وات
ظاهر ٿيندي ذات، رهڻي مان روحل چوي."

کيترن عالمن کي شعر چوڻ جو ڏانو هٿ اچي ٿو وڃي ۽ انجي وسيلي هوکو انهي حد جو ڏيندا ٿا رهن، جنهن جو ذکر کنهن ٻي هنڌ پڙهيو هوندائون يا ٻين جي واتان ٻڌو هونداؤن، پر جا لذت ڪلام قوت پرڻي مان پئدا ٿي ٿئي سا لفظي للڪار مان ورلي ٿي ملي. کهڻيءَ ۾ ڪيميا، لفظن ۾ لنو پري للڪار اچي تڏهين ٿي وهي، جڏهين رهڻيءَ جو رنگ منجهس هوندو.

رهڻي هڪ عجيب ۽ اڪسير علاج آهي، جنهن مان جيو جون مڙيئي مدايون مري ٿيون وڃن ۽ انهن جي جاءِ تي گل ڦل اهي ٿا ڦٽي پون، جنجي سرهاڻ معطر ڪيو ڇڏي. جنهن جڳياسوءَ جيترو پاڻ پتوڙيو هوندو، ديهه جو ديس ڏوريو هوندو، وس وسيلا هلايا هوندا، تکليفون سٺيون هونديون ۽ آنهن مڙني ۾ محبت جي مام ملائي هوندي، آنجي اک ۾ آلهه آها، آنجي قدم جي چال آها، آنجي وات ۾ تات آها. مطلب ته

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

اهڙي جيو کي جانب جي جنسار سان پنهنجو جيءُ جھڙيل نظر ايندو.

اهڙي جذبي واري جيو جي واتان جڏهين نينهن جي نهر چوهہ مان ٿي ڇنڻي هلي، تہ اُن کي کير جهلي، کير پلي، چوندو ٿو رهي "عشق ريءُ مونکي ڪي نہ کپي."

اهڙا املهہ رتن سنڌ ۾ ڳولبا تہ لبندا؛

"اجان بہ آهين، سڀ نہ ويا سنسار مون
جي ريءُ عشق لنو ڪنهن سان نہ لائين.
دونهيون دکائي دل ۾ ڪنهنکي نہ ٻڌائين
سدا چت چائين، چاهہ مان پرميش ڏي"

اهڙن مان هڪڙو نوجوان نوشهري جو تولارام ٻالاڻي ٿي گذريو آهي، جنهن "عشق" ريءُ "ڪين" کي گهريو. ڪين کي وريو. عشق جو مذهب، عشق جو الاهي شان جو هن پنهنجي ڪوتا ۾ ڪٿن ڪيو آهي سو هن عاشق نرانڪاريءُ سائين قطب شاهہ جي جيونيءُ ۾ بي جاءِ نہ ٿيندو.

"عاجز جڏهين هن کي عشق بنايو تڏهين پنهنجي گهوٽ عشق کان ٻيو گهري ڇا؟- سهاڳڻ، جي ور ڏاران، عيش عشرت کي سکہ جو سامان سمجهي، تہ هوءُ سهاڳڻ ڪيئن ٿي؟ هو چوي ٿو:-

(۱)

"اديون جي آکين - گهر جيکي گهرٽو هجيئي
جي مون مرد مولا جا - نظر نوازش ڪن
جايون جواهرن سان - ڀري جي بہ ڏين
لکين لعل اڻ ملها - موتي ڏين مٿن
سون بہ ڏين سمورو - ڪڍي کل ڪاٺين
شاهي جڳ جهان جي - اها پڻ آڇين

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

تنهن سان گڏ تهدليون - جي مولا ملائين

تہ تر نہ وڻان تن - کي عشق ريءَ عاجز چوي"

(٢)

"اديون جي آکين - گهر جيکي گهرڻو هجيئي

وڏا تول وهاڻا - هنڌ پٽڙيون ڏين

پٽ پٽيهر بافتا - جي پل پل پهرائين

باغ باغيچا بنگلا - بازاريون بخشين

ماڻهون مڙيئي منهنجا - جي مزور مڃائين

پرتيون پاڻ پيهي ڪري - جي خوش ٿي خدمت ڪن

هردم هندورن ۾ - لوڏن لاءِ بهن

مور نہ منگان تن - کي عشق ريءَ عاجز چوي"

(٣)

"اديون جي آکين - گهر جيکي گهرڻو هجيئي

اڻ چيو اهي جي - قيدي ڪل ڪڍن

رزق ڏين تن کي - جي روزيءَ لاءِ رڙن

وسائن وجي ڪري - بي وارث گهرن

امالڪ امرت سان - لاهي اڃ اڃن

مرض نہ ڇڏين مور کو - جيارن جڏن

رهبر ٿين رج ۾ - موڳن ۽ منجهن

آءُ نہ گهران تن - کي عشق ريءَ عاجز چوي"

(٤)

"اديون جي آکين - گهر جيکي گهرڻو هجيئي

سندي سندم سامهون - ڏڏن ڏاڻ ڏين

سڪايلن سيني کي - ميلن محبوبن

دم ۾ لاهن دکڙا - دل جي درد وندن

تپائن تهکن ۾ - راتيون ڏينهان رکندن

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

غمگينن غم ڪٽي - راحت روح ڏين
مالڪ ڪن مونکي ڪٽي - سندو سڀ سڏن
ڪڻ تہ ڪٿان تن - ڪي عشق ري؁ عاجز چوي"
(٥)
"اديون جي آکين - گهر جيڪي گهرٽو هجيئي
اڳڻ هر انسان جي - باغ بهاري ڪن
بهي سنوارن برڪي - سائو ڪن سڪن
بوٽن تي پاڻي وجهي - ڪن چوڏاري چمن
ڌرتي؁ تان ڌوڙ ڪٽي - ساري سينگارن
خزان رهي نہ خواب ۾ - رڳي گلزاري گلن
اڻ ملها اڻ ڳوليا - ميوا مفت ملن
ڪين قبوليان تن - ڪي عشق ري؁ عاجز چوي"
(٦)
"اديون جي آکين - گهر جيڪي گهرٽو هجيئي
پڇي بنا پاٺي - وهنجائن وهڻن
چڱا چوڪا چورما - چارن چوپاين
پاڻي؁ عيوض ڪيرٽيون - پيارن پڪين
ماکوڙي کولي جي - ساڳي سار لهن
مڇين ڏين مالپڙا - پڻ پاڻي جي پوئرن
سڀ سم ٿيون جڳ جون - جي پلئہ مون پائين
ڪٿو قبوليان نہ تن - ڪي عشق ري عاجز چوي"
(٧)
"اديون جي آکين - گهر جيڪي گهرٽو هجيئي
ڌاران ڪرڻ ڌرم جي - راضي نہ رهن
ضروري زوري؁ سان - ڏيڻ جي چاهين
تڏهن بہ چوان تن کي - جي منهنجي منٿ مڃين

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

تہ جيڪي آڇيو اڳ ۾ - سامگريون سڪن
اهي ڏيو انهن کي جيڪي سڏون ڪن
ميلو خود خدا ۽ جو - سو پڻ ڏيو هين
مونکي مارئڙن - ڪي عشق ڏيو عاجز چوي."

(۸)

"اديون جي آکين - گهر جيڪي گهرٽو هجيئي
پر بنا بازي برهہ جي - جو وٽيئي سو گهن
تہ بنا پريت پرين ۽ جي - مان هيو سي ڏيان ٻن
ڪارڻ دان درد جي - جي مٿو ملهہ گهرن
تنهن سان گڏيون تهدليون - جي لاهي چون لڳن
وڪامان وٽن وڃي - توڙي جيڙي جلائين
سر ڏيئي سڪ وٺان - جي سامي سودو ڪن
پو ۽ بہ پلا پال سندن - ڪي اڻ ڳڻيا عاجز چوي."

چوندا هئا تہ "اسانجي مرشد سائين اسان سان ڏاڍا وڙ ڪيا آهن، پال پلايا آهن. ننڍي وهي ۽ کان ئي وحدت جي وهڪ ۾ وهو ڪيڍيائون. مگر تہ بہ انسان جو هڏ چم جو پتلو آهي اهو وقتي ڪمزور ٿيو پوي ۽ پنهنجي ۽ منزل تان ڪريو پوي. پر مرشد ڪامل پنهنجي ٻچڙي تي سدائين نگاهہ رکندو ٿو رهي ۽ جت جت سندس پير ڦسڪيو پوي، اٽ هٿ وني ڪيس مٿي چڪيو وني. اٺ جي مهار جت جي هٿ ۾، عورت جي نٿ سندس پتار وهيٽي، جڳياسو ۽ يا مريد جي واڳ سندس سائين هٿ. انهي ۽ اعتقاد سان پانڌيڙو پير ڪوڙي پنڌ ڪندو ٿو رهي."

هڪڙي سمي جي ڳالهہ ڪندا هئا "ڇوڪراٽي اوستا هئي تہ ڪنهن وقت مون وٽ هڪ ڪيري اچي نڪتي. ڪيس ڏسي سندس راڳ ٻڌڻ جو اندر ۾ اچي شوق جاڳيو. هن هڪڙي ۽ ڪوني ۽ ۾ راڳ ڪرڻ شروع ڪيو. جيئڻ پير ڪوني ۽ ۾ رکڻ تي

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

هوس تہ سامهون شعاع نظر آيو. مرشد سائين جي مورت ڏسي منجهي پيس. حوصلو سنڀاري پير پوئتي رکيم. ايهو اشارو سمجهي اهڙي وري واٽ ورتم ئي ڪين."

بيدل سائين (روهڙي واري) جي بہ مريد جي ڳالهہ ڪندا آهن، تہ هڪڙي وقت سندس مريد پنهنجي ڳوٺان سندن زيارت لاءِ نڪتو تہ رستي تي ڪيس شيطان اچي گمراهہ ڪيو. اوچتو ئي اوچتو جنهن وڻ هيٺان مريد ويٺو هو، اُن مان پهڻ جو وسڪارو ٿيڻ لڳو. مريد، جڏهين پنهنجي مرشد اڳيان پهتو، تہ هنن مرڪي ڪيس چيو "ابا ڪامل مرشد ائين رسن، جيئن لڻن هيٺان پٿر وسن." مريد ۽ عام انهي روايت کي رواجي حقيقت کان گهٽو مٿي ڄاڻندا آهن. مگر وڳيان وارن چٽيءَ ريت ظاهر ڪيو آهي تہ خيال کي وڏي طاقت آهي. هزارن جا هزار ميل وڇوٽي جا هوندي بہ وڇوٽي ۽ وٺ وٺ وڃائي ٿيو وهن ۽ جيو جي اُنهن تهن ۾ ٿيون پهن، جت ناهہ جاءِ ڪنهن جي. ڪنهن بہ ڳنڍيا ظاهري تار ڪانسواءِ تارون پيون پهچن. مگر پاڪ پوتر روح پاڻ پنهنجي مريد جي جان ۾ جاگير ٿي ڪيس هلائيندا چلائيندا ٿا رهن.

پاڻ بہ فرمائيندا هوا تہ "عاشق جي دل جي اور تند بنان تار وانگر آهي. هو ڪٿي بہ هجي مگر جي سندس سيني ۾ سچائي، صفائي ۽ سڪ آهي تہ ستگرن کي ويجهي ڪان بہ ويجهو آهي، ڪي اوڏڙا رهي بہ دل ڪري دور آهن، ٻيا دور رهندي بہ دل ڪري ويجهڙا آهن."

چوندا هئا "ذٽي تعليٰ پنهنجن پيارن تي ڪک پيو بہ نہ سهندو آهي. هڪڙي دفعي ڪو فقير اچي مسجد ۾ رهيو. ساري رات فقير مراقبي ۾ گذاريو. صبوح ٿيو تہ ملي مسجد جي ايوان ۾ قرآن شريف پڙهڻ شروع ڪيو. فقير جي مٿان چت ۾ جهرڪ ۽

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

جهرڪي اچي ويٺا. فقير مٿان ٺڪ ٺڪ ڪرڻ لڳا. فقير جو مراقبو کلي پيو. مٿي نهاريائين ته ڇا آهي؟ ايتري ۾ ٻئي جهرڪ ۽ جهرڪي اچي پٽ پيا ۽ ڀسم ٿي ويا. ملي ايهو رنگ ويٺي ڏٺو. فقير کي ميارون ڏيڻ لڳو، ڇي فقير کي ائين ڪرڻ ڪهڙو ٺهي ٿو. فقير تڏهن ڪيس وراڻي ڏني ته قرآن شريف جو دور ويٺو ڪرين اُن ۾ تنهنجو پورو اعتقاد آهي؟ جواب ڏنائين ته هائو. تنهنتي فقير چيس ته مان قرآن شريف جو قسم کڻي ٿو چوان ته مان جهرڪ ۽ جهرڪيءَ کي گهٽ ڪين گهريو آهي، ڪين بد دعا ٻه ڪانه ڪئي اٿم، الله تعاليٰ اهڙو رستو پاڻ ٿو بنائي. هو پنهنجن تي ٺڪ پيو ڪڏهين ڪين سهندو آهي.

سندس چاڪر ٿيڻ يا سڪائتو بڻجڻ لاءِ ٻه مذهبي ڪتابن شريعت جي پابندي لازمي چئي آهي. صوفي فقيرن ٻه شريعت جي ڏاڪي تي پير رکڻ ۽ انطرف پنڌ ڪرڻ ڪانسواءِ ٻي ڏاڪي ڏانهن ورڻ کي وارو ڪين ڏنو آهي.

منو سمرتي ۾ يم نيم ٻتايل آهي، جي عام آدمي کي اخلاق جي ڏگهه تي وٺي هلندا، هنجو من قابو ۾ آڻيندا ڪيس اڳتي وڪ رکڻ لاءِ لائق ٺاهيندا.

حضرت عيسيٰ پڻ ڏهه امر پنهنجن پوئلڳن لاءِ لازمي بنايا آهن، جن ۾ هنن فرمايو آهي ته اوهين هن ڪان پرهيز ڪندا، هن ڪان پاسو ڪندا. ٻيو طريقو جو فقيرن ۾ ورتو آهي سو آهي عشق جو. مگر ايهو عشق، گرو صاحب فرمائين ٿا ته انهيءَ تي ٿو لهي، جنهن کي سائين گهري ٿو. پر ته ٻه عشق وارن تي وڏيون جوابداريون مقرر ڪيون اٿن. مرد ٿيڻ جي مشڪل آهي ته عورت جو فرض ادا ڪرڻ ٻه ڏکيو آهي، بلڪ وڏيڪ ڪٺن آهي. نيومن چوي ٿو :-

جيڪڏهين اوهان جي روح کي آنند جي اُتانهين ۽

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

اونهائن ۾ وڇڙو آهي، ته ڪيس پنهنجي هستي ۽ مستي وساري "عورت" ضرور بڻجڻو پوندو. مردن ۾ ڪيڏا به ڪٺي اوهان مرد هجو، ته به سڪ سدا "پاڻ" گم ڪيو ڇڏي ۽ خوشيءَ وچان پنهنجي پريتم کي سڀ ڪي ارپيو ڇڏي. اڏين ٿي رهڻ ۾ ڪيس آنند، سهاري وٺڻ ۾ ڪيس سڪ ۽ خوشي حاصل ٿا ٿين. اوکيءَ جو آسرو ۽ آڌار سمجهي اُتس آرو ڪرڻ روح کي آئري ئي ڪين. اڪيلائپ ۽ آزادي ڪيس ڏنگي ٿي ۽ انڪري بڪاريءَ جيان هٿ ٽنگيُ پنهنجي پياري ڪان منگي ٿو.

مشڪلات ۾ مهر ڏانهس ڪرڻ، يا انسان ذات جي همدردي نه هئڻ سبب ڪيس هينئين سان لڳائڻ، ته ضرورتون آهن، جي هو پوريون ڪرڻ جي ڪري ٿو؛ مگر سيڪي هوندي ائين سمجهڻ ته هوند سيڪي هوتن وٽان ٿي حاصل ٿئي ۽ گهرج ريءَ گهر ۽ ور منهنجو هوئي آهي. مان **سهاڳڻ** سونهان ساٿس ٿي، هن ڪان دم ڌار، ته ڏهاڳ وار.

مانيٺي پڻ پڻ ۾ ڏکه ۽ درد، آسائون ۽ ترشنائون، اورڻ، ڏيڪاري ٿو ته هو اسانڪان ڌار آهي ئي ڪين. اسان هن ڌاران رهي سگهنداسين بنهه ڪين. ايهو ڏيڪاريٿو ته روحاني ميل جي مشابهت پوري آهي، اُنهيءَ لاءِ "عورت" جا سمورا سينگار سير تي پاڻ ۾ اُپائڻ جو اُرٿو پڏا ٿي پئي جيتوڻيڪ هتي هام وڃائي هيناهون هلي، ٻول پنهنجي ٻارتي آڻڻ. ڪو سهنجو، سٿرو ڪم آهي ڪيئن؟

اهڙي سهاڳڻ سدا ائين چوندي ٿي رهي:

"تنهنجي آسري آئُه تڳان پئي، ويل وري وڃي، تيم ٽري وڃي، ته به آسرو تنهنجو منهنجن تاڪين جي **طاقت** بڻجي پيو مون تڳائي.

اُميد انهيءَ جي جان تان جبري مونکي جڳائي، ۽ جار

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

انهيءَ ۾ لڳائي، پوءِ آءٌ ڪيئن انهيءَ ڪان پالهي رهان. هو چونم تہ ايهي اُميدون آباد ٿينديءَ ئي ڪين. آئُہ چوان آباد نہ ٿينديون تہ آباديءَ جو آلاپ تہ پيون ڏينديون، پوءِ بہ بربادي الاجي ٿيندي ڪيئن؟

ڏن ايها ڏنوندي رهي، وچ ايها ڪنودي رهي، پوءِ **پرميش**، اوندھہ ٿيندي ڪيئن اوهان جي راڄ ۾."

ڪيس تہ هرجا هنجي هٻڪار پئي اڪين چڙهندي جيئن ڪنهن اُڇل ۾ اڇي چوي ٿي :

"النڪار ۽ شرنگار **مهاڪوي** قدرت جي پردي اتي ڏيندو ٿو رهين، تہ بہ جهٽ هٽڻ وارو ڪٽ ڪو ورلو ٿو لهين.

مان تہ ڪڪرن جو گهمڻ، پکين جو ٻولڻ، ڪنولن جو قلڻ ڏسي وٽ وٽي سگهان ئي ڪين ٿي. ڪاوڙ لڪين ڪهڙيءَ پاشا ۾ ٿو؟ رنگہ روپ ۾؟ ماٺ ٺاٺ ۾؟ سچ ساوڪ ۾؟ ڪارنهن صفائي ۾؟

چا نقاش جو آڪاش آهين، ڪي بنسريءَ جي تان جو واس آهين؟

جيون ڪاوڙ ٻٽائي، هڪ هڪ ۾ **ڪلا** پنهنجيءَ سان قلم هلائين ٿو، تہ بہ **پرميش**، بنائين ڪٽ ٿو اڻپوري تصوير، ڪٽ بنائين اڪثير، پوءِ تقصير؟ **پرميش** ڪاوڙ سموريءَ جو پندار پڳل ۽ پريل ۾ نہ آهي، تہ صرف پورن ۾ آهي ڪيئن؟

مطلب تہ "جنهن نون رانول رمز چڪائي، سا دل ڪرندي ماهي ماهي."

چوندا هئا "طالب ڪي ڪپي تہ وڪہ وڏائيندو رهي پر ساڳي وقت لڪ اهڙو رکي جهڙو ڪنواري ڪنيا پنهنجي اُرھہ کي اُگهاڙڻ ڪان پاسي رکندي آهي. پر جي ڪو چوڏهينءَ صديءَ ۾ پاڻ پڌرو ڪرڻ جي ڪندو تہ ڪيس ڇيهو رسندو ۽

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

سندس اوستا ٻہ گھڻ ٿيندي." پاڻ انهيءَ اوٽ تي پختا رهندا آيا.

"طلب تن جي تن ڇڏي - تار جن کي تار ڪيو." بدن تي انهن جي نظر رهندي ئي ڪين جي ڏٺي جي ڏکئي وکون وڌائيندا ، ڪپڙي لٽي جو شوق، کاڌي پيتي جو ذوق، عيش آرام جو حرص ڪيئن ٿو اهڙن کي پنهنجي حوالات ۾ بند ڪري سگھي؟ انهن مڙني جي قيد کان رهائي حاصل ڪري حقيقت جي طرف وک وڌائيندا ٿا رهن. هو انهيءَ الاهي خماريءَ ۾ اهڙا تہ ٽٻ آهن جو اُن ڏاران ٻيو مڙيئي مزو مٽيءَ سمان ٿو لڳين. ضروري حاجتون سمجھي مڙيئي فرض ادا ڪرڻ جي تا ڪن.

"ماسو ماس نہ تن، برهہ جني جي بکري"

جڏهانڪر گوڏ ٻڌي جبل جهاڳڻ ۾ جيءَ جهوري ڇڏيائون، تہ پاڻ پگھاري، چس ۽ رس کان پري رهي پاڻ سکائي ڪنڊا ڪري ڇڏيو هوائون. بدن کي پهراڻ سان ڍڪيندا هئا ۽ جڏهين اهو لاهيندا هوا تہ سندن تن جون تاڪيون نظر اينديون هيون. مگر جن ڪين جواني جي سمي ۾ ڏٺو هو سي ساک پرين ٿا تہ سندن سرير اهڙو تہ سگھارو هوندو هو جو ڪين چنبو ڪو ڇڏو ڏئي سگھندو هو. مٿي تي صوفين وارو تاج ڍڪيندا هئا.

سندن کاڌو تمام ٿورو هوندو هو. رات جو فقط ٻہ ٽي گرهہ چانورن جا کير سان کائيندا هئا. اڪثر رات جو تہ کائيندا ئي ڪين هئا. جيئن اوستا وڌي ٿيندي وين تيئن کاڌي جي سڌ ئي کانہ رهندي هين. وقتي فقير کاڌو کٽي ايندا هئن تہ ڪين چوندا هئا "ابا اسان تہ روٽي کاڌي آهي." فقير چوندا هئن "سائين اوهان روٽي کانہ کاڌي آهي، ٻہ ٽي گرهہ تہ کائو" انهن جي چوڻ تي ٻہ ٽي گرهہ کٽي کائيندا هئا.

"اکڙين ۾ جن آکيڙو عجيبن - سي ڪيئن ننڊون ڪن." رات جو

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڪلاڪ ٻه ٻارنهن ۽ ٻن جي وچ ۾ ڪٽ تي ليٽندا هئا. پر پوءِ ايها گهڙي ليٽڻ ٻه ڇڏي ڏنائون سڄي رات بيدار رهندا هئا. جيئن جيئن اوستا ۾ وڌا ٿيندا ويا تيئن سماڌيءَ تي وڌيڪ زور رکندا ويا. ايتري قدر جو رات ڏينهن جو سماءُ رهندو خير هون. هڪ دفعي فقيرن کان پڇيائون "ابا ڪهڙا وڳا هوندا ؟" فقيرن عرض ڪيو "سائين چار لڳا هوندا." تنهنتي ورندي ورايائوين "چار رات جا ڪي ڏينهن جا." سندن حاضريءَ ۾ ٽي فقير رهندا هئا ، هڪڙو هدايت علي ، ٻيو محمد بخش ، ٽيون نظر محمد. ايهي ٽيئي ساڻن گڏ جاڳندا هئا. فقير صاحب ته مراقبي ۾ رهندا هئا ، فرمائيندا هئا ته "ٻي بجي کان پوءِ ننڊ حرام سمجهڻ گهرجي." وٽن جيڪي رهيل هوندا هئا سي ٻي بجي اٿي کڙا ٿيندا هئا. سنگت جي سهوليت لاءِ ڇنڇر رات ساري اوجاڳو ڪرائيندا هئا ، جو ٻي ڏينهن تي سيئي مزي سان آرام ڪري سگهندا هئا. ڪي فقير چوندا آهن ته ڏينهن پرائو آهي. رات پنهنجي "نيڻن ننڊ اکوڙ"

ماستر جيوترام مٺائي (نارو شاهه نواسي) ڳالهه ٿا ڪن ته هڪڙي ڏينهن مون فقير صاحبن کي عرض ڪيو "سائين اوهان ساري رات هرروز بيدار ٿا رهو ، مگر جي اسان هڪڙي رات ننڊ نٿا ڪريون ته بي حال ٿا ٿيون. سائين جن الاجي ڪيئن ننڊ بنا گذاريندا هوندا. فقير صاحب تڏهين مونڏانهن مهڙ ڪري فرمايو- "ابا ، وجد جو هڪ ئي لحظو اهڙو ته قرار ٿو بخشي جو سرير جو سارو درد ۽ شڪ دفعي ٿي ٿو وڃي. ساري رات جي ننڊ اُن سان مٽ پڄي نٿي سگهي." چون ٿا ته هڪڙا پکي پاليندا هئا جي رات جو سوير اٿي "هو" "هو" ڪرڻ شروع ڪندا هئا ، پاڻ چوندا هئا ته غفلت گنوائڻ لاءِ هني رکيا اٿئون. سامي صاحب ٻه فرمايو آهي:

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

"ڪر ڳجهاڻي ڳول، ڌيءُ پيرايو پر جو
منجهي سڪ سامي چوي، تون ڏوري لهه اڏول
پرچ مڙيئي پول، ته سهج ملينئي سپرين"

رات جو ٽات تڪي هلي سگهي ٿي جو وهنوار جون مڙيئي لهرون شانت ۾ ٿيون رهن. **ستارن جي سنائي مان آهي سرتيون ٿيون لهي پون، جن جي جهڻ سان جيو ۾ جوت ۽ جلوو پئدا ٿو ٿئي.** امريڪا جو مشهور شاعر ۽ عارف ايمرسن چوي ٿو "ستارا، مونکي سيڪاريو پنهنجي من جو ڀاءُ، ڏيو مونکي ڪو سڌ سماءُ - جيئن چڙهو منجهه ٿا اسراري واءُ"

فقيرن به فرمايو ائين ئي آهي ته "لهه وارو جي لوڊ وهي، ته تون اوچو وهه اوپار-" جڏهين "لوڪ ننڊن ۾ اٿاسو پيو هجي ته تون ويهي اور الله سان" "ائين چرخو چور جيئن پون پٽڪو نه ٿي"

سنگت ڪي جڏهين سياري ۾ به سجاڳ رکڻ جي ڪندا هئا ته هرهڪ کي سر وهاڻي عيوض ۾ رلي مٿان وجهڻ لاءِ ڏيندا هئا.

بي بي رابعه بصري به هميشه سر جو وهاڻو رکندي هئي. پڇائونس، بي بي صاحبه ائين ڇو ٿا ڪريو چيائين، "جي نرم وهاڻو ۽ بسترو رکبو ته ننڊ نهوڙي نيندي."

انهيءَ عبادت جي عرصي کي وڌيڪ ورثي وار بنائڻ لاءِ ڪن فقيرن "ڪلام" يعني سماع جو شوق ضروري ڄاتو آهي. ڀڳت ڪي جي پنهنجا ساز گهرجن ته فقيرن ڪي اباڻن جي اڪير جا آواز اوس ڪپ ۾ ٿا اچن - انهن آوازن ۾ آلاپن جي سر ۽ تار ۾ سندن "رڳون ٿيو رباب، وڃن ويل سپ ڪنهن" پر جي سوز سر جي، سندن سرير ڪي اٿل پٿل هيٺ آڻي ڇڏيو ته مو

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

اُن مستيءَ جي موج ۾. اُنهيءَ اوج ۾ منزل تي ٿا رسن، جو خوشيءَ وچان رقص ڪيو ڏين. فقير صاحب وٽ به پرڀات جو ڪلام شروع ٿيندو هو ۽ جنهن وقت به وٽن وڃبو هو ته دونهي دکي پئي هوندي هئي. صبوح توڙي شام ڪنڌ سندن موج ۾ پيو جهوليندو هو. برداوستا هوندي به وقتي اُٿي بهي نچندا هئا. اهڙن مستيءَ جي موقعن تي نماز قضا ٿي ويندي هئن ته ڪين خيال خير ڪي ٿيندو هو. چوندا هئا ته گهڙيءَ جي گهاري نه پوي تند ڇڇي نه، چرخو چوريندا رهو، جيئن رب جي رون رون اُنمان رڳ رڳ جذب ڪندي، سر تل ملائيندي، راڳ ڳائيندي وڪ وڌائيندي رهي.

"مسڪيني"

"توڪل ترهو جن - ترن ترت سي تڪ مان"

جيئن جيئن جڳياسو پنڌ ڪندو ويندو ته دڳ ۾ ڪيس بلائون اچي وٺنديون، جن مان مشڪل سان پاڻ بچائي "اسم" سنڀالي، واٽ وٺندو هلندو. انسان کي پيٽ پنيان لڳل آهي. بک بڇڙو ٿول، دانهن ديوانا ڪري. مگر جو جيو ڏورڻ جو ڏاج ٿو قبول ڪري، اُنکي بک اوس پنيلائيندي، لالچائيندي، ته من ڪاهل ٿي، سائينءَ جي واٽ ڇڏي، اوٽ اُها اختيار ڪري، جت جسم لذتن ۾ جڙيو رهي ۽ من مالڪ کان مڙيو رهي. پر جن کي پرينءَ جي پار جو پرلاءُ پيو، شوق جاڳيو، تن کي اُڃ نه بک، وڪون هٽندا، سٽون سٽيندا "سپرين سندا ماڻن ٿا سدا سڪ - مٿان مردن دک، لٿا حرف حساب جا."

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

بکہ جيو جي نفس کي نمائي ٿي. سندس هستي وڃائي ٿي.

تنهنڪري ڪن تہ فاقيہ فقير جو گهٽو ڪري ليکيو آهي. سيڪو اهو اصول قبول ڪرڻ کان انڪاري نہ ٿيندو تہ جيو پاڻ کي تسيا پل ڏي، پل انهيءَ باهہ مان بہ اکري پار پوي، جيسين سندس ستارو سائس ستاري ڪري ڪيس تاري ڏئي. پر اتس اهو بار اوس آهي تہ پنهنجن ٻارن جو بار مڙس تي ڪٽي؛ پر جن جسماني مردانگي هوندي بہ پاڻ کي شهہ اڳيان پيٽا رکيو آهي تن تہ انهن ابهمن جو احتياجون پڻ انجي اڳيان پي رکيون آهن. انهيءَ عرصي ۾ تڪا تير ۽ تڪما، جي انهن صبر سان پنهنجي سڄڻ جي صدقي پي سٺا آهن، تن جي ساکہ سڪ وارن جو سينو بيشڪ پريندو. عام تہ پنهنجي عقل موجب اتن ننوليون ضرور ڪندا. سچا ٻئي آهن. عام ٿيا سگها "سگهن سڌ نہ سور جي تہ گهايل ڪيئن گهارين."

فقير صاحب بہ الاهي توڪل جي تڪيہ تي ترندا رهيا. جيڪي بہ پئسو ڏوڪر ملندو هون سو شام تائين پورو ڪري ڇڏيندا هئا. ٻي ڏينهن لاءِ رکڻ ڏکيو لڳندو هون.

مفلسيءَ **جا مشتاق** هوا. دم دم ۾ دوست جو دلاسو ۽ آڌار هوندو هين. چوندا آهن تہ وقت اهڙا بہ ڪيئن ٿيا جڏهن در تان ڪين نپاپا ايندا هوا تہ سائين داتو ڪٽو ڪونہ بچيل آهي. هاڻ چا چاڙهيون. پاڻ جواب ڏيندا هئا، "**شڪرانا، اڄ تہ اللهہ دعوت ڏني آهي**" سندن استاد ڪين ائين ئي پڙهايو هو تہ:-

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

"سيئي سبحان جي ڪر حوالي ڪم
تيءَ تحقيق تسليم ۾، لاهي غم وهم
قادر ساڻ ڪرم، حاصل ڪري هاڃ تو"

اُستادن اشارا پئي ڏنا آهن، مگر سڪ وارن انهيءَ تي قدم پئي رکيو آهي. سڪ، سور ۾ نور ٿي ڏسي ۽ سوريءَ ۾ سيج ٿي پسي. "سور سختيون سالڪن کي، محب مهمانيون مڪيون." عاشق زهر پياڪ، وهه ڏسي وهسن گهڻو - ڪُڙي ۽ قاتل جا هميشه هيراڪ." انهيءَ آڌار ۽ اون کان آزاديءَ جي ثبوت ۾ ڪئين مثال سندن سنگت مان ملن ٿا. ڊاڪٽر روچلداس سجانسنگهه چون ٿا ته ڪنهن وقت ننڍي صاحبزادي ڪين اچي طوطلي ٻوليءَ ۾ ٻاڌايو "ابا بک" پاڻ اُن وقت بيراڳڻ تي مٿو جهڪائي ويٺا هئا. پاڻ فرمايائون "هائو ابا، جاڻ تو الله اُن جي پورت ڪري" ڪيترو وقت گذري ويو. وري ٻار کان رهيو نه ويو. بک جهلي ٻه ڪيترو وقت. هت ته اون اصل پليل هئي. سندن سڀ ڪارج قادر جي حوالي ڪيل، پوءِ اهي فڪر ڇاجو ڪن؟ وري اچي چيائين "ابا اسان ته بک ۾ ٿا پاهه ٿيون، اوهان ته صرف ڪنڌ جهڪائي ويٺا آهيو." وري به فرمايائون "هائو ابا الله اوهان جي گهرج اوس پوري ڪندو." ڪا گهڙي گذري ته صاحبزادو بک ۾ ڇتو ٿي وٺن آيو ۽ حجت مان اُتن ڇوهه ڇنڊڻ لڳو. تڏهين پاڻ فرمايائون ته "ابا بک جا ٿيا آهيو ته ڏيءُ به ڍولڻ اجهو ٿو ڪرائيو." ٿوري وقت بعد ٿالهن جا ٿالهه اچڻ لڳا، جي در تي موڪلي ڏنائون. ٻارڙن کائي رڄ ڪيو. فقيرن به ڍوُ خوب ڪيا. مطلب ته رنگهه رب جا اهڙا ئي آهن، **جي سڪ ته ڦڙي لاءِ پيو ڦٿڪي، جي وسي ته وس ڪري، پوءِ جهلڻ واري جا آهن حال.**

"دیندا دی لیندی

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

جئن مهاڪوي ٽئگور فرمايو آهي "اوهان جون بخشيشون منهنجي هٿن ۾ ڪرنديون رهن ٿيون. تانجو ايتريون ته ٿي ٿيون پون، جو جهلڻ جي جاءِ نه ٿي رهي." ائين آهي ته آزمائش جو وقت اوکو ٿو گذري، پر صدق وارو، سڪ وارو سڀ ۾ معنيٰ ۽ مام پيو پڙهندو.

ٻي وقت جي ٻه ڳالهه ٿا ڪن ته در تان وٽن نياپو آيو ته ڪجهه ٻه چاڙهڻ لاءِ ڪونهي، ڪجهه پئسا موڪليو ته بزار مان ڪجهه گهرائي چاڙهجي. پاڻ ماٺ ۾ رهيا. پلا واڳه وس ڏٽين جي ڪري ڇڏي هيائون، هاٿي هٿ ڪيئن هٿن. ويرم ئي نه پيئي ته ٻيو ماڻهو آيو، چي سائين مال ٿو بڪه ۾ پاهه ٿي، ڪجهه ڏوڪڙ ڏيو ته ڪڙ ڪتر گهرائي حال ته ڏجين. وٽن ته ڪارو پئسو ٻه ڪونه رهندو هو، سو پنهنجي حال تي شاڪر رهيا. ساعت ئي ڪين نبري جو هڪڙو زميندار آيو، جنهن ايندئي اچي ڍڳه رپين جو سندن اڳيان ڳوٿريءَ مان اُٿلائي رکيو. ويٺل سڀ حيرت ۾ پئجي ويا. فقير صاحب زميندار کان پڇڻ لڳا: ابا هيءَ ڇا جا رپيا آهن؟ تڏهين زميندار عرض ڪيو "سائين سرڪار مونکان زمين ورتي هئي، مگر اُنجو عيوضو تمام ٿورو ٿي ڏنائين. مون تنهنڪري دعويٰ داخل ڪئي. ان بعد مونکي تڪليفون ٻه هڪ ٻي پنيان اچڻ لڳيون. ڪٿڻ جي اميد اصل ڪانه هئي. مون تڏهين سائين جن جي باس باسي. هاڻ آها دعويٰ سائين جن جي دعا سان کٽي اٿم ۽ هيءُ پئسا اوهان جي حصي جا آهن." فقير صاحب تڏهن چوڻ لڳا "ابا پنهنجا ڪم پاڻ ٿو ڪري هن ڪي آڌار رکي ڏسي، آزمائش جي گهڙي سو ڏکي لڳندس، پر پوءِ ته ڪکم پيو ٻه اُتس نه سهندا. جهڙيءَ ريت پنهنجيءَ عورت تي پيار پيار وچان ڪجهه نٿو سهي، ساڳي ريت يڪ

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڀولڻ ڀڪيندو ٿو رهي. هر طرح سار سنڀار ٿو لهي. هڏ چٽو ٿي جيو سندس چرنن ۾ سر رکي اهائي اوٽ وٺندو رهندو ته تار ۾ تڪ مان ڪيس هٿڙا ڏئي ٻه ڀيو پار اڪاريندو." تنهن ڪان پوءِ ڪجهه پئسا در تي موڪلي باقي اٽي جو اٽي ونڊي ورهائي خلاص ڪيائون. پاڻ مسڪينيءَ ۾ گذارڻ ۾ ڪين مزو ايندو هو، ته ٻين کي اهڙي مڙي ماڻڻ لاءِ للڪاريندا هئا. مگر غريبي، خوشيءَ سان ڪير ٿو اختيار ڪري؟ وٽن جي رهندا هئا، سي گهٽو ڪري روٽي پنهنجي هٿ سان ڪندا هئا. ماستر جيوترام مٽائي ڳالهه ڪندو آهي ته هڪڙي ڏينهن فقير صاحب پڇيو "ابا چا ٿا کائو؟" مون ورندي ڏني "سائين دال ڦلڪو" وري فقير صاحب پڇيو "ڦلڪن کي گيهه مکيندا آهيو؟" مون عرض ڪيو "جي سائين" تڏهين فرمايائون "فقير تي گيهه ٿا کائين! فقير کي ته جوَن جي رکيءَ مانيءَ تي هرڻ کپي."

"رهاڻ"

سندن رهڻيءَ جو رس وقتي وارتا يا رهاڻ ۾ نکري پوندو هو. جيئن ڪو ٽيڪ گل جي خوشبوءِ واءَ کي ٻه معطر ڪري ڇڏيندي آهي، مگر عطر ته دماغ کي ٻه تراوت ڏيو ٿو ڇڏي. رهاڻ ٻه اهڙي عطر جي مثال آهي. سندن زور رهت تي هوندو هو. سندن عقيدو ٻه عاشقن وارو هو. جن مان هڪڙي سامي چيو آهي.

"مکه سان رام چئي، سانت نه اچي جيءَ کي
ان پاٽيءَ جي نانو سان، بکه اڃ کين لهي
ننگر پهچي کونه کو، بنا پنڌ ڪئي
[illegible]

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

هڪڙي پيري پائي ڪيمچند وٽن عرض ڪيو "سائين هيءَ اڄ ڪالهه مورتن جا ناٽڪ نڪتا آهن اوهين به هڪڙو دفعو ته هلو." هنجي چوڻ تي اوڏانهن ويا ته سهين، مگر جيئن ناٽڪ شروع ٿيو ته ڪنڌ ڪٽي مونن ۾ هنيائون. ڪيمچند ور ور ڪري چوڻ لڳو "سائين ڏسو ته سهين." فقير صاحب به ڪيس چوندا رهن "هائو ڏسون پيا." آخر اون ڪيمچند کي اهڙو ته ڪيو جو چيائين "سائين اوهين ڏسو ته اصل ڪين ٿا." تڏهين ٿا ڪيس چون: **"ابا پنهنجي ناٽڪ مان واندڪائي ملي ته اکين کي ٻي هنڌ اڙايون."**

سامي صاحب به فرمائين ٿا:

"آئي هٿ رهت، سامي جنهن سيوڪ
مٽي تنهنجي من مون، سي ممتا مت
اندر ٻاهر ده دسا، ساکي ڏسي ست
راتيون ڏينهان رت، رهي پد اواچ ۾"

انهي اوچ پد ۾ رهندي ناٽڪ ۾ اکيون ڪير اٽڪائي سگهندو؟ ايڪائي جا عاشق به اڪثر هئا. چوندا هئا ته، **"جيو پاڻ جدا ڪيو ڀٽڪندو ٿو رهي تنهنکي آهو ٽٽل ڏاڍو ڳنڍڻ ضرور گهرجي."** ٻي ٻي رابعه جي ڳالهه ڪندا آهن ته ڪنهن وقت هڪڙي آدميءَ وٽ ڇري ڏٺائين ته پڇيائين "هيءَ ڪهڙي ڪم ايندي آهي؟" جڏهين جواب مليس ته ڪپي ٽڪرا ٽڪرا ڪرڻ لاءِ ڪتب آڻبي آهي تڏهين واڪو ڪري چيائين "ابا جدائي! ابا جدائي!! ائين چوندي اُتس حال پنجي ويو."

فقير صاحب جي ڪچهريءَ ۾ هڪڙي پيري مير وينا هئا.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

فقير- "ابا ايها ڇا اٿو ؟" ١

"سائين ايها ترار آهي"

فقير- "ابا اها ڪهڙي ڪم آئيندا آهيو ؟"

مير- "سائين اها هڪ کي هٿون، ته ٻه ڪري ڇڏيس."

فقير- "ابا اسانجي ترار اهڙي ته آهي، جو ٻن کي لڳي ته هڪ ڪري ڇڏيس."

جڏهين جڏهين جيو جي خيال کي مستي اچيو ٿي وڃي، ته اها مستي ڪنهن نه ڪنهن روپ ۾ پاڻ ظاهر ڪيو ڇڏي. فقير، جن کي واٽي اُچارڻ جي ڪلا ڏني آهي، اُنهن وٽان ته اُها مستي ويس وڳا پهري، ڇنڇي نڪري نروار ٿي ٿئي. ڪن کي ته ڇيتڪ لايو ڏئي. انهيءَ موج جي اوج ۾ شاعر درويش بي سڌ ٿيو وڃي. اوزار بڻجي پيو آواز ڪري. اُنهيءَ آواز اندر راز الاجي ڪنهنجو ؟ انگريزي شاعر رابرٽ براٺوننگ، جنهنجو اهو عقيدو هو، ته سرشٽي جي سٿاو ۾ ڪا ڪوتاهي ڪانهي ۽ نه ڪا ٿيڻي آهي، اُن کان ڪن وڃي ڪنهن شعر جي معني پڇي ته شاعر ڪنڌ هيٺ ڪري نماڻائيءَ سان چيو "جنهن وقت مون اهو شعر چيو، تڏهين اُنجي معنيٰ جي خبر ٻن هستين کي هئي. هڪ هيءَ (پاڻ ڏانهن اشارو ڪري) ۽ ٻيو هو (ڏٽيءَ ڏانهن). هاڻ صرف هن کي ڄاڻ آهي. مان اُن کان غير واقف آهيان."

فقير صاحبن جي ٻه اهڙي هڪڙي ڳالهه آهي، جا سندن سڪ جي ساک ٿي ڏئي. رات جو وقت هو. پنهنجي محبت جي محويت ۾ هئا. ڪلام چوندا ٿي ويا. ويٺل فقير قلم بند ڪندا ٿي رهيا. اوچتو ئي اوچتو ڪلام آخرين مصرع تي بيهجي ويو. اڳتي هليو ئي ڪين. ٻئي ڏينهن صبح جو عرض ڪيائون "سائين راتوڪيءَ ڪافيءَ جو آخرين بند ڪونه ڏنو." پاڻ

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

چيائون "ابا اسانکي خبر نہ آهي تہ ڪافيءَ ۾ ڇا چيوسين. ان وقت سڌ ڪان بي سڌ ٿا ٿيون. اسانجي زبان مان چوائڻ وارو ڪو ٻيو آهي. وري جڏهين انهيءَ حالت ۾ ايندا سون. تڏهين اهو چوندا سون."

اهڙي حالت اُتن گهڻو وقت رهندي هئي ۽ ڪن وقتن تي پنهنجن ٻارڙن ڪان بہ غافل ٿي ويندا هئا.

هڪڙي وقت جي ڳالهہ آهي تہ پنهنجي اوتاري ۾ دروازو بند ڪري ويٺا هئا تہ دروازي تي ڪڙڪو ٿيو. پڇيائون"ابا ڪير آهي ؟" سندن حاضريءَ ۾ ويٺل فقرا جواب ڏنو "سائين ثابت علي شاهہ، اوهانجو فرزند آهي." تڏهين پاڻ پڇيائون "اسان کي ثابت علي شاهہ نالي پٽ آهي ڇا ؟"

دنيا ڪان اهڙا تہ لاطمع هوندا هئا جو ميرن جي منٿن ڪندي بہ ڪو ڌيان ڪونہ ڏيندا هئا ۽ نہ حرص جي ئي حوالي پاڻ ڪندا هئا. هنن تہ **حق کي ئي پنهنجو حق، مالڪ ڪري ڄاتو ۽ سڃاتو هو.** مالڪ ڪان منهن موڙي ناتا توڙي ڪيئن سندس خلقيل انسان جي آڌار جي اوٽ وٺن. گدو بندر جا مير سندن مريد هئا، تن ڪيترا ڀيرا ڪين چوائي موڪليو، تہ اسين اوهانکي زمين وٺي ڏيون، پاڻ بلڪل انڪاري ٿيندا هئا ۽ چوندا هئا "ڏٺي تعليٰ اسانکي سڄ اُڀري ڪان اڳہ ڪاڏو پيو پهچائي، تڏهين ڇو ائين ڪامورن جي زيردستي ڪريون." دنيا ۾ رهي ايترو ايمان ۽ اعتقاد رکڻ، ان تي قابو رهڻ، ڪنن آهي. ڏکہ ۽ بکہ جيو کي لوڏي ٿا وجهن، مگر جن سرسٽي، پاڻ مٽي، محبوب جي مٽي ۾ ملائي ڇڏيو آهي، تن کي تات ۽ تنوار بہ هڪ ئي ٿي رهي.

هڪ ٻيو مثال بہ ملي ٿو، جو پڻ سندن اهڙي اعتقاد ۽ ايمان جو شاهد آهي. ڪندنمل گرلس اسڪول واري زمين سندن

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ملڪيت هئي. ميونسپل ڪي اُتي اسڪول جوڙائڻ جو اچي خيال پيو، جو شهر جي ويجهو هو. ڇوڪريون سهنجائيءَ سان اتي شهر مان اچي ٿي سگهيون. فقير صاحب کي خيال ٿيو ئي ڪين. سندن سنگت گهڻو ئي ڪي ڇيو مگر پاڻ ماٺ ۾ رهيا. هن ڳالهه جي وڌيڪ سمجهاڻي هينئنءَ ڳالهه مان ٿي ملي. هڪڙي پيري ڪن مسلمانن کين شاهدي ۾ مسٽر **پرنگل** ڊپٽي ڪليڪٽر جي ڪورٽ ۾ گهرايو. نام کي اهڙي ته جهام آهي، جو جيڪو ڪيس جيپي اُنتي سندس اُجالو لهيو پوي. فقير صاحب جو ته دم دم ۾ قول ايهوئي هوندو هو "شل جڙيا هجو "نام سان." سندن منهن جي مٽيا ڏسي ڊپٽي اُتي بيٺو ۽ چوڻ لڳو "منهنجا ته ڪي وڏا ڀاڳ آهن جو منهنجي ڪورٽ ۾ اوهان شاهد ٿي آيا آهيو." شاهدي وٺڻ کان اڳ ڊپٽي صاحب فقير صاحب کي عرض ڪيو "سائين، مهرباني ڪري مون مسڪين کي ٻڌايو، ته فقير ڪنهنکي سڏي سگهجي ٿو؟ هتي شهر ۾ جيڪي نوڙها، پينو فقير پيا گهمن سي فقير آهن ڇا؟"

فقير- "جيڪي ٻه اوهان فقير گهمندا ڏسو پيا، آهي مڙيئي مانيءَ لاءِ محتاج آهن. انهن کي پيٽ جا فقير ٿا چئون. اسين فقير اُنهن کي چوندا آهيون، جيڪي ننهن کان چوٽيءَ تائين سون ۾ مڙهيل هجن ۽ هڪڙو دم به ڏٺيءَ کان ڏار نه رهن." پوءِ شاهدي هلي. جڏهين اها پوري ٿي، ته ڊپٽي ڪليڪٽر کين اسٽيشن تي ڇڏي، واپس وري ڪورٽ جو ڪم هلائڻ لڳو. جن فقيرن پاڻ پنهنجي رائي سان دم تي قدم رکڻ جو ڪم هموار ڪيو آهي، سي هميشهه ائين چوندا آهن "دوستن کان دم ڏار رهڻ، آهي ڪهڙي ڪتاب ۾؟" جي دم دم ۾ ڪم اهوئي ڪندا ٿا رهن، سي لهن به سيکي ٿا. دل ۾ ذري خيال جي ڪنهن طرف ڇڪي نه آهي ته جهٽ اُنهيءَ جي پورت

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ٿيو پوي. اڄ ڪالهه ۾ وڳيان انهيءَ ڪي اڇا شڪتي جي ورزش جو نتيجو ڪري ٿي ليکي. بيشڪ ائين به آهي، مگر لاطمع ۽ پاڪ سيني ۾ اڇائون به اوجل ۽ صاف ٿيون اٿن. منيءَ ۾ لويل من، مٺي جون پيو پچارون ڪندو ؛ مگر هنس هميشه موتي پيا چڳيندا. لعلن به سندن گهرجون انهيءَ رائي پٽاندر پيو پوريون ڪري. جي لڳا لعلن لڳ، دولهه به سامهون سندن دڳ پيو هلندو.

خيال جي سگهه

جنهن جنهن واٽ ۾ پانڌيڙو پنڌ ڪندو، اها واٽ ڪيس ونڪ به ورائي ڏيندي رهندي ۽ سندس رفتار جي ڦيرگهير خوشيءَ سان پيئي سهندي. پانڌيڙوءَ جي سفر جي سر انجاميءَ لاءِ جي سهوليتون ضروري ٿيون ٿين، تن جي حاصل ڪرڻ ۾ ڪيس تڪليفون ونٿيون ئي ڪين پونديون. پنڌ ڪندي جيو ڪي آهستي آهستي سگهه ۽ قوت خيال حاصل ٿيو پوي. اهو خيال پوءِ اهڙيءَ منزل تي ٿو رسي، جو قدرت ڪامل ڪنهن ٻئي جي دل ۾ انجي پورائيءَ لاءِ امنگ ٿي اٿاري ۽ صاف سيني وارو پانڌيڙوءَ جي سهنجائيءَ لاءِ ثمر هڪيو اچي اڳيائنس ٿي ڪري. اهڙي قسم جو مثال فقير صاحب جي جيوت ۾ ٿيو.

هڪڙي وقت رات جو فقيرن کان پڇڻ لڳا ته "ابا ڪهڙا لڳا هوندا ؟ فقيرن چيو "سائين اٺڪل به ڪن ٿيا هوندا." وري فقير صاحبن پڇيو "ڏينهن جا ڪي رات جا ؟" تڏهين فقيرن چيو، سائين رات جا. انتي پاڻ چيائون "ابا جيڪڏهين هت ڪا گهڙي

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

هجي تہ خبر پوندي رهي تہ گھڙيون ڪيئن ٽيون گذرنديون وڃن." انوقت حيدرآباد ۾ جيئي مل نالي هڪڙو دڪاندار هوندو هو، جو گھڙيال وڪڻندو هو. اهو ٻي ڏينهن صبوح جو ڀائي ڪيمچند وٽ ويو ۽ انکي چوڻ لڳو تہ مونکي فقير صاحب وٽ وٺي هل. هن پڇيس "ڪھڙو ڪم اٿيئي؟" هن چيو رات سپني ۾ ڪنهن ماڻهوءَ چيو تہ فقير صاحب کي گھڙيال ڏيئي آءُ، سو مان گھڙيال کڻي هلندس. ڪيمچند ۽ جيئومل گھڙيال کڻي ويا، جو اڄ تائين ان جڳھ تي ٽنگيل آهي. جيڪي پاڻ سائين کي ارپين ٿا تہ سائين سندن سار سنڀار ٿو لهندو رهي.

ٻئي دفعي ڪين هڪڙيءَ چادر جي ضرورت ٿي. هڪڙو شخص اتي آيو. هن فقير جي آزمائش لاءِ اڍائي رپيا ڪيسي ۾ ڏار وجهي ڇڏيا هئا. پنهنجي دل ۾ چوڻ لڳو تہ "جي فقير ڏٺيءَ جو پيارو آهي تہ مونکان باسيل اڍائي رپيا گھري وٺي." هوڏانهن فقير صاحب ڀائي ڪيمچند کي هڪڙي چادر آڻڻ لاءِ چيو. ڪيمچند ڪين چيو "سائين چادر تي اڍائي رپيا لڳندا." فقير صاحب هن آيل آدميءَ ڏانهن اشارو ڪري چيو "ابا اهو آدمي جيڪو وينو آهي، تنهن کي اڍائي رپيا ڏيڻا آهن ۽ جي ڏيئي تہ وٺي آءُ." ڀائي ڪيمچند تڏهين ان آدميءَ وٽ ويو ۽ ڪيس رپين لاءِ چيائين. هن بہ پنهنجي دل جي مراد پوري ٿيل ڏسي خوشيءَ مان يڪدم اڍائي رپيا ڪري ڪڍي ڏنس ۽ فقير صاحب کي سموري حقيقت ٻڌائي نياز ڪري موڪلائي پنهنجي ماڳ تي موٽي ويو.

خيال جي طاقت بجليءَ وانگر ڪم ڪري ٿي. روشني ڏيڻ، نياپا پهچائڻ، خيال جي حال کان واقف ڪرڻ، انهن مڙني کان مٿي چڙهي پنهنجي برقي دٻاو سان

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

جيو جي زندگيءَ ۾ ڦيرو آڻي ڪيس ڦلدائڪ ٿي بڻائي. بجلي هميشه روشني ڏيندي، مگر جي چالو لهر کي هٽ لائبو ته چنبڙي پوندي ۽ رت ست سڪائي، صورت بدلائي ڇڏيندي. فقير به فڪر ۽ ذڪر سان بجليءَ کان برک برقي طاقت حاصل ڪن ٿا. ايها طاقت طاعت ۽ عبادت ڪرڻ ۾ ڪين ڪارگر ٿي ٿئي، انهيءَ طاقت کي ٻين جي ڀلي لاءِ ڪامل ڪم ٿا آڻين.

هڪڙي ڏينهن شاهه مڪائي جو سجاده نشين، خليفه دين محمد وٽن آيو. ڪين چوڻ لڳو ته "جهان ۾ فقير ڏسڻ ۾ ڪونه ٿو اچي." تنهنتي پاڻ گيڙوءَ جي چادر ڪڍي مٿائنس وڌائون. خليفه مٿان حال پنجي ويو. حال، سندن خيال جي ميڙيل مال جو نتيجو هو. سرت سندس ويندي رهي. بيهوشيءَ جي حالت ۾ پيو رهيو. ڪجھ وقت ڪانپوءِ ماڻهن ڪيس هوش ۾ آندو ۽ جڏهين پنهنجا لفظ ياد آيس ته ڏاڍو شرمسار ٿيو.

ٻيو موقعو اهڙو ٿيو، جو فقير صاحب جا ٻه طالب ڪجھ پيچ واري ڀائي غريبداس جي حيدرآباد ۾ اچڻ جو احوال ٻڌي خيال ڪرڻ لڳا ته جيڪر وٽن هلي ڪانئن هدايت حاصل ڪجي، جيئن من گهريو مطلب حاصل ٿي پوي. اها آس اندر ۾ رکي، هو ٽنڊي جهانيا مان روانا ٿيا. ڀائي صاحب ڪين صاف اکرن ۾ چيو ته واٽ ڏسيندڙ ۾ جيڪڏهن سرهه جي داڻي جيترو ويسهه هوندو ته واٽ وٺيو ويندا ته قدم ۾ قوت پاڻمرادو ايندي رهندي، پر جي انهيءَ واٽ وهندي رتي ماتر به شڪ پئدا ٿيو ته نه رڳو واڌارو روڪجي ويندو، پر نقصان ٿيڻ جا ڪارڻ پيدا ٿي پوندو. پال برنٽن پنهنجي ڪتاب (Inner Reality) ۾ پڻ ڏيکاريو آهي ته اپديش، تڏهين ئي مدد ٿو ڪري، جڏهين ڪمائڻ وارو قرب مان اُنتي قدم ٿو ڌري. اپديش ۾ ڪا اوڻائي آهيئي ڪين، ڪمائڻ واري جي ڪمي آهي. غريبداس صاحب

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

تڏهين ڪين چيو، جنهن اُپديش ڪي اوهان پنهنجي ڏيڻ تائين گهرو، اُنمان اوهان ڪي سيکي حاصل ٿيندو. اهي لفظ ٻڌي سڌو فقير صاحب وٽ آيا ۽ اچي سندن قدمن تي هٿ رکيائون. فقير صاحب پاڻ "نام" سان رڌل هوا، تہ بہ پڇيائون "ابا ڪير آهي؟" چيائون "سائين فلاڻا" پاڻ تڏهين احوال ونندي ونندي ڪين چوڻ لڳا "ابا، ٻڌايو تہ سهين، ڪهڙي آسمان تي پهچايانوَ؟" اهي لفظ ڪين تير وانگر چيي ويا.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

پاٽڻي

"پرجهي پرمارٿ، سنتن ارٿ سڌ ڪيو؛
ميل وڃائي من جي، سامي ٿيا سمرٿ؛
ليپ نہ لڳي تنکي، توڙي ڪٽن اڪٿ؛
ٻي ڪي ڏيئي هٿ پار لنگهائن پاٽڻي."

جنهن جيو جهد ۽ جفا سان پنهنجي اندر جي اوندهہ ڪي ترڙڻ جي ڪئي آهي، انکي ايڪائي جو آواز هر وقت ايندو ٿو رهي. جڏهين بہ ڪيس جدائيءَ جو جوش ۽ جلوو اوائلي اوستا ۾ ٿو جاڳي تہ هو پنهنجو ماڳہ وڃائي ٿو وهي. اننت ۽ آدي سان پنهنجي تند تنل سمجهي وينو مٿو پٽي. پر جيئن جيئن ڏاڪا وڃي چڙهندو، تيئن خوديءَ جو خلم منجهس جان تان جهڪو ۽ مانو ٿيندو وڃي ۽ آخر ڪيس خلق خدمت ۾ اهوئي مٺڙو محبوب ٿو ڀاسي، جنهن ڪجهہ مدت اڳہ ڪيس آپي جي آڪيري ۾ بندي سوڙهو ڪيو هو. جڏهين انهيءَ ڪڙيءَ تي قرب وارو ٿو رسي تہ وسڻ سان وس ڪيو ڇڏي. جيڪو بہ مريض، دکي پانڌيڙو وٽن اچي، تنهنکي اڏيو پيا اڏين. ڄڻ تہ ڪين ڏاهڻ ڪان ناهڻ وڌ ڀاءِ ٿو پٽي. ڏنل سرير پيڙا هيٺ ڏسندا تہ

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

سندن ڪونٽرو قلب اُتن ڪري پوندو. انهيءَ قياس واريءَ حالت ۾ "نام" جي دونهين جا سندن دل ۾ دکندي ٿي رهي، اُن مان رکــ ذرو رنجايل کي ڏئي کيس خوش ڪري ڇڏيندا.

سڀ ڪنهن سائينءَ جي سڄايل، پنهنجي پياري جي پيار مان "دکوئي دولت" سمجهي دکڻ پڻي پيارو آهي. انهيءَ ريت ظاهري زندهه انسان کي سچ پچ پڻي سجاڳ ڪيو آهي. عامن ۾ ايمان ۽ اعتقاد عملي صورت ۾ جان تان گهٽ آهي، پر جڏهين نــ اچي سوڙهه سڪوڙ ٿيندن تـ پوءِ آخر جو حيلو وسيلو فقيرن کي جاڻي، پيا پنڌ ڪندا ۽ اُنهن چشمن مان چڪي حاصل ڪري جسم ۽ هينئون پيا ٺاريندا. فقير هميشه "باهه برهه جي دل ۾ پيا ٻاريندا ۽ اُنهيءَ باهه منجهان اهڙي تـ ٻوٽي ماري ڪيندا جو مٺلن کي پيا جياريندا."

سرير جڏهين سگهو، ست وارو هوندو آهي تـ من مست، جهل ئي نـ ڏيندو، مگر هڪ دفعو ڪنهن ڪچڙي قدم ڪٽڻ ڪري يا غفلت ۽ اڻڄاڻائيءَ ڪري پير ٿڙڪي وڃي ماڳ ئي ڀڃي ٿي پيو تـ آهه ۽ دانهن ڏاران داد ٿيڻ جي اميد خير ٿي جڙي سگهيس. مگر مڙسن ماٺ ۾ پي سيڪي سنو آهي.

هڪ ڀيري جي وارتا آهي تـ جيئڻ شام جو ڪلام پي هليو ۽ پاڻ اُنهيءَ مهل موج ۾ درياهه جي اوج وانگيان چوليون ڏيئي رهيا هوا، تـ هڪڙي ڀائيند اچي سندن قدمن تي هٿ رکيا ۽ کين چوڻ لڳو "سائين پٽريءَ مونکي ڏاڍو هلاڪ ڪيو آهي. ڊاڪٽرن مونکي جواب ڏنو آهي. اوهان کا ديا ڪيو جو دک دور ٿئي. فقير صاحب کيس چيو "ابا اسانکي ڇا ڏيندين؟" ڀائيند عرض ڪيو "قبلا جيڪي حڪم ڪندا. علاج ڪري ٿڪو آهيان."

فقير - "ابا اسانکي پنج رپيا ڏج."

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

پائيند - "سائين پنج رپيا کھڙي ڳالھ آهي."

فقير - "چڱو ابا وڃي جھوپڙيءَ ۾ ويھ"

پرپات ڦٽي تہ اوچتو هڪڙي سخت دانهن ٿي. سڀ فقير جاءِ کان ٻاهر نڪري لانديءَ ڏي ڊوڙيا. ڏسن تہ پائيند ڌرتيءَ تي بيھوش پيو آهي. اٿاريائونس تڏهين ڪجھ سانت ۾ آيو ۽ پڇيائونس تہ ڇاهي؟ چيائين "مون ضروري ننڍي حاجت تي ڪئي تہ مونکي ڏاڍو سور ٿيو. مان دانهن ڪئي ۽ بي سرت ٿي ويس. انهيءَ کان وڌيڪ مونکي ٻي خبر اصل ڪانهي."

ايھو ٻڌندي جان ڪٿي فقير ڏسن تہ گوليءَ جيڏي پٿري پئي آهي. پائيند باسيل پنج رپيا فقير صاحبن جي اڳيان رکي، سر سندن قدمن ۾ نوائي، موڪلائي خوش ٿيندو ويندو رهيو.

اهڙي ايڏاو لاءِ ايتري خسيس رقم لاءِ گھر ڪرڻ، ڏيکاري ٿو تہ فقير صاحبن جي دل ۾ ڪيڏو نہ قياس هو. اهي رپيا بہ ڪنهنجي ضروري ڪم لاءِ گھربل ضرور هوندن، نہ تہ جن جي توڪل ڏٺيءَ تي، تنڪي ٻين جي آڌار جي ڪھڙي لوڙ ٿي سگھندي؟

ماستر جيوترام مٽائي (ناروشاهہ واري) ڳالھ ٿي ڪئي "مسڪين ڪي پاڻ ڇڪي پنھنجن قدمن ۾ آندائون. جيئن ١٩٠٥ ۾ حيدرآباد جي نوودياليہ ۾ ماستريءَ تي چڙهيس، تيئن هڪڙي ڏينهن شام جو منهنجو هڪڙو عزيز مونکي گھمائيندو انهيءَ پاسي وٺي ويو. اسين پنج اٺ ڄڻا ڪچهريءَ ۾ وڃي ويٺاسين. اوڏيءَ مھل اڳيئي يڪتاري تي ڪلام پئي هليو. منهنجي دل ۾ خيال آيو تہ هيءُ فقير جي سچو هوندو، تہ مونکي پاڻيهي راڳ ڳائڻ لاءِ چوندو. اهو راڳ پورو ٿيو تہ فقير صاحب مون ڏانهن اشارو ڪري فرمايو، تہ هي ماڻهو، جيڪو هينئر آيو آهي، سو راڳ ڳائي ڄاڻي. انکي يڪتارو

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

ڏيو تہ اسان کي راڳہ ڳائي ٻڌائي. ٻندي جي دل کي ڏاڍو ڇڪي ورتائون.

ڪجھ وقت گذريو تہ مسڪين تي مائٽن زور رکيو تہ نوڊياليہ جي خانگي نوڪري ڇڏ، جو انهيءَ مان گهڻو لاڀ ڪونهي. فقير صاحب جن جي خدمت ۾ اهو احوال عرض رکيم. فرمايائون، "ابا، آدرپورنا جي اون ٿو رکين؟ متان ماندو ٿيو آهين. تون هت حيدرآباد ۾ رهہ. فقير کي طاقت آهي تہ توهانجي گهر سون جون گاڏيون ڀرائي موڪلي." فقير صاحبن جي ايها حجت هوتن تي سندن سڪ جي سگهہ جي ثابتي آهي. سڪ وارا سدا سائين جي ڪئي تي راضي رهندا آهن. مگر جڏهين دوئي جي دوالي ٽوڙي مان ۽ تون جي فرق کي ٻوڙي ٿا ڇڏين، تڏهين تہ نعرو اهو الاهي ٿا هڻن. جنهن ۾ بوءِ خوديءَ جي بنهہ نٿي ڀاسي، اُن ۾ خوشبوءِ خدائي ٿي معلوم ٿئي.

مسٽر جيوترام ٻي هڪڙي ڳالهہ هيءَ بہ ٿو ڪري. هڪڙي وقت پوڻين رات جو ٽين بجي مهل مسڪين کي سڏ ڪري چيائون "ابا اسان لقاءِ ۾ ڏٺو تہ زمين ۾ هڪ تنگ ٿي پيو جنهن مان لکين، ڪروڙين مچر نڪتا جي ماڻهن کي ڏاڍا چڪ پائڻ لڳا ۽ ماڻهو ڏاڍا دکي ڏسڻ ۾ آيا. ابا اڳتي شهر ۾ نہ وڃجو، جو ڪا مڙيوئي تڪليف اچڻي آهي. پوءِ حيدرآباد ۾ ڏاڍي پليگ اچي پيئي."

انهيءَ وقت مسڪين جي ڳوٺ ۾ اچي سخت پليگ پئي. مائٽن لکي موڪليو تہ هڪدم هليو اچ. فقير صاحب کان موڪلائڻ ويس تہ هنن اجازت ڏيڻ جي نہ ڪئي، جو ڪين ڪلام مان ڏاڍو مزو ايندو هو. فرمايائون، "ابا تون اسانجي حاضريءَ ۾ رهہ. جيڪڏهين تنهنجي ڪنهن عزيز جو وار ونگو ٿيو تہ

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

پوءِ رهجي پيس ۾ سارو احوال مائٽن
اسان جوابدار آهيون." پوءِ رهجي پيس ۾ سارو احوال مائٽن سيئي پنهنجي گهر ۾ ويٺا رهيا، جيتوڻيڪ
کي لکي موڪليم، سيئي پنهنجي گهر ۾ ويٺا رهيا، جيتوڻيڪ
ڪي لکي موڪليم. ڪيترائي ڪيس ڳوٺ ۾ ٿيا.
سندن سچو پاڙو لڏي ويو ۽ ڪيترائي ڪيس ڳوٺ ۾ ٿيا.

نام جي نهر ۾ جي سدا تڙڳندا تا رهن تن جي تند تند
انهيءَ جي رنگ ۾ رڱجي ٿي وڃي. جيڪي چاهن سو ڪري
سگهن ٿا. عام طرح ڪنهن شاهوڪار جو منيب ٿبو آهي ته
انجي غيرحاضريءَ ۾ ڪم ڪار هلائڻ جون ڪل اختياريون مليل
ٿينديون آهن. پوءِ جي شاهن جي شاهه جي جيڪڏهن ڪو
نوڪري يا چاڪري قبول ٿو ڪري ته انکي ڪيئن نه سگهه
سموري عطا ٿيندي. جيڪو پاڻ سمورو سندس حوالي ٿو ڪري
اهوئي جڻ سچ پچ سهاڳڻ ڪي ٿو وري، ۽ سڀ ڪنهن قسم جي
ڪمزوري ڪي ٿو تڙي. منيب ڪي وري پنهنجا همراهه تا ٿين،
جي هن جي حڪم جي تعميل تا ڪن. اهڙي هلت هلندا تا رهن
جو ڪنهن وقت پاڻ شاهه بنجو پون. پانڌيڙو ڪيترو به پنڌ
ڪري، اعليٰ هنڌ حاصل ڪري ته به سهاڳڻ وانگيان پنهنجي
پرينءَ جا وڙ وساري مشڪل سگهندو. پر هو ته "سدا ڪن شڪر
سامي در دوستن جي." شڪر به هڪڙي نموني جو ذڪر ۽
فڪر ڪري چيو اٿن جو پانڌيڙوءَ لاءِ لازمي نهرايو اٿن. مگر
جڏهين اها شڪر واري شڪر اچي اندر ۾ ٿي پلڃجي ته پوءِ ته
هر مصيبت ۾ معنيٰ ۽ مشاهدو ٿو ملي. ايمان جيو جو قائم
هوندو ته ڪيس نه لهر نه لوڏو.

جڏهين حيدرآباد سنڌ ۾ ١٥ اپريل ١٩٠٦ شام جو سادي
انين بجي باروت ڦاٽو، تڏهين حيدرآباد جا ڪيترا هندو جيئن
ته منشي ڪرمچند، ڀائي رتنمل، ڀائي ڪيمچند، مسٽر
جهامنداس ۽ ٻيا وٽن ويٺا هوا. انهي مهل ڪلام پئي هليو.
باروت اچي ڦاٽو. سڀ هندو مسلمان ۽ فقير اندر پڄي ويا،

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

جي ٻاهر محل ٻاهر ٽي ڏنا. پاڻ مراقبي ۾ هئا ۽ کين ڇاڻ نه رهي ته ڇا ٿيو آهي. ٿورڙي وقت کانپوءِ فقير ٻاهر نڪري آيا ۽ چيائون سائين! اندر هلو جو ٻاروت ڦاٽو آهي ۽ مٿان ٻاهر پٿي ٻري. تنهنتي پاڻ چوڻ لڳا "اسان سمجهو ته شايد چلم جو ڦل ڪري پيو آهي." پاڻ ته ٻه اڏول ويٺا رهيا، پر فقيرن کين ور ور ڪري ليلايو ۽ آخر پاڻ اندر آيا. حيدرآباد جا وڏن آيل سڀ ماڻهو پڻ ڪنبيا ۽ کين چوڻ لڳا "سائين اسانجي ٻارن ٻچن جو الاجي ڪهڙو حال ٿيندو." تڏهين پاڻ فرمايائون "هي فقير ضامن آهي. اوهان جي ٻارن جو وار ونگو نه ٿيندو. ايهو گولو هوا ۾ اڏامي هليو ويو."

فقير صاحبن جي چوڻ تي کين آرام آيو، ته به اندر جي اڻ تڻ کان ٻنهه آجا ٿي نه سگهيا. پنهنجن آنڊن جو اوڪيءَ گهاٽيءَ مان لنگهڻ مشڪل ڄاڻي ور ور وهم سندن سيني ۾ اٿڻ لڳا. سندن تعجب جي حد نه رهي، جڏهين ڏٺائون ته سيئي سلامت آهن. ان ڪري سندن دل تي وڏيڪ اثر چڙهندو رهيو. لڏندڙ من ستگرن جي سرن پڪڙيندو رهيو. ساڳئي حيدرآباد جي ڪليڪٽر پڙهو گهمايو ته وري ٻاروت ڦاٽڻ جو امڪان آهي. تنهنڪري ٻاهر ٽي وهو؛ مٿان جايون ڪري پون. لشڪري بينڪن ۾ جيڪي ماڻهو رهندا هوا، سي هزارها نڪري ٻاهر پٽ تي ٽي ويٺا. فقير صاحب وٽ به سندن پٽ ۽ ٻيا ڪيترا ماڻهو آيا ۽ کين ٻاهر نڪري وهڻ لاءِ عرض ڪندا رهيا. فقير صاحب تڏهين کين چيو "اسان ٻاهر نه نڪرنداسون. جيڪڏهن رکڻ واري ڪي رکڻو هوندو ته هت به کين ڪجهه ڪرندو." پوءِ ته ٻارهين بجي بمبئيءَ کان لشڪري آفيسر آيو، جنهن سمورو ٻاروت درياهه ۾ لوڙهائي ڇڏيو ۽ ٻاروت وري ڪو نه ڦاٽو.

ويجهن سان وڙ ڪندا رهيا ته ڏورانهن کي ڏاڻ ڏيڻ کان

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

کين هٿيا. دولهہ جي در تي ويهي پاڻٽي ٻہ درياهہ ٿيو پوي،
اُچلون ڏيندو رهي، تہ ٻہ پاڻ وهڪ انهيءَ ۾ وهائي، جٽ
هيڪائي ڏاران کيس خبر خير جي. ڊاڪٽر روچلداس کي
اوچتو ئي اوچتو ۱۹۰۴ع ۾ عدن وڃڻ جو آرڊر مليو. سنگت جي
مرضي ٿي تہ انهيءَ آرڊر کي رد ڪرائجي. ڊاڪٽر جي دل لڏي
نہ. سمجهيائين ٿي تہ ستگرن جي ويڻي جي ائين بڻي آهي، تہ
ان ۾ ڪو اسرار عجيبن جو اوس هوندو. فقير صاحبن کان
موڪلائڻ ويا تہ هنن چيس "ابا يلي وڄ، فقير چاهي تہ اهو
حڪم رد ڪري سگهي ٿو، مگر رضا تي راضي رهڻ ئي
جڳائي." شام جو جڏهين فقير صاحب در تي هليا تہ ڊاڪٽر
کي ڇاتيءَ سان لڳائي فرمايائون "ابا يلي وڄ، فقير توسان
ساڻ آهي."

ڊاڪٽر موڪلائي بمبئي پهتو مس تہ کيس حڪم مليو تہ
اڳيون حڪم رد ٿو ڪجي. ڊاڪٽر کي جان تان پنهنجن مالڪن
جي مهر جي پروڙ وڏيڪ پوندي رهي، وري ٻہ ڪنڌ جهڪائي
چيائون واهہ! سائين واهہ!! ٻي ڏينهن کين ٻيو حڪم مليو تہ
اوهانجو عدن وڃڻ وارو حڪم قائم آهي. وري ٻہ هو شڪرانہ
بجا آڻي روانا ٿيا. عدن ۾ پليگ اچي پئي. آدمين کي حڪم
ٿيو تہ ٻاهر لڏيو، پر جڏهين صاحب کي خبر ملي تہ ڊاڪٽر
روچلداس سهوليت سانگي رهيا پيا آهن تہ کين ڪي کين
چيائون.

اُنوقت ڊاڪٽر روچلداس کي گهران خط آيو، تہ اوهان جو
ياءُ گذاري ويو آهي ۽ اوهين ٻہ پليگ جي وچ ۾ آهيو،
نوڪريءَ جي استيفا ڏئي هليا اچو. ڊاڪٽر خط فقير صاحب
ڏانهن ڏياري موڪليو، جن کيس جواب ڏنو "ٻچا اوهان جو
ذمو فقير ٿو ڪٽي، توهان ويٺا نوڪري وڃايو."

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

عدن رهندي ٻه سال مس گذريا هئا، ته سنگت فقير صاحب کي ور ور وينتي ڪندي رهي ته ڊاڪٽر کي واپس گهرايو. سنگت جي ايتري سار ۾ سڪ ڏسي چيائون "ابا ائين ٿا ڪريون."

حيدرآباد مان جڏهين سنگت جو احوال ڪٽي، خط ڊاڪٽر وٽ آيو، ته هن ٻه اُتي جي سنگت کي چيو. "اڄ جيڪو جهاز آيو آهي، اُن ۾ منهنجو عيوضي ۽ آرڊر آيا آهن" ڳالهه جي جاچ ڪندي خبر سچي نڪتي. پوءِ ته هو سيڻ ڪان سڪ سان موڪلائي اچي ستگرن جي قدمن ۾ پهتو. ڪيس اهائي اون ته رات ٿي ته ڪي اوراٽا عجيبن سان اورجن، دم ساٿن سورجن. سڪ جي سڏ ٻڌڻ ۾، ويرم بنهه نٿي ٿئي، قلب جي قوت، سيني جي صفائي ۽ سڪ جي سچائي سو هجي. فقير صاحب ڪيس چيو، "ابا هڪ ٻن ڏينهن ڪان در تي ويندا ئي ڪونه آهيون. اڄ ٻه ائين ڪنداسون. ڊاڪٽر پنهنجي من جي مراد پوري ٿيندي ڏسي گدگد ٿيڻ لڳو. رات جو ڪيس چيائون "ابا هاڻ هت رهي پئو." پوءِ ته ڊاڪٽر کي ڪوٺڙيءَ جو آرڊر مليو.

جي پنهنجو پاڻ ٿا ارپين، تن جي تمام طلبن جي پورائي ڪرڻ ۾ پورن پرڪه پوئتي نٿا هٽن، بشرطيڪ اُها تمنا سندن پنڌ ڪرڻ ۾ روڪ نه وجهندي. پوءِ ته پانڌيڙو ٻه ٻالڪ وانگيان، سهاڳڻ وانگيان، لاڏ ڪوڏ، انگل آرا وقتي ٿو ڪري ۽ سندس ساجن سائين، سندس هادي، مٿس مهر جو هٿ ڏريندو ٿو رهي. هڪ دفعو جو ٻه پنهنجي رضامنديءَ سان، قرب جون ڪڙيون پنهنجي ڪنڌ ۾ ٿو قبول ڪري، اُهو ته پاڻ ميسارڻ ۾ محو ۽ سينو سجاڳ هوشيار رکڻ ۾ لڳل ٿو رهي. "ناز وارا ٻه کي، جن تي راضپو راڻل جو" جيئن سامي صاحب فرمايو آهي :

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

"ورلو ڪو آهي، سامي سڪ گروءَ جو
ڏنو جنهن ڳر ڳيات ڪي، اوديا پٽ لاهي
سيوا سنگت جي ڪري، ممتا مٽائي
سهجي سلاهي، روم روم سان رام ڪي."

هڪڙي دفعي ڊاڪٽر روچلداس کي قلندر شهباز جي زيارت ڪرڻ تي دل ٿي. مسٽر جيوترام مٽائيءَ کي چيائون ته مونکي موڪل وٺي ڏيو، جنهن فقير صاحبن کي عرض ڪيو، جن کيس چيو "ابا پل وڃي، پر پهرين ٻاهران ٿي، پوءِ اندر جي زيارت تي وڃي." ايترو چئي ڊاڪٽر روچلداس جو هٿ پنهنجي هٿ ۾ جهلي چيائون، "قلندر شهباز! ٻچڙو اچيوَ ٿو، پرتو اٿوَ." ڊاڪٽر موڪلائي اُتان هليو. سيوهڻ ۾ آيو ته لقاءُ ئي عجيب لڳل هو. پير پاڻ جي ٻه جاءِ ڪانه هئي، مگر فقير صاحب جي پارت ڪري هن لاءِ رستو اهڙو ته جڙي پيو، جو کيس رتي ماتر به رنج يا ڪشٽ ڪين پهتو ۽ سڪ سان زيارت ڪري واپس وريو.

اهڙيون گهڻيئي عجيب حقيقتون، سندن سڪايلن کان ٻڌڻ ۾ ٿيون اچن. جن مان فقير صاحبن جي فيض، سندن اثرائتي زندگي ۽ ڪلام جي اثر جو پورو ڪاٿو ڪٿي ٿو سگهجي. اهڙي عجيبن جي اسراري مورت جي صورت جو عڪس، قلم بند ڪرڻ ۾ ليکڪ ڪمزور ثابت ٿيندو ته به گواهي بيشڪ ڏيندو ۽ همراهه حق ڏي اوس ٿيندو.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

"ڪلام"

صبوح ۽ سانجهيءَ ساجن سونهن جي ڇٽ ڪندو ٿو رهي. سجاڳ سينو هميشه انهيءَ ڇٽ مان وٽ ڪندو، واٽ وڻيندو، منزل ڪٽيندو ٿو رهي. انهيءَ حسن جي ڪاريگر ڪرڙميءَ ڪاڻ ڪاٺيون ڪيتريون ڪيڏيون ٿيون پون. انهن ڪاٺين ڪيڏندي، ڪشالا ڪيڏيندي ڪيڏيندي، آخر جي مشعالن ٻري ٿيون پون تن مان جوت جي لهر لهيو ٿي هلي. پاڻيءَ جو آبشار پنهنجي ڇوهه مان ڇڻڪارون ڇڻيندو، پنڌ سٽيندو ويندو مگر دل جي درياهه جي اٿل انسان جي دل ڪي اٿلائي اٿلائي اتڪ ۾ وهائي ٿي ڇڏي ۽ ڪيس اٽ وني ٿي هلي، جت انت نه آد ڪو!

ڪلام چوندڙ سنڌ جي بيابان جي واريءَ جي قطري ۾ سمايل آهن. مگر هر ڪنهن جي ڪلام جي سلامي، حسن ۽ حيراني پاٽواٽو آهي. شاهه جو سوز، رنگت ۽ ويڪر رواني ۽ رحماني رهنمائي جي هڪي آهي، ته سچل جي بيپرواهي ۽ اڇانگ اعليٰ بلند ۽ بالا، بي بيان، پر عيان آهي. سامي جو سُر نه آهه سوز جو، نه مستيءَ جو، مگر "سمجهه ۽ سڪ جو." نڪي منجهس آهه لڪ ڇپ واري راند جو رس؛ نڪي منجهس ڪو آهي سسئي جو سڏ يا مومل ۽ سهڻي جو گس. هن ۾ آهي

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

تہ عام جو آواز ۽ خاص جو ساز سريلو ، رنگ کان خالي تہ بہ رنگيلو ، رسيلو ، ريبيندڙ ، فريبيندڙ ، ڪنڊڙيءَ وارن جو قرب عجيب ، فقيراڻي گندي ، غريبيءَ ۾ لڪل لعل هندي ، جنهن جو هڪ هڪ موتي تجليدار جوتي ڇڏيندو ، اوندهہ انڌڪار مان لڏيندو ، لڏائيندو ٿو رهي ۽ اهو آستان ٿو لهي ، جت جڙ وهي ٿو جال ، دلپت ۽ ڪيشو جي ڪشش ۾ ڪشف ، برهہ جي بوندن جي برسات ، ورهہ جي تات تازي ، سدا حاضر ڪڏهين نہ ماضي ، ڪڏندي ٽپندي لفظن جي ليڪن مان ٽم ٽم ڪندي ٿي اچي ، ڇم ڇم ڪندي ٿي نچي ، نصير شاهہ جو نعرو نرالو ، هاديءَ جي حڪم ۾ حاضر ، گفتار ۾ نيازي ، دنيا جي وهڪ ۽ واٽ کان غازي .

بيدل ، عاقل عاشق ، دل وڃائي دلبر پائي ، آهي ٽيبون ڏيئي ٽول انمول ٿو لهي للڪاري ، جن جو ثاني بياباني ، ويڪر ۾ هيڪر مشڪل ملي ، سندس ڪلام جي ڳت ، خيال جي گت ، حسن ۽ هبڪار نئي نرالي آهي . علم جي نگاهہ کان پکو ، ڊار ۽ ڏار تي يڪو ، هڪ ڪرو ، تہ بہ رمٽيڪ ۽ زيبدار ، زربفت وانگر جهلڪا ڏيندو ٿو رهي . **بيڪس** بيچاري جون دانهون ۽ آهون ڪرڻ ڏاران آهي حسن جي مشاهدي جون باڪون ۽ هاڪون ڪڍيون آهن ، آهي واڍ وڍيون ، گهڙت گهڙيون مٽيون جڙيون آهن ، جن جهڙو ورلي ڪو ملي جهلي ميل جهيل ڪائي سگهي .

ڪيترن ڪوين ۽ شاعرن جي شعر ، بحر وزن ، ويچار ، پچار ۽ للڪار جو چٽ چٽي چٽ چنجي ، هت تہ بيابان ۾ قدرت پنهنجي قرب مان بحر بي پايان پيدا ڪيو آهي ، جنهن جي موتين جي جهلڪ ۽ فلڪ جو قدر جواهري ڪري سگهي ٿو . عقل صرف ڪڇ ، ماپ ، تور ، تڪ ڪري چوندو ، تہ هڪڙو قافيہ ۽

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

رديف ۾ پورو آهي ته ٻيو خيال ۽ حال جو ڪچو اڻپورو آهي. مگر شاعر درويش ته سدا سوالي سوز ۽ روز جو. هت هڪ بيت ۾ درد جي دونهي جو اسرار پيو آلاپيندو. وقتي جي جسم ۽ اسم جي جلوهه تي هنجون هاري پيو پاڻ ڳاريندو، ته انهيءَ اسم مان ٻي اسم صفات مان ذات جو ظهورو پسي. ويس ۾ وياپڪ ڪي رسي. پيو وحدت جا واڄا وڄائيندو. ڳڻ ڳائيندو، سرڳڻ مان نرڳڻ جا ڳڻ اُچاريندو.

قطب شاهه جو ڪلام، عام جي اوٽ کان علحدو. ٻي رنگ، ٻي مجاز نظر ايندو. انجي ڊار ۽ تار، وهڪ واحد واري نياري نظر ايندي. سندس رواني ۾ راز، اڏاريءَ ۾ الاهي عشق، رنگت ۾ رونق رانول سندي، ويکر ٻي ڪنار، نهار اپار، ڳجهه سندي ڳالهه، ٻڌي سو نهال، سدا بحال، ملي تي راضي، ڪڏهين نه غاضي، نام جي لاڙي، سدا پرينءَ جي پناري جون سرڪيون اوتيندو ٿو رهي. مجازيءَ جي موج ۽ اوج کان آزاد هئڻ سبب، سندن ڪلام انهيءَ لاڙي ۽ لام کان آجو آهي. برهه جو جيتوڻيڪ سريلو باجو آهي، ته ٻه انهيءَ برهه ۾ ٻوندون بهاريءَ جون آهن. سيڪ ٻه اهوئي آهي، جو سيتل ڪندو رهي. رنگريز ڪني چاڙهيندا آهن ته انهن مان جدا جدا رنگن جا ڪپڙا اڪاريندا آهن. ڪاريگر ڪامل اهو، جو هڪڙيءَ ڪنيءَ مان ڪئين ڪپڙا رڱي، جن جي ڳهرج نرالي هجي. شاعر، جو ڳهڻ جي رغبتن ڪي راضي ڪري سگهي، اهو ڳهڻ جو پيارو ٿيندو. ائين شاهه صاحب جون ٻاتيون تاتيون پن پن آهن. نظارا ۽ نعرا ڪنون ۽ ڪڙڪا، هنج ۽ هنس، لهار ۽ ڏنوڻيون، ڏنار ۽ ڏڻ، وڻ ۽ واهڻ، جبل ۽ ڏونگر، سهاڳڻون ۽ سهاڳ، راڳ ۽ روح، مڙني جي محفل شاهي لڳل آهي. خيال جي رنگت، ڳت ۽ ڳت، نار ۽ ساز، قافلا ۽ ڪرها، چانگو ۽ چندن،

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

پکي ۽ پرندا ، مطلب تہ مڙني جي صحبت ۽ محبت ماڻي، سنگ جو رنگ عرشي ۽ فرشي هٿ ڪري، ڪاريگريءَ سان هن اهو هٿ هلايو آهي، جو ڪيس ڪلاڪار ڪامل بيشڪ سڏي سگهجي، مگر تنهن هوندي بہ فقير صاحب فڪر ذڪر جي رنگت خوب ڏني آهي، وير رس بہ انهيءَ ڏس ۾ خوب ڪم آندو اٿن :-

"عشق ٻڌو احرام، عاشق گيت اناالحق ڳائن ٿا
طالب مرد مذڪر اصلي، پاڻ وڃائي پاتائون تسلي
اهو سندن احڪام"

حسن جي هٻڪار ، جس ۽ رس ، سندن واڻيءَ کان وانجهي نہ آهي

"تيڏي ويکڻ سيتي ماهي ، ساڏي گئي اندر دي اونداهي."

ڪٿي ڪٿي اهڙا ٽوپا لڳل آهن ، جن مان ائين وسهڻ ۾ ٿو اچي، تہ عامن جي اوٽ ۾ هلندي بہ سندن نگاهہ نام ۾ ڪتل هوندي هئي، نام جي ڏام جا ڏڏڪار ، هوهو جا هٻڪار ، خوب ٿا ملن، سندن ٻولي سادي ، هدايت واري، سڏي سنئين آهي، منجهس نہ آهي علميت جي اڏاري، نڪي آهي منجهس ماڻ مالڪيءَ جو، نياز ئي سندن ناز هو ، جو ئي سندن ساز هو، جنهن مان ويهي روحاني راز سرايو اٿن.

شاعرانو شوق ترڪ ڪري هنن فقيراڻو نوع اختيار ڪيو ، جنهن ۾ پنهنجي پنڌن ۽ هنڌن جا ڏس ، رس ۽ ڪس ، گس ۽ وس ويهي وستار ڪيا آهن، حقيقيءَ جو ڏونڪو ، سڌو سنئون ڪنهن سالڪ چڱو وڄايو آهي، ٻولي مٺي، ڪنل جي هڪل ۽ هدايت سان ڀريل، ڪٿ ڪٿ سرائڪيءَ جي لفظن سان سينگاريل آهي ; تہ بہ سنڌيءَ جو حصو جان تان جهجهو ئي اٿس.

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

واٽيءَ جي وهڪ منڊڙي، ڳجهه جون ڳالهيون ۽ اشارا، هدايتون ۽ حڪم، همٿ، حوصلو ڏيندڙ ۽ امنگ اُڀاريندڙ آهن. جيئن جيئن دور ڪندو وڃ تہ وينو پاڻ ڪي چڙ:-

"هاڻ پيچ دوئي دا دم، ڇڏ وهم، ڪر ڪم هڪائي جو"

"ڪري سو لهي، وهي سو وڃائي، هلڻ سان پائي، پيچ پرين جي پار جو"

"وار جو وارث، جو واري ويهي وجود، ڪري سجود سچڻ ڪي، ڏي طلاق محدود، نانهن ڪري نابود، وڃي رسي بود ڪي"

فقير صاحب جو ڪلام گهڻو جبل ۾ چيل آهي، مگر فقير جي وٽن هوندا هوا، اُهي علم ڪان غافل هوا، جنهنڪري اُهو قلم بند ڪري نہ سگهيا.

ڪجهہ مسٽر جهامنداس جي ڪوشش سان هٿ اچي سگهيو آهي.

****** ****** ******

وصال

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

"مومن ۽ مسلمان، ڪوڙين ۾ ڪو هڪڙو
جو واصل ٿي وحدت ۾، ڪڍي غير گمان
نورمحل جي نائن تي، سيل ڪري سبحان
ٿنهنڪي سڀ جهان، ڄاڻي دوست خدا جو"

زندگيءَ جي سفر ۾ انسان ڪي هلندي چلندي، علم پرائيندي، سنگ ڪندي، گهڻيءَ مهڻ سهڻ هيٺ اچڻو ٿو پوي. طرحين طرحين قسم جي تعليم، انتظام ۽ ادب مان لنگهڻو ٿو پوي. اٿين لنگهندي لنگهندي جي لڪ ۽ لارا، لاهه ۽ چاڙها، هو لهي چڙهي ٿو، اُنهن مان آزمودا حاصل ڪري اُهو حسن، هلت چلت، گفتار ۽ رفتار ۾ ٿو آڻي، جو هنجي جيوت وزن واري ٿيو پوي. شاعر جي قلم ۾ جي ڪٿيا آهي، ته مردِ جي قلب ۾ مٿيا آهي. شاعر جي ٽٻيون ڏئي ٿول ٿو لهي، ته مرد موليٰ جي بحر ۾ غوطا ماري، اُهي موتي ٿو هٿ ڪري، جن جي جوتيءَ سان هو نور محل جي نائن جو سئل ڪندو. واصل وحدت جو ٿي، آتم لڪ سهي ڪري، سڀ ۾ سروپ ساجن جو سڃاڻي ڄاڻي، پيو گل وانگيان سڀ ڪي پنهنجي سرهاڻ سان سرهو ڪري. اهڙا ئي آهين عجيب اسراري، جي ڏٺي تعليٰ جي واڻ وني، دڳ هلندي ٻه وڳ ڪي نه ٿا وسارين، مگر ستلن ڪي پيا اُٿاريندا.

هڪڙي وقت جي ڳالهه آهي ته فقير صاحب ڪي ڪنهن دعوت ڪئي، فقير صاحب جن ميزبان جي اوطاق ۾ ويٺا هئا، ته ڪنهن واٽهروءَ اچي پڇيو "سائين فقير جو نالو ڇا آهي؟

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

جيسين ٻيو ڪوئي جواب ڏئي ئي ڏئي، ته فقير صاحب پاڻ فرمايو "ابا نالو اٿس ٻالي شاهي." مرد مولئي جو ۽ پاڻ سڏائي "ٻالي شاهي." ايهي لفظ ڏيڪارين ٿا ته سندن سٽ ڪٽ هو. سامي صاحب پڻ فرمايو آهي :

"گرمڪ جي گادي، انل جان آڪاش ۾؛
هار جيت، ڏڪ سڪ ڪون، اگم الحدي،
چڙهي تنهن چونڪيءَ تي، ٿيو سهجي سمادي
لڌائين آدي، سامي سڪ سروپ جو"

سٽ ڪندي، ساڄن سان گڏ گهمندي ڦرندي به پنهنجن ساٿين، سفر جي سڙڪ جي پانڌيڙن، عامن خاصن جي خدمت ڪان هنن ڪڏهين به پاڻ پري نه رکيو. جنهن پاڻ ڏڪ ڏولاوا ڏٺا هوندا، اُنکي قدر اوس ٿيندو. سفر جو پنڌ، پورو ٿي ته هرڪو پنهنجي ماڳ ڏانهن مهڙ ڪري ويندو رهي، جهليو نه جهلبو، پليو نه پلبو، ساٿين کي سلام سڪ سان ورائي واٽ پنهنجي ويندو.

لاهوتي لعل به انهيءَ انگ اڪر جي اوٽ ۾ اچي ٿا وڃن. آهي به ايهو قاعدو نٿا پڄن، هرهڪ ولي خدا جو پيغمبر، رشي خواهه رنڪ، فقير خواهه امير وقت جو زيردست آهي. ۽ جڏهين سمو گذري، اها ساعت اچي سهڙي ته گهڙو پڄي ٿو پڄي، مگر اها ساعت نٿي ٽري. باغائي ڪيترو به ڪٿي روئي پٽي، ته گل خزان نه ٿين، ماءُ پيءُ ڪيڏو به هائيدوس مچائن ته ٻالڪ ڪائن ڏار نه ٿئي، سهاڳڻ ڪيترو به ڪٿي راڙو مچائي ته سندس لاءِ ڏهاڳ جو ڏينهن اُيري ئي نه. مگر ائين ازل کان ٿيندو آيو آهي ۽ ٿيندو ئي رهندو. قاعدو قادر جو پنهنجي

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

پوئواري ڪندو رهندو. سچ لهندو ڇا جي چڙهندو ڇا ؟ جيڪي ڏيندو رهيو آهي تنهنکي ڦيرڻ جي مجال ٻني آدم کي آهي ئي ڪين. عام ته ڪٿي اولاد ڏانهن اکه ڦيري ساجن ڪان منهن سيري، مگر خاص ته اوڏانهن اکه رکندا ئي ڪا رهن. لهن ٻه لعل سوئي ڪا.

"جنت سندين جوءِ، فائق هليا فردوس ڏي
فاني ٿيا في الله ۾ هوءِ سين ٿيا هوءِ"

تاريخ ١٦ مهيني ذوالحج هجري سنه ١٣٢٨ برابر تاريخ ٢٢ مهيني ڊسمبر سنه ١٩١٠ ۾ ستانوي ورهين جي اوستا ۾ وصال ڪيائون. سندن وڏو فرزند سائين روشن علي شاهه سجاده نشين ٿيو.

فقير صاحب جا وڏا حيدرآباد جي شهر ۾ ميان سرفراز جي مقام ۾ دفن ٿيندا هئا، پر سندن تربت ٽنڊي جهانيه ۾ ٺاهيائون. ٻارهين مهينن ڪانپوءِ سندن تربت جي مٿان قبي جو ڪم شروع ٿيو، جو اٽڪل چئن سالن ۾ پورو ٿيو. فقير صاحبن جو فرمان هو ته هن آستان تي ڪڏهين ٻه ڪنهن ڪان پئسي جي گهر ٿيڻ نه گهرجي. جيئن جيئن پئسو ايندو ويو، تيئن تيئن ڪم هلندو پئي آيو. نيٺ اچي رسي راس ٿيو.

روضي جي اوير پاسي هندن جون جايون آهن، جتي هنن جي رهڻ لاءِ هرطرح جو بندوبست رکيل آهي. خاص هندو، ڪاڌي تيار ڪرڻ لاءِ مقرر آهي، جو مسافرن جي خاطر خواهه خذمت ڪندو آهي.

مسلمانن جي رهڻ ڪرڻ جون جايون جدا آهن. سندن رڌڻ پچائڻ لاءِ برتن وغيره سڀ جدا آهن. جدا رهندي ٻه

POST BY: YAWAR SHAH JAHANIA

جدائيءَ جي جڙ لڳل ڪانہ اٿن. نام جي ڏنيءَ، ڏٺيءَ جي چاڪريءَ ۽ ستگروءَ جي سيوا ۾ هڪ آهن. ايها ايڪائي جدائي رکندي ہے، جدائي ڪان آزاديءَ جي لهر لعل لڳائي، جوت جڳائي، جوت جوت سان ملي، تہ جهڳہ مڳہ جان تان وڏيڪ ٿي پئي. سندن قالب قبر داخل ٿيو تہ روح سندن روشني جا خوب جهلڪائي ڏيندو رهيو. انهيءَ روشنيءَ جي رونق ئي پانڌيئڙن ڪي پي پنڌ لڳايو آهي. حضور جي حاضري، هردم لاءِ ظاهري وڃائي، باطن ۾ جوت پائي، وڪہ وڌائيندا پي رهيا آهن.

خدا جو دوست ويندو رهيو، مگر ڪير، جا هن ڪيڙي، خلق جا هنجي صحبت ۽ محبت ميڙي، سا هر مهيني جي سهائي سومر اچي ٿي ڪني ٿئي. ۽ هر سال ١٥، ١٦، ١٧ ذوالحج اچي ٿي مڙي، روحاني محفل ٿي لڳي. ڪارج جي جوت جڳان جڳہ جڳندي رهي. نام جو نعرو هٿي ڪيچي ڪوچ ڪري ويا، تہ بہ سندن ڏمال پر تال وڄندي ٿي رهي. اڪال جو آواز اڪال وڄندو رهندو!